

Rapport

Sveriges lantbruksuniversitets sektorsroll

från Norsk senter for bygdeforskning, Trondheim

av Reidar Almås m.fl.

beställd av jordbruksminister Ann-Christin Nykvist 2005

överlämnad 1 november 2006

Det Gröna Universitetet i en skiftande omvärld

**Hur Sveriges lantbruksuniversitet kan utforma en proaktiv
sektorsroll in i en allt mer global framtid**

Reidar Almås

Magnar Forbord

Gunn Turid Kvam

Jostein Vik

En utredning från Norsk senter for bygdeforskning

Trondheim

Förord

I slutet av maj 2005 fick professor Reidar Almås en förfrågan från Sveriges Jordbruksminister, Ann-Christin Nykvist om att ta på sig ett uppdrag som utredare angående Sveriges Lantbruksuniversitets sektorsroll. Bakgrunden för utredningen var den djuptgripande ekonomiska och verksamhetsmässiga omställningsprocess som SLU genomgått. Till hjälp att utföra arbetet skulle ett antal sakkunniga kollegor engageras. Enligt bifogat utkast till direktiv skulle utredaren bedöma hur långt samhällets ansvar för de areella näringarnas utveckling och naturresursernas bevarande och kunskapsspridning om dessa kan anses sträcka sig. Uppdraget innebar vidare, att man på bakgrund av en föränderlig omvärld skulle: ”definiera och tydliggöra SLU: s framtida roll som sektorsuniversitet”. I uppdraget ingick också att komma med förslag på nödvändig infrastruktur och finansieringsformer för att SLU ska kunna bedriva en effektiv utbildning och forskning med hög kvalitet. Att valet föll på ”*Norsk senter for bygdeforskning*” berodde på att man ville ha ett vidare ”utanifrånperspektiv”. Av olika orsaker blev starten på arbetet med utredningen uppskjutet till hösten 2005. Ett team bestående av fyra forskare; Gunn Turid Kvam, Magnar Forbord och Jostein Vik, har förutom undertecknade arbetat med utredningen som nu presenteras. Å forskarteamets vägnar tackar jag för all välvilja och assistans vi har mött från alla håll, både inom SLU och i SLU: s omvärld. Tack också till professor Gunilla Olsson för alla goda råd och till Maria Nordström för översättningsarbetet. Vi önskar Sveriges Lantbruksuniversitet lycka till med den roll och den väg det nu kommer att välja, in i en föränderlig framtid.

Trondheim 1 november 2006

Reidar Almås, professor

Innehåll

Förord.....	3
Innehåll.....	4
Tabeller.....	5
Figurer.....	5
1 Introduktion och metod.....	6
1.1 Bakgrund för utredningen.....	6
1.2 Utredningens tema och inriktning.....	8
1.3 Vår tolkning av uppdraget.....	9
1.4 Metod.....	11
2 En grön sektor i ändring - omvärldsanalys.....	14
2.1 Ändringar i kunskapssektorn.....	14
2.2 Politiska omvärldsändringar.....	19
2.3 Teknologiska omvärldsändringar.....	26
2.4 Sociala och marknadsmässiga omvärldsändringar.....	29
2.5 Slutsummering av omvärldsanalysen – En utvidgad sektor.....	32
3 En analys av SLU.....	33
3.1 En lång förhistoria.....	33
3.2 Organisering och aktiviteter.....	34
3.3 Studenter och arbetsmarknaden.....	42
3.4 Finansiering.....	44
3.5 Uppfattningar vid SLU om sektorsrollen.....	46
3.6 Landsbygdsutveckling.....	50
4 Samverkan och rollfördelning.....	52
4.1 Samarbetet mellan SLU och JTI.....	52
4.2 Samarbetet mellan SLU och Skogforsk.....	54
4.3 Samarbetet mellan SLU och SVA.....	56
4.4 Rollfördelningen mellan branschorganen och SLU.....	58
4.5 Samverkan med andra aktörer i sektorn.....	64
5 Slutsatser och förslag.....	69
5.1 Sammanfattning.....	69
5.2 Det gröna universitetet och det nya samhällsuppdraget.....	70
5.3 Tre olika typer av sektorsuppdrag.....	71
5.4 Förtydligande av sektorsrollen – anpassning till verksamhetsidén.....	75
5.5 Förmedling vid ett sektorsuniversitet.....	76
5.6 Sektorsrådgivning, vidare- och efterutbildning.....	76
5.7 Organisering och internt samarbete.....	77
5.8 Förslag till finansiering av nya uppgifter.....	77
5.9 Landsbygdsutveckling.....	78
5.10 Doktorsgradsprogram i landsbygdsutveckling.....	78
5.11 Institutet för landsbygdsutveckling.....	79
5.12 Enhet för strategisk omvärldsanalys.....	80
5.13 Egendomsutveckling.....	80
5.14 Post.doc.- problemet.....	81
5.15 Proaktiv vs reaktiv.....	81
Bilaga 1 Kommittédirektiv.....	83
Bilaga 2 Översikt över informanter.....	87

Tabeller

Tabell 1 Omsättning och antalet heltidstjänster inom de tre verksamhetsgrenarna vid SLU 2003-2005.	36
Tabell 2 Översikt över SLU: s utbildningsprogram 2006-2007.....	41
Tabell 3 Antal helårsstudenter på olika fakulteter och totalt vid SLU 2001-2005.	43

Figurer

Figur 1 Olika beståndsdelar och sammanhang i utredningen om SLU:s sektorsroll	10
Figur 2 Karta över orter i Sverige där SLU finns med olika typer av verksamheter.	35
Figur 3 Det gröna universitetets typer av uppgifter	72
Figur 4 Det gröna universitetets orientering i sektorn.....	75

1 Introduktion och metod

Norsk senter for bygdeforskning i Trondheim har fått i uppdrag av Sveriges regering genom Jordbruksdepartementet att utvärdera Sveriges lantbruksuniversitets roll i det svenska högskolesystemet – sektorsrollen.¹ Uppdraget gavs 1 oktober, 2005 och frist för färdigt arbete är 1 november, 2006.

1.1 Bakgrund för utredningen

SLU har en särställning inom det svenska högskoleväsendet genom sin tydliga koppling till de areella näringarna. Verksamheten som ska bedrivas är specificerade i Förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet (3 kap. 1 § 1993:100) *”Vid Lantbruksuniversitetet bedrivs forskning, forskarutbildning och grundutbildning inom jord- och trädgårdsbruk, landskapsplanering, livsmedelsproduktion, naturvård, skogsbruk och vid råvarans förädling, vattenbruk samt veterinärmedicin och husdjurskötsel”*. SLU har dessutom en övergripande verksamhetsidé som är specificerad utifrån dess specifika ansvarsområden: *”SLU ska utveckla kunskapen om de biologiska naturresurserna och människans hållbara nyttjande av dessa.”*

SLU har definierat tre verksamhetsgrenar som är: grundläggande högskoleutbildning, forskning och forskarutbildning samt fortlöpande miljöanalys. Vidare så är verksamheten idag inriktad på fem ansvarsområden:

- kvalitet i livsmedelskedjan
- djurhållning, djurhälsa och djurskydd,
- skog, skogsbruk och förädling av skogsråvaran,
- naturresurser för landsbygdsutveckling, rekreation och fritid,
- landskapsplanering och markanvändning

¹ Kommittédirektiv 2005:63. Se bilaga 1.

Den starka förankringen till det som kallas för den gröna sektorn² har lett till att SLU: s verksamhet länge karaktäriserades som ett sektorsansvar. Flera utredningar har gjorts angående vad ett sektorsansvar innebär³. I propositionen Forskning för kunskap och framsteg (1992/93) fastslog regeringen att SLU skulle vara ett samlat sektorsuniversitet för de areella verksamheterna och att de skulle bedriva dels grundutbildning, dels grundforskning och tillämpad forskning med tillhörande försöksverksamhet. Här framgick det att den produktionsinriktade försöksverksamheten i allt högare grad skulle finansieras av näringen, och på sikt helt finansieras av respektive bransch. Sektorsansvaret har diskuterats vidare i departements- promemorian SLU: s sektorsansvar (1998). Här påpekas att det varit problematiskt att definiera sektorn eftersom de areella näringarna har varit under stor ändring och utveckling.

I utredningen ”Verksamhet och organisation vid Sveriges lantbruksuniversitet (2002)”⁴ presenterade utredningsgruppen att SLU har svårt att ange precis vad sektorsansvaret innebär. Ett av flera moment som används mot att använda begreppet sektorsansvar är att sektorn har blivit allt mer svåravgränsad och antalet aktörer växer, något som innebär att det blir mindre meningsfullt att tala om att SLU har ett specifikt sektorsansvar. Gruppen fastslog att SLU har och ska ha en sektorsroll och att denna sektorsroll ska planeras med sikte på framtiden. Det påpekades här att en tydlig definition av rollen för universitetets samlade verksamhet kommer att främja universitetets utveckling. Efter denna utredning används begreppet sektorsroll och inte sektorsansvar i fortsatta utredningar, t ex i den interna SLU rapporten ”Sektorsrollen: Samverkan för strategisk utveckling (2005)”⁵.

Efter att regeringen uttalade sig om SLU: s sektorsroll i propositionen Forskning för kunskap och framsteg, har det skett stora förändringar för SLU: s del, både nationellt och internationellt. Sverige är medlem i EU och deltar i den Gemensamma Jordbrukspolitiken (GJP). Sverige deltar också aktivt i andra internationella fora som påverkar prioriteringarna vid SLU. Skogs- och miljöpolitiken är radikalt förändrade på senare år, myndighetsstrukturen för forskningsfinansiering är ändrad och det efterlyses mer forskning om

² Den gröna sektorn, och därmed avses den delen av samhället och dess produktion som har samband med de areella näringar, eller annorlunda uttryckt med den värdeproduktion som är knuten till det biologiska växandet av djur och växter på markerna och människornas liv i samband med denna verksamhet.

³ Landskap näring kunskap (SOU 1991:101); SLU: s sektorsansvar (Ds 1998:62); Forskning för kunskap och framsteg (prop. 1992/93:170).

⁴ Verksamhet och organisation vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU au 11.11-3295/02).

⁵ Sektorsrollen – Samverkan för strategisk utveckling (Dnr SLU ua 11.9-3266/05).

landsbygdsutveckling, etc. Dessa ändringar är en viktig orsak till att den svenska regeringen nu vill ha en ny utredning angående SLU: s sektorsroll i framtiden.

Institutsektorn i Sverige håller på att omstruktureras. Därför är det naturligt att granska SLU: s sektorsroll i framtiden i relationen med institut som JTI, Skogforsk och SVA som alla hör till Jordbruksdepartementet och som har både yrkesmässiga och andra gemensamma intressen med SLU.

1.2 Utredningens tema och inriktning

Jämför Kommittédirektiv 2005:63, Sveriges lantbruksuniversitets roll i det svenska högskolesystemet – sektorsrollen, sammanfattas uppdraget enligt följande:

Utredaren har fått i uppdrag att:

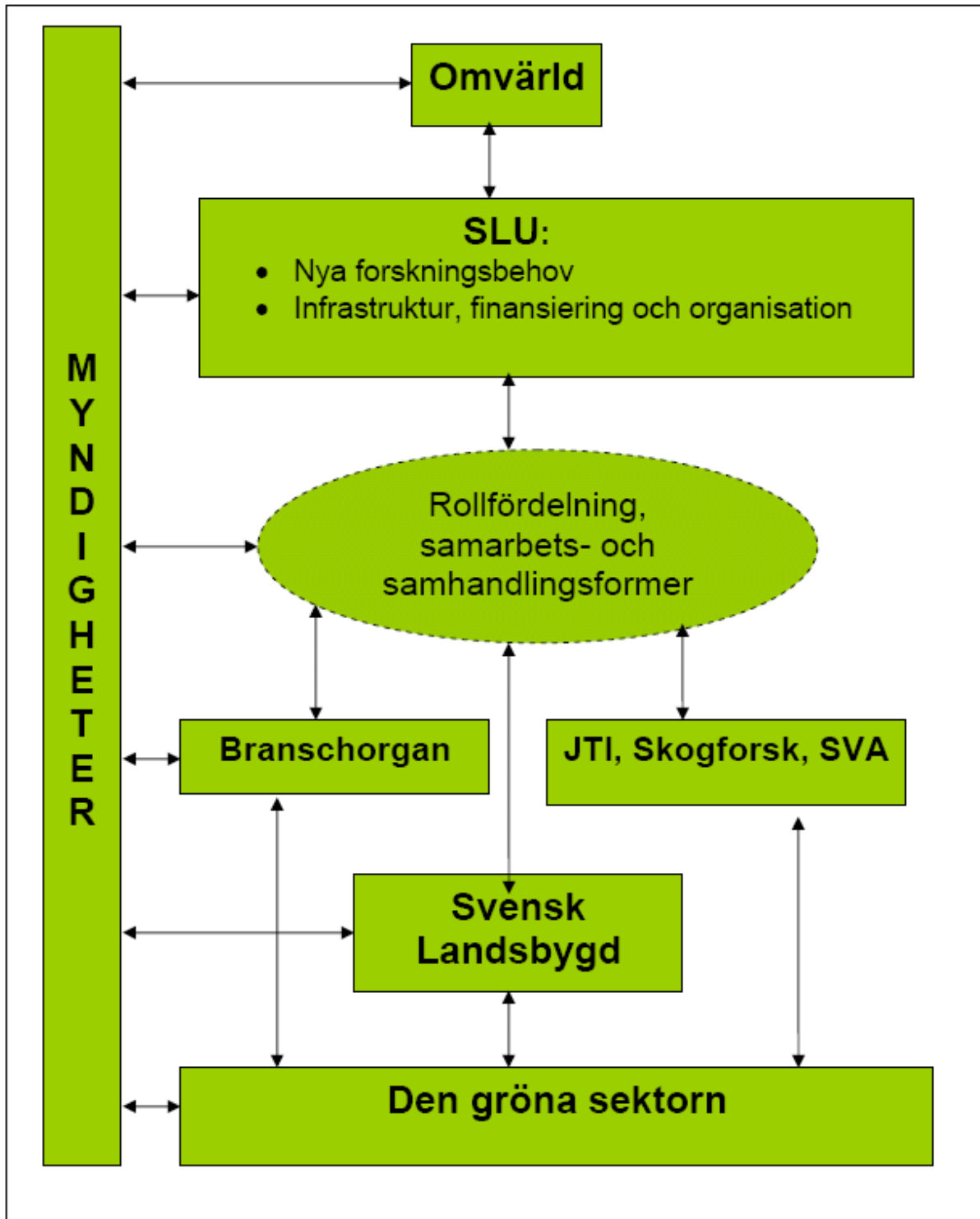
- i. utifrån en omvärld i ändring definiera och förtydliga SLU: s framtida roll som sektorsuniversitet och hur långt dess samhällsansvar för de areella näringarnas utveckling och naturresursernas bevarande och kunskapsspridning om dessa kan anses sträcka sig.
- ii. analysera om och i så fall hur SLU: s sektorsroll skiljer sig från andra lärosäten med en sektorsroll
- iii. belysa om och hur nya forskningsbehov påverkar SLU: s medelsbehov samt hur detta forskningsbehov kan påverka SLU i förhållande till inomvetenskapliga värderingsnormer
- iv. värdera och komma med förslag beträffande nödvändig infrastruktur vid SLU för att utbildning och forskning ska kunna bedrivas effektivt och med hög kvalitet och föreslå möjliga finansieringsformer och organisation för denna
- v. ta hänsyn till samhällets behov av utveckling och forskning kring landsbygdsutveckling och s.k. kollektiva nyttigheter. Detta ska utföras i samråd med andra utredningar som Den parlamentariska Landsbygdskommittén (dir. 2004:05), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, som genom uppdrag i regleringsbrev för 2005 har i uppgift att utforma en nationell strategi för forskning om landsbygdsutveckling, Skogsutredningen (dir.2004:70) och utredningen om Kunskapsuppbyggnad om de biologiska förhållandena i Sverige.

- vi. analysera den rollfördelning som finns mellan branschorgan och SLU vad gäller främst forskning och rådgivningsverksamhet och föreslå hur långt SLU: s ansvar bör sträcka sig.
- vii. komma med förslag vad gäller eventuella möjligheter till att närmare knyta JTI till SLU i ett för båda parter fördelaktigt samarbete
- viii. belysa samarbetsmöjligheter mellan Skogforsk och SLU och hur relationen dem emellan kan utvecklas
- ix. belysa eventuella möjligheter till en utveckling av samarbetet mellan SVA och SLU

1.3 Vår tolkning av uppdraget

I figuren nedan har vi gjort en grovskissering för hur vi tolkar uppdraget. Baserat på en omvärld i ändring är det ett behov för att klarare definiera SLU: s sektorsroll i framtiden. Utredningsgruppen har fått i uppgift att granska några angivna förhållanden internt i SLU som påverkas av omgivningens ändringar och en önskan om en tydligare definierad sektorsroll. Att utveckla en tydligare sektorsroll betyder också att SLU har behov för en analys av dagens samarbete, samverkansformer och rollfördelning i relation till olika aktörer inom sektorn. Utredningsgruppen har specifikt fått i uppgift att granska behoven för nya samarbets- och samhandlingsformer mellan SLU och JTI, Skogforsk och SVA. Dessutom ska vi analysera rollfördelningen mellan branschorganen och SLU med tanke på forskning och rådgivningsverksamhet. Vidare har vi konkret fått i uppgift att ta hänsyn till samhällets behov för forskning och utveckling av landsbygdsutveckling. Därför står Svensk landsbygd som en egen aktör i figuren nedan. För att utveckla en tydligare sektorsroll är också den direkta samverkan med andra aktörer inom sektorn viktig, något som också blir preciserat som en del av uppdraget. Myndigheterna är med i figuren eftersom de är aktörer som har stort inflytande på SLU och den gröna sektorn och som i stor grad kan avgöra om de förslagen vi presenterar blir genomförda eller genomförbara. Pilarna i figuren visar samverkan mellan SLU och andra aktörer i sektorn. Samverkan med sektorn och resultatet av detta samarbete blir avgörande för SLU: s sektorsroll, dvs. över vilken roll som SLU kommer att spela i sektorn i framtiden.

Figur 1 Olika beståndsdelar och sammanhang i utredningen om SLU:s sektorsroll

1.4 Metod

Vid Norsk senter for bygdeforskning i Trondheim, har ett team på fyra personer medverkat i arbetet med att utreda SLU: s sektorsroll. Ett viktigt element i arbetsmetoden är att ha genomfört ett stort antal personliga intervjuer med SLU: s anställda. Detta är gjort, för att säkra oss en så korrekt bild som möjligt av universitetet, sett från de anställdas och ledningens sida, vilka uppfattningar de har om utvecklingen av det egna arbetsområdet, uppfattningen om SLU och SLU: s omvärld samt universitetets roll framöver. Intervjuerna gjorde också att vi fick en relativt god översikt över ämnesområden, organisering och arbetssätt vid SLU. Dessutom har vi intervjuat en rad aktörer i SLU: s omgivning.

Även om det finns flera likheter mellan Norge och Sverige på många områden, finns det också stora skillnader. För oss som utredare, har en viktig del av arbetet gått ut på att sätta oss in i svenska förhållanden, dess historia och utvecklingsförlopp relaterat till SLU och den gröna sektorn. Metoden, med ett stort antal intervjuer har varit ett viktigt hjälpmedel, tillsammans med det skriftliga materialet för att uppnå en större förståelse för situationen och SLU: s framtida utmaningar. Utvärderingen bygger på flera typer av data och metoder som skisseras mer i detalj nedan.

1.4.1 Skriftlig dokumentation och egenvärderingar

De fyra ”nya” fakulteterna,⁶ samt universitetsledningen utarbetade hösten 2005 skriftlig dokumentation om situationen vid SLU, på uppdrag av utredarna. Medan fakulteterna svarade å egna vägnar, svarade universitetsledningen å hela SLU: s vägnar. Den skriftliga dokumentationen var tvådelad. Den första delen av frågeformuläret innehöll frågor för att få en översikt av situationen i dag dels vid fakulteterna men också för hela universitetet. Egenvärderingen innehöll frågor som i stora drag följde punkterna vi var ombedda att utvärdera i vårt uppdrag. Vidare har vi sett på årsredovisningar för perioden 2003-2005, strategiplaner, förordningar och annat skriftligt informationsmaterial. Den skriftliga dokumentationen, egenvärderingarna och annat bifogat material utgjorde en viktig bas vid de senare intervjuerna och det kommande skrivarbetet.

⁶ Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap, Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap och Fakulteten för skogsvetenskap

1.4.2 Intervjuer av ledningen och SLU: s anställda

Utredarna genomförde i perioden 21.02.06 till 23.08.06 5 besök vid SLU där vi genomförde intervjuer med universitetsledningen, ledningen för de olika fakulteterna samt flera anställda vid SLU. Av universitetsledningen och ledningen vid fakulteterna genomfördes gruppintervjuer, medan anställda intervjuades en och en genom egna intervjuer. Totalt intervjuades 166 personer.⁷ Under planeringsarbetet med intervjuerna, fokuserades det på att få en fördelning mellan institutioner, yrkesgrupper, kön och typ av anställning. Intervjuerna bygger på en intervjuguide som i stora drag följer punkterna i utvärderingsuppdraget. Intervjuerna, som vanligtvis varade från 45 minuter till 1 timma, bandades.

Vid första besök mötte alla utredarna först universitetsledningen och därefter fakultetsledningen. Utredarna fördelade så intervjuerna av de anställda mellan sig. Efter varje intervjudag höll utredningsgruppen ett internt uppsummeringsmöte. Där diskuterades och noterades huvudpunkterna från intervjuerna och de olika förhållandena som berörde utvärderingen. En preliminär analys gjordes också under dessa möten.

1.4.3 Besök och intervju av aktörer i SLU: s omvärld

Det är, som tidigare nämnts, personliga intervjuer som genomförts med en rad aktörer från SLU: s omgivning. Ledningen vid JTI, Skogforsk och SVA har besökts och intervjuats. Vi har intervjuat, antingen personligen eller per telefon, personer från Hushållningssällskapens Förbund, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Skogsägarna, SkogsIndustrierna, Ekologiska Lantbrukarna, som representerar viktiga grupper som nyttjar SLU. Vidare har vi besökt och intervjuat institutioner som finansierar stora delar av SLU: s forskning, som SIDA och FORMAS. Vi har också intervjuat Livsmedelverket, Naturvårdsverket och Glesbygdverket. Hösten 2006 genomfördes telefonintervjuer med ledningen vid Universitetet for miljø og biovitenskap i Norge. Dessutom intervjuades ledningen vid KVL (Den Kgl Veterinär – og Landbohøjskole), i Köpenhamn och Universitetet i Wageningen i Nederländerna i samband med ett besök hösten där 2006.

Utredningsteamet har mött Den parlamentariska Landsbygdskomitéens sekreterare, samt utredare på FORMAS, vars arbete är att utforma en nationell strategi för forskning om

⁷ Se bilaga 2 för närmare översikt.

landsbygdsutveckling. Vi inviterades också till ett möte med Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA) för att diskutera utredningen.

1.4.4 Skriftligt material

Årsrapporter, förordningar, strategiska planer från SLU och de olika fakulteterna, dokument, propositioner, rapporter, etc. har utgjort viktig bakgrundsinformation för utvärderingen. Det refereras till dessa skriftliga källor i dokumentets fotnoter. Information om de olika institutionerna är dessutom hämtade från Internet.

1.5 Uppbyggnad av rapporten

Rapporten är uppdelad i fem kapitel. I kapitel 1, Introduktion och metod, specificeras och förtydligas uppdraget. Vidare beskrivs metod, datainsamlingen och här presenteras också en översikt över informationskällor. Kapitel 1 avslutas med en översikt över rapportens uppbyggnad.

Kapitel 2, En grön sektor i ändring - omvärldsanalys, beskriver och analyserar ändringar i omgivningen som har haft stor betydelse för SLU och sektorsrollen. Här diskuteras också utmaningar relaterade till utvecklingstendenser internationellt, i EU och nationellt.

Kapitel 3 innehåller en analys av SLU sett i relation till omgivningens ändringar. Här analyseras och refereras det till den viktigaste responsen från de anställda och ledningen. Det görs också en analys av generella utvecklingstendenser vid SLU.

I kapitel 4, Samverkan och rollfördelning, ser vi speciellt på samverkan med JTI, SVA och Skogforsk, med tanke på en möjlig förbättring av detta samarbete. Vidare ser vi också konkret på rollfördelning mellan SLU och branschorganen med fokus på forskning och rådgivning. Avslutningsvis presenteras en mer generell analys av samverkan med aktörer inom SLU: s sektor, som är en förutsättning för att kunna utveckla en tydligare sektorsroll.

I det sista kapitlet, kapitel 5 Slutsatser och förslag ges, med utgångspunkt i tidigare kapitel, rekommendationer i överensstämmelse med uppdraget.

2 En grön sektor i ändring - omvärldsanalys

Så som den här utredningens uppdrag definieras i kommunikédirektiv 2005:63, ska vi med utgångspunkt i en analys om en föränderlig omvärld, definiera och förtydliga SLU: s sektorsroll i framtiden. Ändringsprocesserna som angår SLU är mycket omfattande och berör flera tematiska områden. Det som presenteras är därför inte en fullständig analys av alla ändringsprocesser som kan angå de areella näringarna eller SLU, men en tematisering av några av de mest framträdande utvecklingstendenserna i och runt den gröna sektorn.

Inledningsvis önskar vi emellertid understryka, att i en föränderlig omvärld är en omvärldsanalys ett mycket flyktigt fenomen. Som vi kommer tillbaka till är det avgörande för ett universitet som önskar att spela en proaktiv *roll*, eller att ha ett *ansvar* för en sektor i ändring, att man analyserar sin omvärld kontinuerligt. Man behöver en enhet som utför strategiska omvärldsanalyser kontinuerligt.

Generellt kan man koppla ändringsprocesser i SLU: s omvärld till flera olika fält. För det första har det skett en rad ändringar i det som kan kallas kunskapssektorn. Både den inomvetenskapliga verkligheten och gränslandet mellan forskning och samhälle verkar vara i ändring. För det andra kan vi tala om en rad politiska ändringsprocesser. Dessa är både relaterade till det lantbruks/distriktpolitiska fältet och till det miljöpolitiska fältet. För det tredje kan vi tala om flera fundamentala teknologiska ändringsprocesser som hör till informations- och kommunikationsteknologin, bio-, och genteknologin, och senast nanoteknologin. Sist men inte minst, kan vi observera en serie socioekonomiska och kulturella ändringsprocesser som i stor grad påverkar utnyttjandet av arealen och marknaderna för produkterna från både SLU och från SLU: s utvidgade sektor. De omfattande ändringarna på den europeiska marknaden för lantbruksprodukter är en del av denna bild. Det har avgörande betydelse att man reflekterar över vad dessa ändringsprocesser betyder, innan man definierar och eventuellt avgränsar SLU: s framtida sektorsroll och sektorsansvar.

2.1 Ändringar i kunskapssektorn

De senaste åren har det argumenterats för att kunskapsproduktionen i samhället har ändrat karaktär: Den har förflyttat sig bort från den klassiska kunskapsproduktionen kännetecknat av

akademiska normer, tydliga gränser mellan discipliner, en fast grundforskningsprägel och inomvetenskaplig kvalitetskontroll, mot en mer fragmenterad forskningsvardag karaktäriserad av tvär/flervetenskaplighet, tillämpad forskning och externa och kontextdefinierade kvalitetskriterium.⁸ Vid SLU, som vid många andra universitet med stark koppling till en sektor, har kopplingen till det omkringliggande samhället traditionellt varit starkt. Våra intervjuer tyder på att akademiska normer, grundforskningsprägel och inomvetenskaplig kvalitetskontroll snarare är på frammarsch än på tillbakagång vid SLU. I den grad klassiska universitetsämnen och akademisk kunskapsproduktion når fram på bekostnad av den traditionella lantbruksforskningen vid SLU, kan det därför verka som om sektorsuniversitetet SLU paradoxalt nog flyttar sig i motsatt riktning än universitets- och forskningssektorn för övrigt.

I detta sammanhang har vi observerat, genom våra intervjuer, att det existerar olika kulturer som håller sina respektive forskningspolitiska fanor högt. Vi kan tala om en produktionsinriktad kultur vid de traditionella agronomiska och skogsvetenskapliga utbildningarna, en naturvetenskaplig kultur och en mängd nya kulturer. Den produktionsinriktade kulturen betonar betydelsen av brukarkontakt, ett tydligt sektorsansvar och poängterar SLU:s koppling till de areella näringarna. Nyckelordet för den här kulturen är *relevans*. Den produktionsinriktade kulturen är starkare vid studieorterna Alnarp, Skara och Umeå, än på den centrala Ultuna campusen. Här framhävs det ofta att det produktionsrelaterade måste lyftas fram i en fragmenterad och konkurrensinriktad universitetsvardag. En informant från Skara uttrycker sig så här: *”Jag tycker det är synd att man har fått en känsla av att man vid SLU har försökt att dämpa... eller minska ... eller gömma kopplingen till de areella näringarna. Jag tror att det snarare skulle vara en konkurrens fördel om man hellre skulle visa att man är ett universitet som har... Alltså, att det skulle hellre vara något som skiljer oss från de andra – det finns massor av biologiutbildningar och – man skulle hellre visa att det finns en koppling till någonting ... till en verklighet...”*

Den andra kulturen, som kan kallas naturvetenskapskulturen, är en kultur där traditionella akademiska värden betyder mycket. *Kvalitet* är nyckelordet i naturvetenskapskulturen, och det är införstått att kvalitet är något man försäkras om inomvetenskapligt genom testning i

⁸ Se t ex Gibbons et al 1994: The new production of knowledge.

internationella tidskrifter med referee. Ultuna är hemorten för naturvetenskapskulturen, och det är i de naturvetenskapliga ämnena, delar av veterinärmedicinen, men också inom delar av skogsfakulteten i Umeå, man lättast möter den här kulturen. Det verkar också tydligt som om den före detta ledningen varit starkt associerad med just denna kultur. Normer från de naturvetenskapliga forskningstraditionerna har också varit ledningens normer.

Det finns en del grupper vid SLU som inte passar in i någon av de två beskrivna kulturerna. Det gäller flera av representanterna inom de samhällsvetenskapliga och humanistiska vetenskaperna – sociologer, antropologer, historiker, landskapsarkitekter och andra. Det samma gäller – på olika sätt – en del av forskarna som vänder sig mot ekologiskt lantbruk, miljöanalys, den kommunala sektorn, fritidssektorn och nya teknologiska vetenskaper. Detta är yrkesgrupper som varken är sysselsatta med den nära kontakten med det traditionella lantbruket, eller som identifierar sig med den rena naturvetenskapliga kunskapsproduktionen. De nya kulturerna finner vi på alla orter. Detta är heterogena grupper vars aktiviteter – med undantag för fortlöpande miljöanalys – inte är definierade som några kärnaktiviteter vid SLU, men som ändå är centrala bland nya framväxande forskningsområden, och där antalet sökande studenter är stor.

Olika former av samspel med externa aktörer som offentliga myndigheter – både kommunala och statliga – och andra universitetsmiljöer är viktigt, för flera av de nya kulturerna. Det här är därför forskningskulturer som har en stor potential till att utveckla sig till robusta kunskapsproducerande forskningsfält, men som behöver starkare förankring i universitetsorganisationen för att det ska hända.

Genom våra intervjuer med anställda på SLU och vid intervjuer i SLU: s omvärld har vi inte bara sett att det existerar olika kulturer, men också att motsättningen mellan kulturerna lever vidare. Naturvetenskapskulturens hegemoni medför att de andra kulturerna nog känner att de inte får tillräckliga medel, men ändå viktigare, att deras vetenskapliga traditioner och normer blir nedvärderade. En nedvärdering av disciplinspecifika publiceringsnormer innebär en fara för att dessa vetenskapers kvalitet underestimeras och vidare att forskningen underfinansieras. Det här problemområdet är helt klart observerat både av den gamla och den nya ledningen, och det arbetas med en kompensation för en del av skillnaderna när det gäller publiceringstraditioner och värderingsnormer. Det verkar som om den nya ledningens inriktning är att öppna upp för båda de nya kulturerna och bibehålla den agronomiska.

Från andra länder med universitet knutna till den gröna sektorn ser vi att flera olika modeller väljs för hur man ska förhålla sig rent organisatoriskt till den nya forskningsvardagen och den nya sektorn. I Norge har man placerat Universitetet för miljö- och biovetenskap (UMB) under kunskapsdepartementet tillsammans med resten av undervisnings- och forskningssektorn. Man har emellertid bibehållit en relativt tydlig profil som skiljer UMB från de andra universiteten. För övrigt råder inte samma typ av diskussion när det gäller sektorsansvar vid UMB och i de norska politiska miljöerna. Det var självklart diskussioner angående ändringen av namnet och det har varit långvariga diskussioner om huruvida Norges veterinærhøgskole skulle slås ihop med UMB, men det är inte samma tema som i den svenska diskussionen. Om SLU skulle dra lärdom av UMB, måste det vara att en namnändring kan innebära något positivt. UMB ökade antalet studentansökningar märkbart efter att de ändrade profil från en lantbrukshögskola till ett universitet för miljö och biovetenskap.

I Danmark skiljer sig situationen mycket från den i Sverige idag. I Danmark pågår en stor universitetsreform där man genom en serie fusioner satsar på att reducera antalet universitet dramatiskt. Detta är en process som ännu inte är avslutad. Lösningen ser ut att bli följande, nämligen att Danmarks Farmaceutiske Universitet (DFU), Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (KVL) och Københavns Universitet (KU) slås ihop till ett universitet med KVL som en egen fakultet. Samtidigt etableras nya Aarhus universitet, som är en fusion av Danmarks Jordbrugs-Forskning, Danmarks Miljøundersøgelser, Handelshøjskolen i Århus og Aarhus Universitet. Vad de här fusionerna betyder för relationen mellan den gröna sektorn och dansk forskning och undervisning, är för tidigt att säga. Det som er tydligt är att Danmark med denna fusion flyttar sig bort från ett system där man har ett eget sektorsuniversitet med ansvar för forskning och undervisning. På grund av den ouppklarade situationen i Danmark är det därför inte ändamålsenligt att jämföra förhållandena med Sverige.

I Nederländerna har man i samband med etableringen av Wageningen University and Research Centre (Wageningen UR), valt en helt annan lösning än den i Danmark. När det gäller hur ett sektorsuniversitet orienterar sig i förhållande till samhället och till sektorn är det flera intressanta angelägenheter att lägga märke till vid Wageningen UR. För det första är det tydligt att man vid Wageningen UR satsar på att markera och stärka banden mellan universitetet och lantbrukssektorn, både genom utbyggnad av universitetscentret ett s.k. "food valley", med hänvisning till Silicon Valley i Kalifornien, och genom de strategiska besluten

som tas med tanke på framtida satsningsområden. Wageningen URs satsningsområden kan självklart inte kopieras, men man kan få inspiration av hur det arbetas strategiskt där. Det är bland annat värt att notera att man i universitetsledningens stab har en egen enhet som jobbar med strategiska omvärldsanalyser. Det är också intressant att lägga märke till att det används stora resurser till just strategiska satsningar. De senaste åren har man jobbat hårt med att etablera en forskargrupp bestående av mer än 20 forskare som arbetar med bio-nanoteknologi inom det som heter ”Wageningen BioNT”. Denna vilja till att etablera stora strategiska satsningsområden är mycket viktig i en globaliserad och konkurrenspräglad forskningsverklighet. För det andra var det tydligt, i samband med våra möten med Wageningen UR att man poängterar att det inte råder ett motsatsförhållande mellan forskning med relevans för näringen och forskning med hög vetenskaplig kvalitet – inom både naturvetenskaplig forskning och samhällsvetenskaplig forskning. Detta återspeglas i en av Wageningen URs paroller: ”Science with Impact”, och kan också illustreras genom den unika position Wageningen UR har fått internationellt.

En av våra informatorer, hos en av SLU: s viktiga finansiärer, som ser ut att gå på samma linje som Wageningen UR satte sig emot den något naiva distinktionen mellan kvalitet och relevans då han hävdade att *”det är ändå viktigare med god kvalitet i den tillämpade forskningen – den ska ju faktiskt tas i bruk”*

En betydelsefull ändringsprocess i det svenska kunskapsproduktionssystemet, är konkurrensen om studenterna. SLU konkurrerar med andra universitet och högskolor i Sverige, men också med sektorsuniversitet i andra länder. En marknadsundersökning som SLU tagit initiativ till, visar att SLU inte är så känt bland potentiella studenter i Sverige. Ändå har SLU lyckats med att hålla det totala antalet ansökningar högt, men det finns ingen anledning till att lita på att trenden ska fortsätta, om man inte agerar aktivt och gör sig en position. Samarbeten med andra universitet genom Bologna-processen, kurserbjudande och undervisning på engelska, en tydlig och attraktiv profil samt rekrytering av goda föreläsare, är nyckelord i detta sammanhang.

2.2 Politiska omvärldsändringar

2.2.1 Jordbrukspolitiken

Svensk jordbrukspolitik har genomgått flera fundamentala ändringar de sista åren. En avreglering av jordbrukspolitiken beslutades 1990. Man beslutade då att jordbrukets produktion, i likhet med näringslivets produktion i övrigt, skulle styras av marknaden. År 1991 började själva genomföringen av den nya jordbrukspolitiken. Den omfattande marknadsinriktningen och liberaliseringen, genomfördes emellertid aldrig fullt ut, eftersom Sverige 1993 sökte medlemskap i den Europeiska Unionen och därför måste samköra sin jordbrukspolitik med EU:s jordbrukspolitik. Därmed fick man en viss återreglering av svensk jordbrukspolitik. Ändå utgör 1990 års politik en referenspunkt, som man i Sverige jämför jordbrukspolitiska beslut och positioner mot. Rent konkret innebar emellertid Sveriges medlemskap i EU, att Sveriges jordbrukspolitik från och med 1995 ingår i EU:s gemensamma lantbrukspolitik (GJP), och från och med 2003 ingår den i den gemensamma reformerade jordbrukspolitiken.

Den reformerade GJP innehåller tre huvudtendenser som får faktiska konsekvenser.⁹ För det första kommer det s.k. nya frikopplade gårdsstödet, som ges till jordbrukaren oberoende av produktionens inriktning eller omfattning, att innebära att myndigheterna inte, genom stödordningar, styr produktionen i den ena eller andra riktningen – marknaden styr vad och hur mycket som ska produceras. Detta betyder att ändringar av konsumentmönster och konsumentförväntningar får en mer direkt betydelse för jordbruksproduktionen. För det andra, fick medlemsländerna frihet att själva finna ut hur de skulle implementera den nya lantbrukspolitiken. Det handlar i huvudsak om implementeringstempo och justeringar för att ta vara på speciella behov i de olika länderna. För det tredje innebar den nya jordbrukspolitiken att man genom den s.k. moduleringen drar ned det frikopplade direkta stödet med mellan 3 och 5 % per år. Pengarna kan användas till att förstärka medlemsländernas miljö- och landsbygdsprogram. Detta ökar både behovet för och nyttan av en aktiv och målinriktad landsbygdspolitik. Den reformerade GJP, är därför dels sammanfattande med den ändringsinriktning som infördes från och med Uruguay rundan i GATT/WTO med allt mera produktionsneutrala stödsystem, och dels ett nyskapande genom

⁹ Beslutet om reform finns i rådets förordning (EG) nr 1782/2003). En genomgång av reformen och förslagen till genomföring kan ses i Ds 2004:9

att den kommer att innebära en jämn tillväxt av de pengar som ställs till förfogande för miljön och landsbygdssatsningar i den svenska (och europeiska) landsbygden.

Det finns också emellertid, en rad utmaningar för den europeiska jordbrukspolitiken på lång sikt. Dessutom, som nämnts tidigare, framhåller EU:s presidentskap utmaningar relaterade till förändrade förbrukningsmönster och förbrukningsförväntningar, fortsatt urbanisering, ytterligare liberalisering, stramare finansiella begränsningar inom EU, nya bruksområden för jordbruksarealer och jordbruksprodukter (t ex energiproduktion) samt ny teknologi (t ex IKT).¹⁰

De politiska och strukturella utvecklingstendenserna inom svensk jordbruk har hittills, och kommer också fortsättningsvis, att förändra den gröna sektorn i Sverige. Strukturutvecklingen inom svenskt jordbruk har medfört att antalet jordbruksföretag har minskat kontinuerligt. Från 1975 till 2002 har mer än 2 000 företag lagts ner per år. Nedläggningen har varit störst bland familjejordbruken. Deltidsjordbruken minskar inte i samma omfattning som de stora bruken. De sista åren har de minsta jordbruksföretagen med under 5 hektar åkermark till och med blivit fler, i delar av Sverige.¹¹ Många föreställer sig en framtida ”tvådelning” och polarisering av jordbruket, där endast de mindre och de större jordbruken blir kvar. De medelstora familjejordbruken läggs ned.

För traditionell jordbruksproduktion kommer troligen den lantbrukspolitiska inriktningen och de skisserade utmaningarna att innebära en fortsatt koncentration och effektivisering. Det är svårt att tänka sig att kombinationen av liberaliseringen av verkningsmedlen och den teknologiska utvecklingen kan leda till något annat. Den ökande bruksmängden och effektiviseringen leder i sin tur till nya forskningsbehov i anknytning till alla de agronomiska ämnena och en rad andra vetenskapliga traditioner. Exempelvis blir det nya utmaningar inom byggnadsteknik, veterinärmedicin, djurbeteende, precisionsodling, kulturlandskap, markanvändning, arbetsvetenskap, ändringar i glesbygdernas sociala strukturer, och samhandlingen mellan människa, djur och teknologi.¹²

¹⁰ En uppsummering av framtidens utmaningar sammanställs i ett bakgrundsdokument från Finlands EU presidentskap till EU: s lantbruksministermöte i Oulu 26.9.2006

¹¹ Ökningen av antalet små bruk som presenteras i statistiken är nog i hög grad ett direkt resultat av den nya GJP, där det ges direkt stöd utan produktionskrav. Det betyder, att det är gårdar som också tidigare har existerat, men som först nu registrerats.

¹² Det har påpekats att ett ökat bruk av den bästa jordbruksarealen för produktion av biobränsle är trolig, och kommer att leda till en prisutveckling på matvaruråämnena, som i sin tur medför att marginala arealer åter tas i

Parallellt med strukturrationaliseringen finns det utvecklingstendenser som pekar på en ökande diversifiering och flera nya näringar och aktiviteter i och i relation till en utvidgad grön sektor. Ändrade konsumtionsmönster och ändrade konsumentförväntningar leder till en ökad efterfrågan på lokal och regional mat, efter matvaror anpassade till olika förbrukare (ekologisk mat, halalkött, gourmetmat är några exempel). Både konsumentforskning, forskning i och runt livsmedelskedjan, och produktionsrelaterade forskningsfrågor grundar sig på just insikten av sådana utvecklingstendenser. Lika viktig, är utvecklingstendenserna som är relaterade till de nya tjänsteproduktionerna inom den gröna sektorn. Grön turism, grön omsorg, grön upplevelsesindustri, den nya hästnäringen osv., är nya områden som vuxit fram,¹³ möjligen som en konsekvens av den ökande urbaniseringen och ett mer postmaterialistiskt samhälle.¹⁴ Man ser också att i delar av Sverige (som för övrigt i den västliga världen) råder en ny tillbakaflyttningsström till tätortsnära rurala områden, på hel eller deltid. Tillsammans är det här utvecklingstendenser som kräver en helt annan och mer koncentrerad forskningsinsats både på sociala och industriella processer, än det som SLU hittills har genomfört. Landsbygdsutveckling i vid betydelse och forskning på grön/lokal näringsutveckling måste bli satsningsområden om SLU ska klara av att följa med i den gröna sektorns expansion.

Den gröna sektorn ändras som en direkt konsekvens av den jordbrukspolitiska riktningen. Den traditionella jordbruksproduktionen koncentreras samtidigt som den övriga gröna sektorn expanderar. Sammanfattningsvis betyder det, att nya forskningsbehov uppstår. Dessutom är det så att det i EU systemet läggs finansiellt till rätta för mycket stora forskningsinsatser inom den utvidgade gröna sektorn. Detta har stor strategisk och ekonomisk betydelse för svenskt lantbruk, svensk landsbygd och för SLU. Detta pekar också i riktning mot ett universitet med roller och ansvar, i förhållande till, den gröna sektorn, som bör ha en enhet med speciell kompetens på jordbrukspolitiska frågor generellt, och GJP speciellt. Denna kompetens bör kunna kopplas till en kompetens inom strategiska omvärldsanalyser.

bruk till matproduktion. Om så är fallet, leder detta till omfattande men sammansatta konsekvenser för lantbrukets struktur. Ännu är det här emellertid utvecklingstendenser vi bara kan spekulera om, men de blir ännu mer aktuella genom att den svenska regeringen har som mål att bli oberoende av fossilt bränsle innan 2020.

¹³ Det är delvis sammanfallande med det som i Ds 2001:68 beskrivs som den nya produktionen.

¹⁴ Uttrycket postmaterialism härrör bl a från Ronald Ingelharts teorier om sammanhanget mellan värdesändringar och framväxten av det materiella välståndet.

2.2.2 Miljöpolitik och kollektiva nyttigheter

Våren 1999 beslutade Riksdagen om en rad nationella miljömålsättningar¹⁵, de s.k. miljökvalitetsmålen. De är politiska målsättningar som i stor grad harmoniserar med internationella förpliktelser.¹⁶ Tematiskt kopplas målen till följande rubriker:

- i. *Begränsad klimatpåverkan,*
- ii. *Frisk luft,*
- iii. *Bara naturlig försurning,*
- iv. *Giftfri miljö,*
- v. *Skyddande ozonsikt,*
- vi. *Säker strålmiljö,*
- vii. *Ingen övergödning,*
- viii. *Levande sjöar och vattendrag,*
- ix. *Grundvatten av god kvalitet,*
- x. *Hav i balans samt levande kust och skärgård,*
- xi. *Myllrande våtmarker,*
- xii. *Levande skogar,*
- xiii. *Ett rikt odlingslandskap,*
- xiv. *Storslagen fjällmiljö,*
- xv. *God bebyggd miljö.*

Detta är sektorsövergripande målsättningar, men det är ändå målsättningar som är definierande för både den smala lantbrukssektorn och för den utvidgade gröna sektorn. Särskilt gäller det *Levande skogar*, *Ett rikt odlingslandskap*, *Ett rikt växt- och djurliv*, *Ingen övergödning*, *Giftfri miljö*, och *Begränsad klimatpåverkan*. För dessa målområden, behövs det dessutom, en aktiv insats för att påverka de negativa trenderna. Svensk miljöpolitik har i den offentliga diskussionen också utvidgats till en politik för hållbar utveckling. Det innebär att alla politiska beslut ska utformas så att de tar hänsyn till ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser på lång sikt.

De nationella miljökvalitetsmålen, internationella förpliktelser och målsättningar om en hållbar utveckling har flera konsekvenser för SLU. För det första innebär målsättningarna att samhället har ett stort behov för övervakning, kartläggning, och dokumentation. På de här

¹⁵ Prop. 1997/98:145, bet. 1998/99: MJU6, rskr. 1998/99:183

¹⁶ Se t ex "EU-prioriteringar för att nå miljömålen". Skr. 2003/04:9

områdena har SLU blivit en central aktör i den svenska miljöpolitiken. Genom uppdraget med ”Fortlöpande miljöanalys”, och uppbyggnaden av ArtDatabanken har SLU fått en central, och unik, position i svensk miljöpolitik. Detta är en roll – och ett ansvar – som skiljer sig från de övriga universitetsuppgifterna som SLU har. Flera informatorer har också påpekat att de omfattande forskningsresurserna och dataunderlaget som framskaffas via fortlöpande miljöanalys inte utnyttjas tillräckligt i forskningssamarbeten. Det framkommer att de nya uppdragen som SLU har fått i samband med miljöövervakningen, existerar vid sidan av de andra uppgifterna, utan att egentligen integreras. Både av strategiska, forskningspolitiska, och miljöpolitiska orsaker bör därför SLU, som i och med de här institutionerna har fått en ny central roll och position inom den gröna sektorn, utnyttja denna position bättre i forskningssammanhang. För det andra, men därmed inte mindre betydelsefullt, betyder miljö kvalitetsmålen att miljöhänsyn måste ingå i själva produktionstänkandet, i bruket av arealresurserna och genom de politiska verkningssmedlorna. Därmed lägger miljö kvalitetsmålen föringar för skogsbrukare, bönder, skogsindustrin, näringsmedelsindustrin och andra som använder sig av arealresurserna i Sverige. När det gäller forskningen på dessa teman är det vårt intryck att på alla områden som berör de naturvetenskapliga sidorna av miljöfrågorna, samt det som angår registrering och övervakning, är SLU:s forskare långt framme.

Lantbruk handlar dock inte längre bara om de naturvetenskapliga sidorna av produktion av mat och fibrer. Flera begrepp används för att fånga upp detta. Lantbrukets multifunktionella roll, lantbrukets nya produktioner, eller produktionen av positiva externa effekter, eller kollektiva fördelar. Poängen är i stor grad den samma: Jordbruket producerar, förutom livsmedel, en rad fördelar som är svåra att få att passa in i marknadslogiken. Genom produktionen av mat, produceras också till exempel ett öppet landskap och en biologisk mångfald. Eftersom det först och främst är de mer handfasta produkterna det betalas för, kan produktionen av de kollektiva nyttigheterna bli för liten ur samhällets perspektiv. Här måste samhället stimulera efterfrågan.

Samhällets önskan om att ta till vara på de kollektiva nyttigheterna har kommit till uttryck dels genom EU:s omläggning av jordbrukspolitikerna i riktning mot produktionsneutrala stödordningar, och dels i de nationella miljö kvalitetsmålen om till exempel ett rikt odlingslandskap. Här är det ett delmål, att samtliga ängs- och hagmarker, vilka är de mest värdefulla markerna, utifrån perspektivet att bevara biologisk mångfald, skall bevaras och skötas på ett sätt som tryggar deras värden. Enligt övriga delmål skall mängden småbiotoper i odlingslandskapet

bevaras i minst dagens omfattning och mängden kulturbärande landskapselement skall öka med ca 70 % till år 2010. Historiskt är de kollektiva nyttigheterna som är förknippade med odlingslandskapet har dock inte utvecklats genom samhällets ingripanden utan har producerats som en biprodukt av annan jordbruksproduktion. Jordbrukets produktioner förutom livsmedel kan vara svåra att placera in, i en ”förenklad” marknadslogik. På så sätt finns det risk för att produktionen av ”kollektiva nyttigheter” kan bli för liten utifrån samhällets behov.

På lång sikt kan kollektiva nyttigheterna, som ett rikt odlingslandskap, troligen endast bevaras genom en jordbrukspolitik som lägger till rätta för varierat bruk av de areella resurserna, och en politik som involverar olika brukare av landskapet. Detta är emellertid viktiga forskningsteman som bäst kan belysas i skärningspunkten mellan naturvetenskaperna och samhällsvetenskaperna där vi får ett intryck av att SLU har en stor förbättringspotential. Delar av Sveriges odlingslandskap är t ex hotade av nedläggning och igenväxt, som i andra europeiska länder. Något som medför en fundamental förändring av kulturlandskapet och strider både mot miljömålet om *ett rikt odlingslandskap* och mot målet om *ett rikt växt- och djurliv*. Samtidigt är det klart att odlingslandskapet inte kan konserveras, men måste tas vara på, i samspel med dem som använder arealerna i sin drift. Detta är ett fält där vi ser att SLU kan göra betydligt mera.

Efterfrågan på kulturlandskapets kollektiva nyttigheter kommer troligen att förändras. Idag bor en stor del av Sveriges befolkning i tätorter, vilket leder till ett ökat behov av rekreationsmöjligheter i den tätortsnära landsbygden. Utflyktsmöjligheter, vandringsleder, skidspår, ridstigar och liknande kommer att efterfrågas. Ökningen i bosättning i tätortsnära områden suddar ut gränsen mellan landsbygd och tätort. Därmed blir kulturlandskapet en del av boendemiljön för allt fler människor. Detta kommer tveklöst att påverka vilka former av kulturlandskap som efterfrågas. De här utvecklingstendenserna leder till nya forskningsfrågor, relaterade till tätortsnära boende, till ny produktion av kulturlandskap, till nybruk av kulturlandskap osv. I mycket större grad än tidigare ser vi att det finns behov av samhällsvetenskaplig och tvärvetenskaplig forskning omkring jordbrukets produktion av, och samhällets efterfrågan på, jordbrukets kollektiva nyttigheter.

2.2.3 Den gröntvättade skogspolitiken

Sverige antog 1993 en radikalt ny skogspolitik. För det första avreglerades skogspolitiken genom att skogsvårdsavgiften och det mesta av statsbidragen försvann. Omställningen var en liberalisering i enlighet med det Sverige tidigare hade beslutat för jordbruket. Den enskilde skogsägaren skulle ta sina beslut inom ett marknadssystem. För det andra, och kanske viktigare, var att staten samtidigt jämställde produktionsmålet med ett miljömål. Denna handling bygger på resultaten av FN's konferens för miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992, och speciellt Agenda 21, samt konventionen om biologisk mångfald. När så miljö kvalitetsmålet *Levande skogar bestämdes* 1999 hade man flera miljöpolitiska målsättningar för skogsbruket. De innebär:

- i. att skogsmarkernas naturgivna produktionsförmåga skall bevaras,
- ii. att biologisk mångfald och genetisk variation i skogen skall säkras,
- iii. att skogen skall brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd,
- iv. att hotade arter och naturtyper skall skyddas och,
- v. att skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden skall värnas.

Denna radikala ändring berörde en betydelsefull näring: 57 % av Sveriges landareal består av produktiv skogsmark. Det skogsindustriella klustret sysselsätter cirka 185 000 personer, eller 26 % av de industrianställda i Sverige. Flera av de här arbetsplatserna ligger i distrikten. Sverige exporterade skogs- och skogsindustriprodukter för 109 miljarder kronor under 2003, något som motsvarar 13 % av det totala exportvärdet.¹⁷

Det, att skogspolitiken på 1990-tallet gröntvättades fick, som vi ska se senare, en direkt och ganska omedelbar verkan på prioriteringen av arbetsuppgifter vid SLU. Miljö växte märkbart som område för forskning och undervisning från 1993 och helt fram till ca år 2000, också på skogsområdet. Samtidig är svängningen mot miljö en del av en större samhällsutveckling och inte bara relaterat till skog (eller jordbruk). De ekonomiska medlen till miljöforskning generellt, ökade markant i Sverige på 1990-talet och det påverkade också prioriteringarna vid SLU.

¹⁷ Skog till nytta för alla?, SOU 2005:39

Under samma period har det också gjorts ändringar på skogsområdet, som har lite eller ingenting med miljö att göra. Inom storskogsbruket har det varit stora strukturella ändringar. Sällskapen är större och allt mer globala och därmed mindre nationellt ”lojala”. De letar efter god forskning över hela världen och inte bara i Sverige. Det har också genomförts stora teknologiska ändringar inom skogsbruket (skogsmaskiner, IKT m m), och användningen av specialiserade entreprenörer har ökat markant. Den manuella arbetskraften är betydligt reducerad. Inom småskogsbruket har de strukturella ändringarna inte varit så stora. Småskogsbrukets relativa betydelse för intäkten har minskat, och småskogsägarna känner att den ökade betydelsen av miljön har gjort beslutandesituationer mer översiktliga, men de är ändå positiva till att det tas mer hänsyn till miljön. Därför har skogsägarna blivit en mer heterogen grupp med ett mer varierat skogsbruk, de senaste 10-15 åren.¹⁸

En annan aspekt av omgivningen som lyfts fram är att departementsanknytningen för skogsbruket i Sverige är uppsplittrat. Skogsbrukspolitiken förflyttats till näringsdepartementet, medan SLU sorterar under jordbruksdepartementet. Samtidigt har också miljödepartementet intressen relaterade till skogen. Det betyder, att en viktig ändring för skogen är att intressena har blivit allt fler och mer sammansatta. Tidigare var de mer entydiga och brukarna och målgrupperna var lättare att identifiera och avgränsa.

2.3 Teknologiska omvärldsändringar

Teknologiska förändringar har alltid haft mycket stor betydelse för utvecklingen av jordbruket och för utvecklingen av distrikten. I ett historiskt perspektiv har omfattande sociala ändringar alltid varit relaterade till revolutionerande nya teknologier. Det är också klart att de viktigaste teknologiska förändringarna i nutid är och kommer fortsättningsvis att vara relaterade till informations- och kommunikationsteknologin (IKT) eller digitaliseringen. Utvecklingen inom genteknologi och bioteknologi kommer också ha stor betydelse för jord- och skogsbruk, även om det verkar som om bioteknologiutvecklingen inte kommer att ha samma strukturändrande kraft. Vilka konsekvenser nanoteknologin kommer att kunna få för den gröna sektorn, är det för tidigt att säga något konkret om. Det är emellertid viktigt att vara öppen för att det är högst osannolikt att man på något sätt klarar av att överskåda konsekvenserna av teknologiutvecklingen inom dessa områden. Det betyder att man i forskningssammanhang

¹⁸ Källa: Skogsvårdsorganisationens utvärdering av skogspolitikens effekter—SUS 2001. Skogsvårdsstyrelsen, Naturvårdsverket,

behöver en speciell påpasslig enhet för nya och oväntade utvecklingstendenser knutna till både sociala, ekonomiska och miljömässiga konsekvenser av ny teknologi, samt till nya användningsområden för etablerad teknologi. Några exempel på ny teknologi med sektorsändrande kraft kan nämnas.

I mjölkproduktionen kom en avgörande förändring i och med att automatiska fodringssystem och foderregistrering kombinerades med mjölkroboten. Man har här ett produktionssystem där korna går omkring fritt och själv bestämmer när det ska ätas och mjölkas, och där fodermängden anpassas till den kontinuerliga mängden av mjölk. Mjölkproduktionen är synnerligen automatiserad. Det är både självklara och överraskande effekter av detta. Det som kan verka överraskande, är att den automatiserade mjölkproduktionen har reducerat förekomsten av flera kostnadskrävande och plågsamma produktionssjukdomar dramatiskt, först och främst gäller det mastit, och att mjölkproduktionen per djur har ökat kraftigt. Detta är följaktligen en teknologi som ger en betydande effektiviseringsvinst. Det mer självklara är, att detta är en teknologianpassning som i sin tur ökar pressen på bruksstrukturen. Mjölkroboten är en av de viktigaste strukturrationaliserande krafterna i dagens mjölkproduktion. Samtidigt illustrerar exemplet att stordriften inte nödvändigtvis leder till större belastningar för djuren.

En sådan innovationsprocess innebär en rad forskningsutmaningar. Driftsformerna kräver uppdaterad kunskap med tanke på farm management, det krävs en uppdaterad kunskap om hur korna uppför sig i stora flockar (etologi), och inte minst väntar sociala och organisatoriska utmaningar i förhållande till ytterligare koncentration i egendomsstrukturerna. Liknande teknologiska utvecklingstendenser finns också inom fjäderfäproduktion och inom fläskköttproduktion.

En annan teknologisk innovation hör till kombinationen av sensorteknologi, styringssystem och satellitnavigation, där en (obemannad) traktor med gödselspridare kan registrera växternas näringsbehov, innan traktorn passerar växterna, och därefter portionera ut den mängd som plantorna behöver, direkt från gödselspridaren på släp bakom. I ett sådant system bestäms en växts nitrogenbehov genom att mäta ljusreflektionen från plantorna, därefter skickas en signal till gödselspridaren som anpassar mängden efter behovet. Sådana system kan optimalisera nitrogenförbruket i lantbruket, och därmed både reducera kostnader och minska utsläppen. Nu är sådana system redan i kommersiell drift, men motsvarande teknologi

kan också användas för miljöövervakning i skogen genom att låta obemannade små flygplan flyga över skogarna och registrera miljöstatus. Också i miljöövervakning till havs är motsvarande system under utveckling. Kombinationer av sensorteknologi, styrningssystem och satellitnavigation har självklart en stor potential att effektivisera lantbruket ytterligare. Den här utvecklingen utmanar bilden av den småskaliga produktionen som den mest miljövänliga. Är framtidens miljövänliga gårdsbruk, de allra största, som har tillräckliga kapitalresurser för att vara främst inom den teknologiska utvecklingen?

För jordbrukssektorn ligger kanske de största teknologiska utmaningarna i utvecklingen av teknologisystem som gör det möjligt att ersätta fossilt bränsle med biobränsle. Regeringen har fattat beslut om ett mål, att innan 2020 ska Sverige vara oberoende av fossilt bränsle. Om drivmedel producerat på jordbruksareal blir ett lönsamt alternativ, kommer stora mängder jordbruksarealer att få en alternativ användning det är stor efterfrågan på. Historiskt sett är detta en helt ny situation som strider mot något av det mest fundamentala vid jordbrukets ekonomiska organisering – arealresursernas starka koppling till matproduktion. Konsekvenserna är oöversiktliga, men ett mycket troligt scenario är, att priserna på jordbruksareal, och på mat, kommer att stiga ansevärt.

Förutom de ovan nämnda exemplen, kan man ta fram några mer generella tendenser av den teknologiska utvecklingen: Alla produktionsyrken blir allt mer teknologiskt avancerade. Samtidigt är att kärnan i de tekniska lösningarna i allt större grad utvecklats av privata företag snarare än vid universitetens. Dessa lösningar genomgår därefter en "black boxing" eller stängningsprocess. Det betyder att de teknologiska finesserna tas för givet, och att det är användningen och resultaten av teknologin som kommenteras. De här två tendenserna av den teknologiska utvecklingen är en paradox. Lantbrukssektorn teknologifieras, men det blir allt färre inom sektorn som är involverade i utvecklingen av teknologin. Det är därför inte överraskande att de traditionella teknologiska miljöerna vid, eller i anknytning till SLU har genomgått en slags kris. Våra intervjuer tyder på att den gamla Institutionen för lantbruksteknik, som nu ingår i Institutionen för biometri och teknik, och Institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI), är hotat av detta. En viss frustration och osäkerhet relaterat till de tekniska disciplinernas plats vid SLU kan observeras, och det verkar vara behov för tydligare satsningar och samarbetsarenor. Institutionen för lantbruksteknik är numera en del av ett större kluster, och JTI verkar vara på rätt väg, även om det är klart att någon form för samarbetsavtal mellan SLU och JTI efterfrågas.

Det är emellertid inte säkert att inom det teknologiska området finns tillräckligt med organisationsmässiga tillämpningar. Större satsningar är nödvändiga där odiskutabla forskningsbehov råder. Möjligheterna kan illustreras genom den nämnda storsatsningen som Wageningen UR gör på Nanoteknologi. Där etableras en forskargrupp på mer än 20 personer, som under flera år ska arbeta med att utforska möjligheterna som finns i Nanoteknologin, för lantbruket och för livsmedelsindustrin. Sådana strategiska satsningar kan vara viktiga i dagens raska teknologiska utveckling.

2.4 Sociala och marknadsmässiga omvärldsändringar

SLU existerar i en social verklighet som är i kontinuerlig ändring och dessa ändringsprocesser påverkar den gröna sektorn direkt.

2.4.1 Mellan ruralisering och urbanisering

Förhållandet mellan flyttning från landsbygden och den ständiga urbaniseringen har ändrat karaktär i Sverige, så som den har ändrats i många andra Europeiska länder. Gränsen mellan stad och land är inte lika skarp som den en gång var. En del talar om glesbygdens urbanisering, eller den nya ruraliseringen. Dels kan man observera en ökande utflyttning från städerna till den tätortsnära landsbygden. Detta innebär att folk kan bo på landet, och samtidigt dra nytta av arbetsmarknaden och kulturlivet i städerna. Samtidigt råder det en stark internationell trend att folk har två hem. Det innebär att många bor i staden vissa delar av tiden, och på landet andra delar av året.

En sådan utveckling leder till en rad möjligheter och utmaningar. För det första innebär det att delar av det Svenska jordbruket måste drivas i en omedelbar närhet av en relativt stor befolkning, som inte alls har någon relation till jordbruksproduktionen. Problemställningar förknippade med lukt, utsläpp och jordbrukets kulturlandskap aktualiseras. För det andra innebär den nya ruraliseringen ett ökat intresse för och konkurrens om jordbruksarealerna. En del av denna bild är också att nya grupper är intresserade av att köpa och använda jordbruksegendomar på nya sätt. För det tredje, innebär ruraliseringen att jordbruksproduktionen inom dessa områden öppnar upp för en rad nya marknader. Hästbeten, uppställning, direktförsäljning av produkter från gårdarna, olika rekreationserbjudanden osv.,

är exempel på nya produktioner som får nya tillväxtmöjligheter. Man kan säga att den tätortsnära landsbygden är den gröna sektorns mest dynamiska område. Här är nya näringar och nya sociala mönster på tillväxt.

Detta är utmaningar och möjligheter som skiljer sig radikalt från dem man har i de perifera delarna i Sverige, där utflyttningen har varit allra störst. Några av dessa trender gäller också här. Man ser en förtätning i och runt tätorterna. Samtidigt ska man inte glömma bort värdeskapandet i glesbebygden, och fundamentet för det. Det ligger bl a utmaningar och möjligheter i användningen av den nya digitala infrastrukturen relaterat till IK-teknologin.

Man kan emellertid också se en annan ruraliseringstrend. På grund av den höga prispressen på egendomar i urbana områden flyttar folk med låg betalningsförmåga till landsbygden. Detta innebär en ny och annorlunda social geografi, som kan leda till en social utarmning.

Det finns två konklusioner till denna beskrivning. För det första expanderar den gröna sektorn: En rad nya produktioner och marknader växer fram. För det andra utradas gränserna mellan det urbana och det rurala. Därmed uppstår det en rad nya forskningsfält i ytterkanterna av det som har varit känt som landsbygdsforskning. Detta är ett forskningsfält där SLU kan och bör engagera sig starkt.

2.4.2 Marknadsändringar och Konsumtionsmönster

Den internationella marknaden för jordbruksprodukter är mycket komplicerad. Utvecklingen i framtiden beror på en mängd faktorer som vi inte känner till i nuläget. Både OECD och EU presenterar kontinuerligt prognoser för utvecklingstendenserna för de enskilda varorna, vilket är nyttigt inom ramen för det förutsägbara.¹⁹ Marknadens funktion styrs emellertid inte bara av tillgång och efterfrågan. Både politik och omständigheter som Bovine Spongiform Encephalopathy (BSE) utbrott, torka osv. inverkar. Inte minst fastställs och upprätthålls marknadens ramar av politiska beslut som tas på en rad nivåer. Mycket beror på huruvida det uppnås en enighet i de pågående WTO förhandlingarna, beslut som tas i viktiga export- och importmarknader inverkar, och inte minst är beslut som tas i EU viktiga. Den enskilda händelse som ändrat marknaden för svensk jordbruk mest, de senaste åren är utvidgningen av EU. Genom den inordnades 75 miljoner nya konsumenter i marknaden, men samtidigt ökade

¹⁹ Se t ex ”Genomförande av EU: s jordbruksreform i Sverige”, Ds 2004:9.

EU: s samlade jordbruksareal med 38 miljoner hektar, eller, ca 40 %. Det betyder självklart både utmaningar och möjligheter för svenskt jordbruk. I kombination med ändringarna inom GJP innebär det dock en ökande strukturrationalisering och diversifiering av produktionerna.

När det gäller den svenska marknaden är flera ändringsprocesser intressanta. Den demografiska sammansättningen av Sveriges ca 9 miljoner människor ändras: Den köpstarka gruppen över 55 år ökar. Andelen enpersonshushåll stiger, särskilt bland yngre personer, och ca 20 procent av befolkningen i Sverige är invandrare av första eller andra generationen. På grund av andra preferenser, andra behov och matvanor, efterfrågar olika grupper andra matlösningar och livsmedelsprodukter, än det som har varit vanligt i den traditionella svenska familjen. Detta påverkar sannolikt jordbrukets primärproduktion, men i ändå större grad, livsmedelsindustrin.²⁰

Flera trender kan observeras: Den generella trenden i riktning mot en ökad konsumtion av mer förädlade produkter fortsätter; Yngre människor köper i större utsträckning färdiglagad mat eller halvfabrikat än äldre; Folk äter allt oftare ute; Man använder mer tid på matlagningen hemma under helgerna; Mat relateras i stigande grad till identiteten; Ökande intresse för lokalt producerad mat; Marknaden för ekologiska livsmedel har ökat kraftigt; Många konsumenter är intresserade av produktionsförhållanden som djurhållning, miljö och etik. Man ser också att synen på djurs välbefinnande och husdjurshållning ändrats genom nya generationer. Det märks i marknadsbeteendet. Detta är konsumtionstrender som självklart är intressanta i ett marknadsföringsperspektiv, men som samtidigt är ett uttryck för djupare, och mer sammansatta sociokulturella ändringar. Detsamma kan man säga om framväxten av den stora gruppen invandrare. Den svenska livsmedelsindustrin, detaljhandeln och forskningen har gjort lite i förhållande till denna grupp av konsumenter.

Huvudbilden när det gäller konsumentfrågorna är fragmenteringen och den stora mångfalden som kommer fram. Det ställer naturligtvis stora krav på livsmedelindustrins produktutveckling, marknadsföring och logistik. För SLU: s del, som ett universitet med en speciell fokus på den gröna sektorn, är det emellertid mer centralt att man inser att konsumtionsmönstren i centrum av den egna sektorn ändras dramatiskt. Detta kan SLU välja att låta andra universitet, forskningsmiljöer, eventuellt livsmedelsindustrin själv, ta ansvar för

²⁰ Se t ex ”Småskalig livsmedelsförädling”, Ds 2005:22.

att forska på. Ett mer proaktivt alternativt är emellertid att SLU, i samarbete med andra forskningsmiljöer, satsar på att bygga upp den sektorsrelevanta forskningen på mat och konsumtionsmönster. I en globaliserad lantbrukssektor kan denna forskning också bidra till att etablera ett ”mentalt gränsskydd” för att behålla marknadsandelar hos svenska aktörer.

2.5 Slutsummering av omvärldsanalysen – En utvidgad sektor

Den första huvudpunkten i den här utredningens uppdrag är att definiera och förtydliga SLU:s sektorsroll och utreda hur långt SLU:s samhällsansvar för de areella näringarnas utveckling, naturresursernas bevarande och kunskapsspridning om dem, går. Detta kräver en inledande analys om den sektor SLU eventuellt ska ha en roll ovanför.

Vår slutsummering är att man kan observera en tvåsidig utveckling. Den traditionella jordbrukssektorn är krympande med tanke på arbetsinsats, men stadigt mer effektiv och teknologiskt avancerad. Man kan tala om en sektorskonzentration. Samtidigt kan vi se att det som beskrivs som den gröna sektorn expanderar kontinuerligt. Ny produktion, nya intresseområden, nya näringar, nya sociala behov, nya miljömässiga utmaningar och nya geografiska mönster pekar i riktning mot en växande grön sektor.

De beskrivna ändringarna, betyder att både den sektorn SLU förhåller sig till – den gröna sektorn – och det sektorsansvar SLU har, är stigande. Det innebär att även om de traditionella areella näringarnas relativa ekonomiska betydelse minskar, så ökar den gröna sektorns ekonomiska, sociala och miljömässiga betydelse. Därmed är också SLU:s sektorspositioner expanderande.

Den sektorn som idag kan definieras som SLU:s sektor är följaktligen mycket omfattande, och växande: Lantbrukspolitiken är utvidgad från produktion av mat och fibrer till att också innefatta produktion av kollektiva nyttigheter, landskapsvärden, och förutsättningen för rekreation. Den gröna sektorn, betyder glesbygden och landsbygden, där de areella näringarna finns – med allt vad det innebär. Den gröna sektorn omfattar miljöansvar och miljöövervakning, mathälsan och djurhållningen. Man kan därför varken avgränsa SLU:s sektor geografiskt, näringsmässigt, ekonomiskt eller socialt. Man måste avgränsa sektorn med ett annat mer flyktigt koncept. Vi hävdar att SLU:s sektor är den s.k. gröna sektorn. Det är i denna sektor som SLU ska ha sitt ansvar, spela sin roll, och driva fram ny forskning.

3 En analys av SLU

3.1 En lång förhistoria

Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) etablerades 1977, men för att förstå dagens verksamhet och de sista årens ändringar, bl a när det gäller organisering, är det viktigt att veta om att institutionen har en lång förhistoria. Redan i mitten av 1700-talet togs det första steget, mot en högre utbildning och forskning inom lantbruk och veterinärmedicin i Sverige. Bl.a. etablerades en veterinärinrättning i Skara 1775. Lantbruksinstitut bildades i Ultuna 1848 och i Alnarp 1862. I början av 1900-talet samlades alla vetenskapliga institutioner inom lantbruk och veterinärmedicin till tre institutioner: Lantbrukshögskolan, Skogshögskolan och Veterinärhögskolan. Lantbrukshögskolan var mycket framgångsrik under den stora omvandlingen av jord- och skogsbruket på 1950- och 1960-talen. År 1977 slogs dessa, samt Skogsmästarskolan i Skinnkatteberg och Veterinärinrättningen i Skara, samman till Sveriges Lantbruksuniversitet. Institutionerna på de ursprungliga orterna lades emellertid inte ned, och de ursprungliga tre högskolorna fördes vidare på många sätt, som fakulteter, genom den nya organisationen, SLU. Våra besök och intervjuer visar också att det fortfarande existerar kulturer vid SLU som kan härledas till de ursprungliga högskolorna och ämnena som dessa representerade. Detta visar att etableringen av SLU inte utgjorde någon genomgripande ändring, som man skulle kunna tro. Som vi ska se, ändrades fakultetsindelningen vid SLU först ett kvarts århundrade senare. Det har med andra ord varit en betydande kontinuitet vid SLU under åren, även om det också har skett ändringar. Lantbrukshögskolan, Skogshögskolan och Veterinärhögskolan var mycket framgångsrika under den stora omvandlingen av jord- och skogsbruket på 1950- och 1960-talen. Framgången inom basvetenskaperna och de tillämpade agrarvetenskaperna spred sig till näringarna och framgången noterades av en allt större produktion, större avkastning och bättre djurhälsa, för varje år som gick. Frågan är om SLU fortfarande är denna framgångs fånge, och låter sektorsforskningen allt för mycket fortsätta i denna tradition. I vilken mån förmår SLU att ta samma roll i den nya omsvängingen i vår globala tid?

3.2 Organisering och aktiviteter

3.2.1 Många orter—decentraliserad centralisering

I Ultuna i Uppsala ligger SLU:s huvudkontor. Där finns SLU:s styrelse och administration med stödfunktioner. Ledningen för två av fakulteterna ligger också här: Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap (NL) och Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap (VH). De flesta institutioner, enheter och center för de här institutionerna är i Ultuna, men några institutioner ligger i Skara. Skara har t ex institutioner under både NL-fakulteten och VH-fakulteten. Fakulteten för skogsvetenskap (S) har sin bas i Umeå, men en av institutionerna, Sydsvensk Skogsvetenskap finns i Alnarp. Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap (LTJ) ligger i Alnarp. Det här är den minst specialiserade av de fyra fakulteterna. Den har en del ämnen som gränsar mot speciellt NL-fakulteten (t ex agronomi och teknik). Dessutom finns det mindre studieplatser i Skinnskatteberg (skogsmästarprogrammet), Wången, Strömsholm och Flyinge (hippologprogrammet), samt mindre försöksgårdar, försöksparker och egendomar. SLU är i dag lokaliserat på sammanlagt 27 orter i Sverige, se karta på nästa sida.²¹ Dagens fakultetsorganisation infördes 2004 efter en utredning om verksamhet och organisation vid Sveriges Lantbruksuniversitet i 2002. Dessförinnan var det tre fakulteter.²²

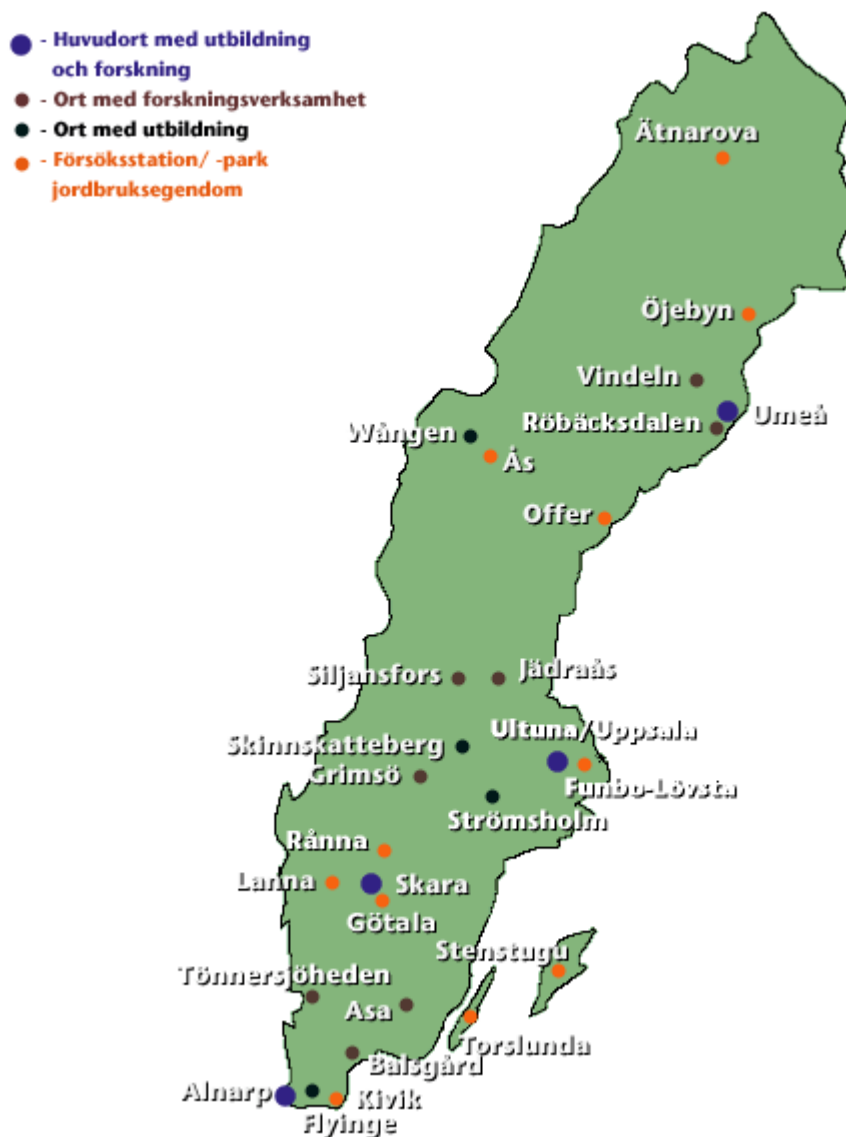
Sammanfattningsvis kan vi säga att SLU representerar en form av *decentraliserad centralisering*. Det är ganska ovanligt att ett universitet befinner sig på så många platser. Institutionen framstår som mångsidig och något fragmenterad. Det är hur som helst en klar central organisation och en gemensam ”märkesvara”. Efter omorganiseringen från tre till fyra fakulteter, upplever campuserna utanför Ultuna sig mer likvärdiga med campus Ultuna, och de kan själv bestämma mer över hur resurserna ska användas. Detta innebär att branschen kan ha direkt kontakt med t ex campus Alnarp och campus Skara, något som branschen upplever som en klar fördel. Denna ”frigörelse” för campusar utanför huvudcampusen innebär, paradoxalt nog, att de känner en starkare lojalitet till SLU och att arbetet under paraplyet SLU faktiskt ger fördelar. Men det finns också exempel på spänningar mellan huvudcampus och institutioner på andra orter vid SLU. Detta gäller bl.a. skillnader i uppfattningen om vad som

²¹ Källa: SLU i Sverige. Lokalisering. <http://www.slu.se/?id=297>

²² Dessa var: Fakulteten för jordbruk, landskapsplanering och trädgårdsbruk (JLT), Skogsvetenskapliga fakulteten (S) och Veterinärmedicinska fakulteten (V). De har sitt ursprung från de tre högskolorna som ingick i SLU 1977.

är viktiga uppgifter för SLU och hur kostnader (bl a till lokaler) ska beräknas (se också identifieringen av olika kulturer vid SLU i kapitel 2).

Figur 2 Karta över orter i Sverige där SLU finns med olika typer av verksamheter.²³

²³ Källa: <http://www.slu.se/?id=297>

3.2.2 SLU 2006: Tre verksamhetsgrenar

SLU har tre verksamhetsgrenar, grundläggande högskoleutbildning, forskning och forskarutbildning samt fortlöpande miljöanalys.²⁴ Tabell 3.1 visar senare års utsträckning och utveckling av de tre verksamhetsgrenarna. Vi kan notera att mängden undervisning minskar, medan volymen inom forskning och forskarutbildning (som är den klart största verksamhetsgrenen) är förhållandevis stabila. Den minsta verksamhetsgrenen däremot, (fortlöpande miljöanalys) har ökat markant, speciellt med tanke på omsättningen.

Tabell 1 Omsättning och antalet heltidstjänster inom de tre verksamhetsgrenarna vid SLU 2003-2005.²⁵

	Verksamhetsgren			Totalt SLU
	Grundläggande högskoleutbildning	Forskning och forskarutbildning	Fortlöpan- de miljöanalys	
Omsättning (milj. SEK)				
2003	546	1 534	121	2 201
2004	512	1 558	130	2 200
2005	468	1 615	175	2 258
Heltidstjänster (antal)				
2003	649	2 082	192	2 923
2004	508	2 094	202	2 804
2005	440	1 891	203	2 534

Med tanke på verksamhetsgrenen *grundläggande högskoleutbildning*, hade SLU mellan 2003-2005 årligen omkring 3 400 registrerade helårsstudenter, varav ca 90 % genomfördes på en enstaka kurs eller på ett utbildningsprogram.²⁶ Allt fler studenter (idag 18 %) tar enstaka kurser. Av heltidstjänsterna utgjorde år 2005 18 % undervisning och 82 % forskning och andra uppdrag.

För verksamhetsgrenen *forskning och forskarutbildning* producerade SLU-anställda mellan 2003-2005 mer än 1 000 artiklar per år i internationella vetenskapliga tidskrifter med referee. Det motsvarar 1,17 artiklar per forskartjänst per år. Detta mycket enkla mått, som har kritiserats för att det enbart fokuserar på publicering i internationella tidskrifter, kan ändå illustrera hur SLU inte längre är tillbakadragen när det gäller vetenskaplig publicering. SLU

²⁴ Källa: Årsredovisning 2005 för SLU.

²⁵ Källa: Årsredovisning 2005 för SLU.

²⁶ Helårsstudenter som genomförde kurs eller utbildningsprogram (dvs. de som inte bara antogs till en kurs och/eller program) refereras det till som *helårsprestationer*.

räknar idag inte enbart artiklar vid tilldelning av medel för prestationer. I stället har ett annat och bredare system införts som ger poäng för all vetenskaplig publicering och dessutom ger mer poäng för vetenskapliga böcker (1 poäng per artikel 4 poäng per bok). Forskningen utgör 70 % av SLU: s aktiviteter och är därmed den klart tyngsta av de tre verksamhetsgrenarna. Inom fakulteterna är NL-fakulteten den med mest forskning, medan LTJ-fakulteten har minst forskning, även om andelen forskning just här, har ökat de senaste åren. Det fanns 864 registrerade forskarstudenter 2003, 2004 var antalet 837 och 2005 var det 768, tendensen är alltså sjunkande. De flesta av forskarstudenterna får betalt genom att anställas som doktorander, men många är också projektanställda. Antalet doktorsexamina var 2003: 111, 2004: 123 och 2005: 122. Deltagandet i EU: s forskningsprogram har varit stabil med ett värde på något över 200 miljoner SEK per år under perioden 2003-2005. Det utgör ca. 10 % av SLU: s totala intäkter, vilket är en hög andel.

För verksamhetsgrenen *fortlöpande miljöanalys* (FOMA), är uppdraget att studera miljösituationen och dess ändringar, analysera problem och komma med fakta för hur naturresurserna ska utnyttjas på bästa sätt. FOMA är ett uppdrag som SLU har fått direkt av regeringen. Fokus är samhällets behov, beslutat av regeringen genom miljö kvalitetsreglerna, internationella avtal och konventioner och målsättningen om en hållbar utveckling. Sedan 2005 är verksamheten organiserad genom 10 program som är relaterade till miljömålen.²⁷ Till verksamhetsgrenen hör också Centrum för biologisk mångfald (CBM) och ArtDatabanken. CBM är ett nationellt center med uppgift att stimulera, genomföra och koordinera forskning om biologisk mångfald, som i sin tur ska medverka till att FN's konvention om biologisk mångfald genomförs. CBM är en gemensam arbetsstation för SLU och Uppsala Universitet. ArtDatabanken samlar in, lagrar, analyserar samt tillhandahåller information om Sveriges levande vilda arter. Genom kunskapen om arternas status i landet upprättar ArtDatabanken Sveriges röda lista. Organisatoriskt hör både CBM och ArtDatabanken till NL-fakulteten.

3.2.3 Kommunikation och information

Vi noterar att information idag inte är någon egen verksamhetsgren vid SLU enligt budgeten. Denna kallas på SLU för den tredje uppgiften. Fram till mitten av 1990-talet var information

²⁷ De tio programmen är: Skog, Jordbrukslandskap, Sjöar och vattendrag, övergödning, Försurning, Klimatpåverkan, Organiska risksubstanser och metaller, Biologisk mångfald, Vilt, och Djurhälsa.

den tredje verksamhetsgrenen (förutom utbildning och forskning).²⁸ Då fortlöpande miljöanalys togs in 1995 blev det den tredje verksamhetsgrenen, medan information ”förflyttades” till fjärde verksamhetsgrenen. Mellan 1998 och 2005 togs information bort som egen verksamhetsgren, gradvis och i flera steg. Information (och man kan gärna inkludera kommunikation, som presenteras senare) verkar därför vara en nedprioriterad uppgift vid SLU under de senaste åren. Detta kan ses i relation till nedskärningen av personal under samma period, vid den enhet som i dag kallas ”SLU omvärld”.

3.2.4 Anställda

Totalt antal anställda vid SLU var 2003: 3 231 personer. År 2005 var antalet något lägre, 3 072, en reduktion på 5 %. Antalet heltidstjänster var något lägre än antalet anställda, 2 537, år 2005. Av de här var 857 utförda av vetenskaplig personal (lärare och forskare), varav 83 % utfördes av personer med doktorsgrad eller motsvarande. Dessutom tillkommer 379 heltidstjänster relaterade till anställda forskningsstuderande (doktorander). Sammanlagt fanns det 1 236 heltidstjänster som utfördes av vetenskaplig personal 2005. Det betyder 49 % av det totala antalet heltidstjänster.

3.2.5 Osäkra mellantjänster

Under intervjuerna med personalen vid alla fyra fakulteterna presenterades ett problem med osäkra anställningar för mellanpositioner, dvs. tjänster på nivån mellan doktorand och professor. Doktorander har bra och säker finansiering så länge de är stipendiater. Professorer har också förhållandevis trygg anställning. Många av den vetenskapliga personalen mellan doktorand och professor är inte fast anställda. För flera, har situationen varit sådan under många år, något som inte är optimalt, varken för den det berör eller universitetet. Speciellt tänker vi på handledning för doktorander. För det första leder detta med otrygga mellanpositioner till att färre söker till de här tjänsterna. En professor säger i en intervju: ”att endast 1 av 10 doktorer stannar”. Ämnen där man inte lyckats med att starta projekt, men som kan vara viktiga för undervisningen eller SLU: s sektorsroll, blir inte tillsatta med mellantjänster. Hur som helst, går detta ut över undervisningen och forskarutbildningen. Denna bristande kontinuiteten och förutsägbarheten bör det göras något åt. En möjlighet är att reducera intagningen av doktorander eller etablera ett s.k. ”tenure track” system i någon

²⁸ Källa: ”Med naturresurser i fokus—SLU inför 2000-talet.” (Styrelsens strategidokument 1995).

form.²⁹ SLU granskar möjligheten att införa ett sådant system. I en nordisk modell borde anställningstryggheten kunna kombineras med mobilitet, och inte som i USA, där det förväntas att doktoranden flyttar permanent, till ett annat universitet.

3.2.6 Utbildningar—många kurser och program

Studiekatalogen för 2006-2007 visar att SLU erbjuder mer än 400 olika kurser.³⁰ De flesta av dem ligger inom ett av 12 huvudämnen som SLU har definierat: biologi, kemi, företagsekonomi, nationalekonomi, teknologi, markvetenskap, landskapsplanering, djurvård, hästkunskap (hippologi), husdjurskunskap, livsmedelskunskap och skogshushållning. Dessutom ges kurser i datakunskap, historia, kommunikationskunskap, pedagogik, matematik, statistik, u-landskunskap och juridik. Det ges också kurser inom miljövetenskap och landsbygdsutveckling, men dessa presenteras emellertid inte som egna ämnen i kurskatalogen.

För en student finns det fyra sätt att läsa kurserna på. Man kan ta kurserna som vanlig student, med avgångsbetyg från ett *utbildningsprogram* på gymnasiet. De som redan har en akademisk utbildning, en akademisk grundexamen på 120 poäng³¹ (3 år) och önskar bygga på den med en magisterexamen (1 år), kan ta en *påbyggnadsutbildning*. Studenter kan också ta sammanhållna *block av kurser*, som t ex ”Skogsbruk i södra Baltiska regionen”. Den fjärde möjligheten är att ta enstaka kurser.

Som regel är det en institution vid en av de fyra fakulteterna som ansvarar för en kurs, men ibland kan det vara en fakultet. Kurserna ges på en av SLU: s studieorter, Uppsala, Umeå, Alnarp, Skara, eller Skinnskatteberg. Hippologprogrammet ges på studieorterna Wången, Strömsholm och Flyinge. Jämfört med flera andra högskolor och universitet har SLU ett stort antal studieorter (8 campus) fördelat över hela landet, varav 6 på landsbygden.³²

²⁹ ”Tenure track” kan översättas med ”väg till fast anställning.” Systemet berör vetenskaplig personal som har tagit en doktorsgrad, men som ännu bara har tillfällig anställning t ex som Post Doc. ”Track” innebär att man får anställning i en tidsbegränsad period på exempelvis sex år. Om vederbörande har en tillfredsställande produktion under denna period (forskning, undervisning, ev. annan service), får han/hon fast anställning, i en vetenskaplig tjänst, eventuellt som professor. Men i USA anses det som ”inavel” att fortsätta på sin egen institution. En nordisk model, skulle kunna vara, att en sådan idé kombineras med att färdiga doktorer vidareutbildar sig någon annan stans, kanske inom systeruniversiteten i Norden!

³⁰ Källa: Kurser SLU 2006-2007. Katalog.

³¹ En poäng motsvarar en veckas heltidsstudier.

³² Det finns emellertid undantag: T ex har Mittuniversitetet i Sverige, campus på fyra platser, men alla ligger inom en region i landet och befinner sig i städer.

Det finns idag 22 olika utbildningsprogram.³³ De innefattar olika områden och presenteras av olika fakulteter, se tabell 3.2 nedanför. Som vi ser, varierar programmen i längd från 80 poäng (2 år) till 220 poäng (5,5 år). SLU har legitimitet att utfärda flera generella examina (jfr Förordning för Sveriges lantbruksuniversitet 2004). Högskoleexamen kräver 80 poäng, kandidatexamen 120 poäng (motsvarar en bachelor i längd). Magisterexamen kräver 160 poäng. Det är också möjligt att ta flera olika yrkesrelaterade examina: djursjukvård, hippolog, lantmästare och trädgårdsingenjör (alla 80 poäng), landskapsingenjör och skogsmästare (alla 120 poäng), agronom (180 poäng), hortonom, jägmästare och landskapsarkitekt (alla 200 poäng), samt veterinär (220 poäng). Det betyder att utbildningsprogrammen vid SLU varierar mycket både med tanke på längd och på innehåll. Frågan är om variationsrikedomen är för stor och att det därför ger en diffus bild utåt. Det här innebär krävande omställningar för verksamhetsområdena och frågan är vad som kan gå till spillo om gamla och välkända utbildningsprogram läggs ner.

Det arbetas nu med att anpassa utbildningsprogrammet vid SLU till Bologna-modellen som använder sig av två nivåer av grundutbildningen, bachelor på 3 år (120 poäng) och påbyggnad med master på 2 år, sammanlagt 5 år (200 poäng), samt forskarutbildning som den tredje utbildningsnivån.

Den största av de fyra fakulteterna, NL, har infört ett nytt organisatoriskt element med cluster. Det är upprättat fyra cluster. Varje institution vid fakulteten är placerad i en av dem. Målet med cluster är att lägga till rätta för fysisk samlokalisering. På detta sätt kan man skapa mer samarbete på tvärs av institutionerna på fakulteten, samt spara utgifter för lokaler. På den andra sidan, finns det anställda som är skeptiska till cluster, när institutioner som samarbetat tidigare, placeras i olika.

³³ Källa: Program SLU 2006-2007. Katalog.

Tabell 2 Översikt över SLU: s utbildningsprogram 2006-2007.³⁴

<i>Utbildningsprogram</i>	<i>Omfattning (poäng)</i>	<i>Studieort</i>	<i>Fakultet</i>
Agronomprogrammet—mark/växt	180	Uppsala	NL
Naturresursprogrammet—biologi och mark	160	Uppsala	NL
Civilingenjörsprogrammet i miljö- och vattenteknik	180	Uppsala	NL
Civilingenjörsprogrammet i energisystem	180	Uppsala	NL
Agronomprogrammet—livsmedel	180	Uppsala	NL
Mat och Teknologiprogrammet	120	Skara	NL
Bioteknologiprogrammet	160	Uppsala	NL
Agronomprogrammet—ekonomi	180	Uppsala	NL
Ekonomprogrammet med naturresursinriktning	160	Uppsala	NL
Landskapsarkitektprogrammet	200	Alnarp, Uppsala	NL, LTJ
Landskapsingenjörsprogrammet	120	Alnarp	LTJ
Hortonomprogrammet	200	Alnarp	LTJ
Trädgårdsingenjörsprogrammet	80	Alnarp	LTJ
Lantmästarprogrammet	80	Alnarp	LTJ
Öppen ingång husdjur: Agronom/magister	180/160	Uppsala	VH
Veterinärprogrammet	220	Uppsala	VH
Djursjukvårdarprogrammet	80	Skara	VH
Etologi- och djurskyddsprogrammet	120	Skara	VH
Hippologprogrammet	80	Wången, Strömsholm, Flyinge	VH
Öppen ingång skog: Jägmästar-/Skogliga magisterprogrammet	200/180	Umeå	S
Skogsmästarprogrammet	120	Skinnskatteberg	S
Miljöövervakningsprogrammet—skog, mark och vatten	160	Umeå	S

³⁴ Källa: Katalog över studieprogram vid SLU 2006-2007.

3.3 Studenter och arbetsmarknaden

3.3.1 Rekrytering av studenter

En viktig aspekt som framhävs i årsrapporten, är att introduktionen av Bologna-modellen, kommer att ändra utbildningens innehåll och struktur och därmed påverka rekryteringen av studenter. SLU: s ledning ser rekryteringen som något inskränkt – den avspeglar inte befolkningen i stort.³⁵ Man ser att vänskaps- och släktskapsnätverk påverkar rekryteringen i stor grad. 1 % av antalet presumtiva studenter i Sverige uppger spontant, att SLU tillhör ett av de tre universitet vid vilka man helst skulle vilje studera.³⁶ Jämför tal från Lunds universitet som visar 53 %. Sett i relation till två universitetens storlek borde andelen för SLU vara ca 4 %. Rekryteringen till SLU: s olika studieorter är regional, speciellt när det gäller Alnarp. Men eftersom SLU befinner sig på olika platser i landet, blir den totala rekryteringen ändå nationell. Det har arbetats med att profilera SLU bättre samt att få universitetet mer känt.

Antagningarna till SLU och antalet studenter har ändrat sig under senare år. Tabell 3.3 visar antalet studenter på SLU: s olika fakulteter för perioden 2000 till 2005. Ansökningarna till de traditionella jordbruksstudierna (agronomi), speciellt inom teknik, jord- och plantlära, har minskat. De här ämnena hör idag till NL-fakulteten och LTJ-fakulteten i Alnarp. Här ser vi att antalet studenter vid NL-fakulteten reducerats från över 1500 år 2000 till ca 1150 i fjol, en reduktion på 25 %. De flesta institutionerna vid den här fakulteten har haft en nedgång. Ett tydligt undantag är Institutionen för bioenergi som har fått en kraftig ökning av studenter från 5 stycken 2001 till 42, 2005. Vid LTJ-fakulteten har Institutionerna för växtvetenskap och Jordbrukets biosystem och teknologi haft en klar nedgång, medan fakulteten totalt ökat genom de andra två institutionerna, Landskaps- och trädgårdsteknik samt Landskapsplanering, som haft en ännu större ökning.

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap och Fakulteten för skogsvetenskap har också ökat, VH fakulteten från 600 studenter 2000 till 801 2005, S-fakulteten från 596 2000 till 693 2005. Orsaken till ökningen är att det utvecklats nya arbetsområden och jobbomöjligheter för utexaminerade kandidater. Veterinär är ett gott exempel. Förr i tiden var det viktigaste arbetet för veterinärer att behandla nyttodjur på gårdarna, dvs. i jordbruksproduktionen på landet. Idag arbetar många veterinärer med behandling av hästar

³⁵ Källa: Årsredovisning 2005

³⁶ Källa: SLU Imageundersökning 25 augusti 2005. CMA – Centrum för Marknadsanalys AB.

och husdjur som ofta finns nära eller i städerna. Samtidig kan noteras att de som idag söker sig till veterinärstudierna ofta är flickor från urbana områden. Tidigare var det flest pojkar från landet som sökte, med erfarenhet från eller anknytning till traditionell djurhållning och jordbruk. Veterinärstudier är på så vis ett bra exempel på hur studiemöjligheter kan anpassas till ändrade förutsättningar, både nya typer av studenter och ändrade behov av tjänster i samhället.

Ansökningarna till studiet för skogsbruk har varit stabilt stark. Orsaken kan vara att det här är en viktig exportnäring för Sverige. En annan grund är att miljö och produktion sidoställdes i den nya skogsbrukspolitik som infördes 1993. Det skapade ett stort behov av personer med kompetens på miljömässiga förhållanden i skog och skogsbruk. SLU svarade med att etablera flera nya studieinriktningar och kurser inom skogsbruk och miljökunskap.

För traditionella studier inom lantbruksteknik och jord- och växtvetenskap har det varit svårt att få en liknande anpassning av studierna mot nya grupper studenter och nya behov och arbetsuppgifter i samhället.

Tabell 3 Antal helårsstudenter på olika fakulteter och totalt vid SLU 2001-2005.

	2001	2002	2003	2004	2005
NL-fakulteten	1 574	1 372	1 389	1 185	1 151
LTJ-fakulteten	680	600	704	674	745
VH-fakulteten	643	633	683	768	801
S-fakulteten	603	627	628	660	693
<i>Totalt för SLU</i>	<i>3 500</i>	<i>3 232</i>	<i>3 404</i>	<i>3 287</i>	<i>3 390</i>

3.3.2 Arbetsmarknad

Statistik visar att nästan alla SLU: s studenter får ett relevant arbete, dvs. att SLU: s utexaminerade kandidater är uppskattade på arbetsmarknaden. Det här är intressant, med tanke på SLU: s sektorsroll. Det finns dock nyanser. Det visade sig, bl.a. under intervjuerna, att arbetsmarknaden för färdiga studenter med miljöutbildningar, just nu är något svår. Detta kan relateras till att dessa yrken i hög grad hör till den offentliga sektorn. Arbetsmarknaden för ekonomer utbildad vid SLU, husdjursagronomer och speciellt veterinärer är bra.

Detsamma gäller landskapsarkitekter och personer utexaminerade vid Institutionen för bioenergi.

3.4 Finansiering

SLU erhåller, till skillnad från andra universitet, fortfarande ett samlat statsanslag. För 2006 utgjorde statsanslaget 1 348 miljoner kronor. För övrigt får SLU externa bidrag från forskningsråd, forskningsstiftelser, statliga myndigheter, företag, m.m. De externa forskningsbidragen för SLU utgjorde 2005 ca 750 miljoner kronor. Externfinansieringsgraden för forskning och forskarutbildning och för Fortlöpande Miljöanalys utgör 48 %. SLU: s största forskningsfinansiärer är Formas, Naturvårdsverket, Sida, SLF, EU och Mistra.

Externfinansieringen har både en positiv och en negativ aspekt. Fördelen är naturligtvis att den garanterar forskning med hög samhällsmässig och ekonomisk relevans, samt att den ser till att SLU kan hålla en hög frekvens på forskningsaktiviteten. Nackdelen är, på den andra sidan, att externa finansiärer styr användningen av delar av statsbidragen genom att de kräver medfinansiering. Därmed får externfinansieringen ett betydligt starkare inflytande över forskningen än det beloppen var för sig, kan tyda på. Dessutom är det stora externa inflytandet över forskningen inte en garanti för att den inomvetenskapliga relevansen av forskningen blir hög. För ett sektorsuniversitet är det nog, hur som helst, viktigare att se på möjligheterna som kommer genom den starka samverkan och kontakten med samhället som externfinansieringen i sin tur leder till.

Det är i stor grad de enskilda forskarna och forskningsgrupperna som skaffar sig fördelar och använder sig av externfinansieringen, medan det är universitetets styrelse som avgör hur statsanslagen skall fördelas mellan de tre verksamhetsgrenarna och mellan de fyra fakulteterna.³⁷

SLU: s modell för denna fördelning har flera element. När det gäller gottgörelse för *grundutbildningen*, fungerar det på följande sätt; att baserat på en antagen kostnad för en

³⁷ Det finns några öronmärkta medel i statsbidraget. De går till fältforskningsverksamhet rörande ekologisk produktion, Centrum för uthålligt lantbruk, Artdatabanken, Nordiska Genbanken, hovslagarutbildningen, och hippologutbildningen, och utgör på så sätt ett undantag från SLU's frihet till att själv disponera beloppet.

heltidsstudent, och ett undervisningsuppdrag från departementet, fördelas pengar till varje enskild fakultet relaterat till hur många de har utbildat under det senaste året (jmf. begreppet helårsprestation). Undervisningsuppdraget utgör ett maximalt belopp, medan lägre resultat betyder avdrag i gottgörelsen. Detta är ett starkt incitament för att upprätthålla studentantalet.

Finansieringen av *forskningen och forskarutbildningen* vid SLU är från och med 2006 omgjord, så att den nu dimensioneras, ut i från fyra kriterier: struktur, samhällsverkan, prestation, och särskilda satsningar.

Den delen av bidraget som grundar sig på strukturella förhållanden är den klart största och utgör 75 %. Idag, återspeglar detta historiska förhållande, organisering och godkänd struktur vid SLU. Ledningen ser nu på hur detta kan bindas upp mot profilmråden eller kärnområden vid SLU. I praktiken betyder detta t ex att för varje professor som pensioneras så prövas den här specialiteten.

Fakulteternas aktiviteter med fokus på samhällssamverkan utgör i modellen 10 %, men idag, är denna sammanslagen med den tidigare nämnda strukturdelen, och återspeglar på så vis historiska förhållanden. Här är det behov för ett strategi- och utredningsarbete, när det gäller hur man kan bygga ett välfungerande incentivsystem som belönar gott arbete, med tanke på samarbeten utåt.

Totalt 10 % av tilldelningen är prestationsbaserad och grundar sig på ett treårigt genomsnitt, bestående av tre likaställda faktorer, för det första, mängden externa bidrag fakulteten har klarat av att få in, för det andra antalet utexaminerade doktorander. På denna punkt har SLU uppfyllt sina mål med råge (2006 utexaminerades 488, medan målet var 400). För att garantera långsiktigheten bör detta målet hur som helst, vidareföras, men man kan fundera på om det ska sättas ett maximalt belopp, för att undvika incentivet att producera fler doktorander än man önskar. För det tredje har man ett prestationsmål relaterat till publicering, enligt det system som SLU har utvecklat. Detta är ett mål som relativt ofta är en del av den offentliga debatten. Det är tveklöst ett viktigt element i en incentivstruktur men det utgör inte mer än 1/3 av 10 % av fördelningsmodellen. Ändå bör det här målet utvecklas vidare och göras specifikt för att fånga upp de stora skillnaderna som existerar mellan olika vetenskapliga discipliner vid SLU. Det är av stor betydelse att jämlikhet och fördelning utförs med hänsyn till publiceringstraditioner och normer för de enskilda vetenskapliga

disciplinerna. Premiering av antropologer eller arkitekter kan inte göras med kemisternas publiceringsstandard.

Det sista elementet i fördelningsmodellen för forskning är strategiska satsningar. Det utgör 5 % och är baserat på initiativ från fakulteterna själva.

Det beskrivna systemet är förutsättningen för att fördela statsanslaget från universitetsledningen till fakulteterna. Det finns ingen automatik, eller krav, om att den samma fördelningsmodellen ska ligga till grund för fakulteternas fördelning av resurser till institutionerna. Där är praxis och tänkandet något annorlunda.

Finansiering, med specifik fokus på de tre förhållandena, har varit ett viktigt tema, som kommit fram i diskussionen, genom våra intervjuer. För det första, bristen på gottgörelse för uppgifter som hör till märkeslappen, ”den tredje uppgiften” (kommunikation med sektor och samhälle). Många forskare känner både en stark förpliktelse och stor press, att bidra till samhället med sin kompetens och för att komma med råd och synpunkter. Det här, menar många, att SLU i allt för liten grad premierar eller finansierar. För det andra, och det nämns ofta i samband med det ovan nämnda, finns det en uppfattning bland många att incentiverna för publicering är för höga. Man ifrågasätter om det är förnuftigt med en gemensam nämnare för kvaliteten baserat på antal internationella publiceringar. Det kan vara riktigt för några discipliner, men inte för alla. Sist, men inte minst viktigt, är uppfattningen om att pressen inför att skaffa extern finansiering, är för stor. Enskilda personer efterlyser en form för samordning och förenkling, som t ex tillfälliga rundor för sökande av bidrag. När genomslagsprocenten ligger på mellan 10 och 20 % innebär det att söknadsskrivning är en aktivitet med mycket hög risk och låg avkastning. Organisationen SLU bör reducera andelen av forskningsresurser som används med en så hög risk.³⁸

3.5 Uppfattningar vid SLU om sektorsrollen

SLU uttrycker idag (2006) sin verksamhetsidé så här: ”Utveckla kunskapen om de biologiska naturresurserna och människans hållbara nyttjande av dessa. Detta sker genom utbildning,

³⁸ Om ca 20 % av den mest kvalificerade forskartiden vid SLU används till en aktivitet med 80 – 90 % sannolikhet för att misslyckas, är detta en risknivå som de flesta företag skulle känna sig okomfortabel med. Om det är möjligt att finna metoder för att reducera risken eller insatsen i högriskaktiviteten, skulle det vara förnuftigt.

forskning och fortlöpande miljöanalys.” Den här verksamhetsidén är vidare än begreppet lantbruk i traditionell betydelse: bruk av land (areal) för att producera mat och fiber. Under åren har verksamhetsområdet utvidgats, dvs. sektorn har blivit större och mer mångfaldig. I mitten av 1950-talet togs landsbygdsutveckling upp som ämnesområde vid SLU.³⁹ men det försvann sedan, av ännu outredda orsaker. På 1960- och 1970-talet påbörjades u-landsstudierna. På 1990-talet blev miljövetenskap ett centralt ämnesområde. Miljö jämfördes t ex med produktion i den nya skogsbrukspolitiken som infördes i Sverige 1993. Som en respons på detta, ökade SLU: s engagemang inom forskning och undervisning relaterat till miljö inom skogsbruket. Den svenska ArtDatabanken som SLU etablerade 1991 (efter en försöksperiod på sex år) var den första i sitt slag i världen. SLU: s styrelse föreslog Fortlöpande miljöanalys som en egen verksamhetsgren i strategidokumentet 1995. Bioenergi etablerades som eget ämnesområde i slutet av 1990-talet. Verksamhet, med tanke på husdjur, har idag ett stort omfång vid SLU. För 15 år sedan var detta ett litet ämnesområde. Då var det produktionsdjur som stod i centrum inom husdjurs- och veterinärämnen. Listan av nya ämnesområden som etablerats vid SLU under åren, är längre än detta. Meningen är emellertid, att visa att verksamhetsområdet och därmed sektorn, som SLU betjänar, har ändrats och utvidgats under årens lopp.

Parallellt med detta, har det vid SLU varit en kontinuerlig debatt om sektorsrollen. Fram till nyligen användes begreppet sektorsansvar, vilket betyder att SLU har ett speciellt *ansvar* i det nationella högskole- och universitetssystemet, som enda institution i landet, att betjäna de areella näringarna (sektorn) med forskning och akademisk kompetens. Senare har formuleringen varit mindre stark, och idag talar man om en sektors*roll* och inte sektorsansvar. Det finns också ett mindre antal vid SLU som argumenterar för att SLU inte bör ha en speciell roll i det svenska högskole- och universitetssystemet, dvs. stå ”fritt”, som de flesta andra universitet, t ex när det gäller att etablera ämnesområden och specificera målgrupper för universitetets verksamhet. Här verkar det som om SLU delat sig i två läger, ett som håller den akademiska fanan högt och understryker grundämnenas betydelse och ett annat läger som poängterar SLU: s nytta i förhållande till brukarna (sektorn) och som därför betonar de tillämpade vetenskaperna, förmedling och nära kontakt med brukarna.

³⁹ Frank Petrini var den första professorn (vid det som tidigare hette Lantbrukshögskolan) som intresserade sig för landsbygdsociologi. Petrini var lantbruksekonom.

Något förenklat tyder våra intervjuer på att akademisk personal som kommit till SLU utifrån (från ett ”klassiskt” universitet), gärna tillhör den första kategorin, medan akademisk personal utbildad vid SLU tillhör den andra kategorin. Dagens verksamhetsidé och strategiska mål vid SLU, fångar upp bägge sfärer—både grundämnena och det tillämpade. Hur som helst, ser det ut som om sektorsavgränsningen inte står helt i relation till den sektorn SLU faktiskt jobbar för. En professor vid SLU menar t ex att sektorsrollen är oklar: ”Den gröna sektorn, vore en bättre benämning, än areella näringar. Då skulle man också få med landskapsplanering i stad, dvs. grön infrastruktur i städer.” En annan professor säger: ”Primärproduktionen är kärnan vid SLU. Vi vänder oss bort från kärnan genom att fokusera på miljösidan. Det är viktigt att behålla baskunskap om primärproduktionen och profilera sig inom respektive sektor.” En grundforskare framhäver en tredje aspekt: ”Om SLU överger grundforskningen är det inte bra, eftersom den garanterar SLU: s vetenskaplighet. SLU ska vara en spjutspets för vetenskapen. Sektorsrollen får inte användas till att undvika inomvetenskaplig kvalitetskontroll.”

Det visar sig att sektorsfrågan egentligen är tvådelad, om inte tredelad. Dels gäller det *huruvida* SLU ska betjäna en bestämd sektor. Grundforskarna menar, att SLU ska tona ned detta. Vi kan kalla dem för ”vetenskapsfundamentalisterna”. Den andra delen av frågan, gäller *vad* denna sektor faktiskt är. Här kan man grovt skilja mellan ”traditionalisterna” (agronomerna, jägmästarna, de traditionella veterinärerna med flera) och ”modernisterna,” en heterogen grupp, representerade i ämnen som t ex landskapsplanering, miljövetenskap, skogshistoria, rekreationsforskning, samt veterinärer som jobbar med husdjur och andra.

Oavsett vilken kategori man tillhör, verkar utmaningen vara, att SLU: s sektor har utvidgats under årens lopp, samtidigt som grundämnenas inflytelse vid SLU har ökat, de sista 10-15 åren. De fem ansvarsområdena som SLU definierar idag visar att sektorn har utvidgats:

- Kvalitet i livsmedelskedjan
- Djurhållning, djurhälsa och djurskydd
- Skog, skogsbruk och skogsråvarans förädling
- Naturresurser för landsbygdsutveckling, rekreation och fritid
- Landskapsplanering och markanvändning

En del av dessa områden var SLU: s ansvarsområden också för 50 år sedan. Andra är av nyare datum, t ex rekreation och fritid. Antalet publicerade artiklar per forskare vid SLU har ökat de senaste 10-15 åren. En person i ledningen vid Den kgl. veterinær- og landbohøjskole (KVL) i

Danmark, märker att man vid SLU (i likhet med KVL) har lagt större vikt på grundstudierna de senaste 10-15 åren. Denna ökade mångfald har skapat nya spänningar inåt vid SLU och mellan SLU och dess omvärld. Spänning behöver nödvändigtvis inte bara vara något ogynnsamt. En viss spänning är en förutsättning för att utlösa kreativitet, men för mycket spänning kan också vara destruktivt. Det betyder, att spänningarna och dess ursprung — mångfalden—måste styras på ett eller annat vis, och här handlar det självklart om ledning.

Å den andra sidan, är det anställda vid SLU som betonar att universitetet måste ha *både* grundstudier och tillämpade studier. En informatör vid Skogs-fakulteten säger: ”Det är viktigt med både grundforskning och tillämpad forskning.” En i fakultetsledningen säger: ”De sista tio åren har det varit stort fokus på publicering och intern utveckling och mindre på sektorsrollen. Vi bör nu bli starkare på båda områdena.” Det tyder på att inte alla medarbetare vid SLU kan placeras så lätt i de tre kategorierna som nämnts tidigare, och att lösningen, under förutsättning att man önskar att vara ett sektorsuniversitet, måste ha balans mellan grundstudier och tillämpade ämnen, oavhängigt om användningen gäller den traditionella sektorn eller den utvidgade sektorn. Angående omgivningen, betyder detta att SLU måste ha kontakt både med brukare av både traditionell och nya typer samt med andra akademier. Försummas brukarkontakten kan man fortfarande vara ett universitet, men inte något *sektorsuniversitet*. Försummas kontakten med akademierna, kan man betjäna sektorn, men då inte som ett *universitet*.

3.5.1 Organisering och sektorsrollen: ömsesidigt beroende

För att uppfylla sektorsrollen, är det viktigt med ett sammanhängande universitet. Det är både ledningen och många anställda eniga om. En central veteran säger i en intervju: ”En uppdelning som innebär att man hamnar under andra universitet och eller högskolor på de olika orterna, kommer på sikt innebära att sektorsrollen eroderas.” Det finns också de som framhäver att sammanhangen också går åt andra hållet. En informatör vid LTJ-fakulteten i Alnarp säger: ”En klar sektorsroll är viktigt för att hålla ihop universitetet.” I detta sammanhang, säger vederbörande: ”är det viktigt med samverkan med sektorn. SLU utvecklas i samarbete med sektorn.” Om detta stämmer, är det inte tillräckligt att bara beskriva sektorn om man ska fylla sektorsrollen. Man måste faktiskt också samhandla med sektorn.

3.6 Landsbygdsutveckling

Om man ser på ordet ”landsbygdsutveckling” i ett traditionellt perspektiv,⁴⁰ är SLU: s aktiviteter inom just det området begränsat, i relation till all annan aktivitet vid universitetet. Institutionen Stad och Land vid NL-fakulteten på campus Ultuna, erbjuder i dag 8 grundutbildningskurser på 5 till 20 poäng och ett magisterprogram i landsbygdsutveckling på 40 poäng. Flera av kurserna och mycket av forskningen handlar om landsbygdsutveckling i tredje världen. På LTJ-fakulteten i Alnarp, ges utbildningserbjudande i stadsnära landsbygdsutveckling. I SLU: s kurskatalog, presenteras emellertid inte landsbygdsutveckling som ett huvudämne eller område, men placeras i kategorin ”övriga ämnen”. Forskningen på området är mycket användnings- och utvecklingsorienterad. Det finns inte mycket grundforskning som understöder området, och publiceringen i centrala internationella tidskrifter inom ämnet, t ex Sociologia Ruralis, Journal of Rural Studies och Rural Sociology, har varit mycket begränsad de senaste 5-10 åren. Det betyder emellertid inte, att det inte under åren gjorts försök till att etablera en tyngre vetenskapligt miljö inom ämnesområdet landsbygdsociologi och landsbygdsutveckling, vid SLU. Det har bland annat anställts tre professorer i ämnet, de sista 15-20 åren, men utan att det har resulterat i någon tung vetenskapligt miljö, Hur som helst, enligt den här definitionen av landsbygdsutveckling, blir området i akademisk avseende, nästan helt eller i stor grad en sektor för samhällsvetenskaperna.

Det går emellertid, att utvidga innebörden av vad landsbygdsutveckling är för något. Det är möjligt att inkludera forskning och utveckling också inom det biologiska och teknologiska områdena. Om så görs, blir SLU: s aktivitet, åtminstone bidraget, till landsbygdsutveckling, större. NL-fakulteten har t ex utvecklat en betydlig aktivitet på ämnet bioenergi som har eller kan få stor betydelse för utveckling av den svenska landsbygden. SLU forskar och utbildar också inom området småskaligt livsmedel (VH-fakulteten, LTJ-fakulteten). LTJ-fakulteten erbjuder ett 40 poängs magisterprogram, ”Natur, hälsa och trädgård” och en 10-poängs kurs i ”trädgårdsterapi.” I Umeå arbetar SLU med forskning på biologiska fördelar med mjölk- och

⁴⁰ ”Landsbygdsutveckling” används idag i flera betydelser i de nordiska språken. I denna rapport har ordet tre betydelser:

- (i) det rena ämnet landsbygdsutveckling inom landsbygdsociologi (”rural sociology”)
- (ii) alla samhällsvetenskapliga ämnen som sysslar med landsbygdsfrågor, som t ex i tillegg landsbygdsgeografi, agrarhistoria etc
- (iii) alla samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga ämnen som sysslar med att utveckla den nya produktionen på landsbygden

köttproduktion i nordliga områden (Norrländsk jordbruksvetenskap) och fiskodling i sötvatten (Skogs-fakulteten). Det finns också fler exempel på att SLU är verksamma inom denna utvidgade uppfattningen av landsbygdsutveckling.”

SLU: s decentraliserade struktur med belägenhet på flera orter har också betydelse för svensk landsbygdsutveckling, t ex för studentrekryteringen och samarbete med näringsliv och samhälle i regionerna. Totalt sett, är intrycket att SLU bidrar mer till utvecklingen av den svenska landsbygden, än vad som framgår i den allmänna debatten. Å andra sidan finns ett konkret behov av en förstärkning av forskningen inom själva ämnet landsbygdsutveckling på SLU, både i smal och vid betydelse av begreppet. Här kan man inte kringgå en större aktivitet och produktion på mer grundläggande samhällsvetenskaplig forskning relaterat till förhållanden som gäller landsbygdsutveckling. Det finns också en potential i mer tvärvetenskaplig eller åtminstone flervetenskaplig forskning om landsbygdsutveckling där samhällskunskap, naturkunskap och tekniska ämnen samverkar. Sådan tvär-/flervetenskaplig forskning är troligen mest aktuell för tillämpade tema relaterade till svensk landsbygdsutveckling. Det finns också en stor potential i europeisk jämförbar forskning på landsbygdsutveckling, som en följd av de sista GJP-reformerna.

4 Samverkan och rollfördelning

4.1 Samarbetet mellan SLU och JTI

Institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI) är ett av Sveriges cirka 30 industriforskningsinstitut som ligger på campus Ultuna. JTI etablerades 1946. JTI forskar, utvecklar och informerar inom områdena jordbruks- och miljöteknik samt arbetsmaskiner. JTI har aldrig varit en del av SLU. Institutet har två huvudmän, Stiftelsen Jordbruks- och Miljöteknisk Forskning, där drygt femtio företag och organisationer är intressenter, och staten representerad av Formas (Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande). Omkring 30 % av JTI:s verksamhet finansieras av dessa två huvudmän. Resterande del finansieras via forskningsfonder och uppdragsverksamhet. JTI (i likhet med Skogforsk) sorterar under Jordbruksdepartementet.

4.1.1 Samarbetet sett från SLU's sida

Enligt intervjuerna som genomförts med anställda och ledningen vid SLU, föregår det en hel del samarbete mellan SLU och JTI. Intervjuerna gav en entydig bild, av att SLU och JTI bör utveckla samarbetet ytterligare, eftersom det ligger en klar potential i att utveckla detta vidare. En anställd vid SLU säger: ”JTI har behov för att bli tyngre rent vetenskapligt och har därför nytta av ett samarbete med forskare från SLU. JTI borde användas mer inom forskarutbildningen och undervisningen. Ökat samarbete kommer sektorn till godo och förstärker sektorsprofilen”.

Idag är det en del överlappningar mellan JTI och SLU med tanke på tillämpad forskning och därmed också konkurrens om forskningsmedel. Några få anställda vid SLU menade att det inte är plats för bägge institutionerna, eller att JTI är för litet och att JTI därför borde slå ihop med SLU för att på så sätt utnyttja resurserna bättre. En annan åsikt som en anställd vid SLU i Alnarp presenterade var att: ”JTI borde ha ett nationellt ansvar. De är allt för lokala och märks inte alls i Alnarp. De har en oklar och diffus roll”. Majoriteten av informatörerna vid SLU menade också att samarbetet borde stärkas, men att JTI fortfarande ska vara en självständig enhet också i framtiden.

4.1.2 Samarbetet sett från JTI: s sida

JTI upplever att svenska politiker har varit kritiska till industriforskningsinstitutet, men att de den senaste tiden blivit mer positiva och att de idag ger mer pengar. En av JTI: s viktigaste uppgifter, enligt institutet själv, är att knyta ihop grundforskningen med den tillämpade verksamheten inom näringsliv och industri. Ledningen vid JTI menar att en av de viktigaste skillnaderna mellan SLU och JTI är, att JTI har tätare kontakt med sektorn, medan: "SLU använder sektorn till att hämta in medel och projekt, snarare än att förmedla kunskap och resultat [till sektorn]." JTI menar själv att de är bra på att hantera stora projekt och att de har spetskompetens inom några områden. Teknikerna som utbildas vid SLU får jobb, men det är få som söker till just dessa studier. JTI menar att det delvis beror på bristande profilering från SLU: s sida. JTI har möjlighet att vara behjälplig här, med sina kontakter med industrin (high tech, miljöteknologi, energi m. m).

JTI menar att det skulle vara "förödande" att tillhöra SLU, men de har ett mycket nära samarbete med SLU. De har gemensamma aktiviteter, som bl.a. undervisning för teknikagronomer ("som kan både biologi och teknik"). Vid SLU samarbetar JTI främst med NL-fakulteten. De har bl.a. ett samarbete med Institutionen för bioenergi. JTI ser på bioenergi som "framtidens energikälla". Dessutom samarbetar JTI med andra universitet och högskolor, speciellt sådana som håller på med teknisk forskning, bl.a. Luleå Tekniska Universitet och Linköpings Universitet, samt Svensk Maskinprovning (SMP). Samarbetet med SLU: s fakultet i Alnarp verkar dock vara begränsat.

JTI: s viktigaste uppdragsgivare är lantbrukare och traditionell industri. JTI ser det som: "viktigt att bygga värden tillsammans med företagen. Vi ger dem tillgång på kompetens, nätverk, resultat och hjälp till att finna finansiering." JTI ser tvärvetenskaplighet och levereringsförmåga, som sina starka sidor. De berömmar SLU för kvaliteten och relevansen i forskningen och att de får mycket "EU-pengar". Samtidigt uppskattar inte JTI att SLU lägger vikt vid publicering och samarbetet med den akademiska världen. JTI konstaterar att den mest utpräglade tekniska institutionen vid SLU (Institutionen för biometri och teknik) under senare år: "har slagits för sin överlevnad". JTI tror att näringsliv och företag gärna vill samarbeta med SLU, men: "det sker ingenting, eftersom SLU belönas för sin vetenskaplighet och inte på relevans". JTI menar att båda parter skulle ha nytta av att utveckla samarbetet. JTI t ex är beroende av kompetens inom teknik och miljö, och SLU kan leverera just denna kompetens.

JTI menar att en lösning skulle kunna vara tredelad:

1. Ett formellt samarbetsavtal mellan SLU och JTI när det gäller t ex stipendiater, professorer, ansökningar/projekt, och utnyttjande av data.
2. Mer dialog mellan SLU och JTI.
3. En ny utbildning vid SLU—agroingenjörer. Profilerar denna linje mot potentiella studenter.

4.1.3 Samarbetet sett från andra aktörers sida

Responsen från externa aktörer var också tydliga på, att JTI ska fortsätta vara en självständig enhet. Här framkom det också en klar önskan om ett mer och tätare samarbete mellan JTI och SLU, bl.a. när det gäller utbildningar. Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) nämnde ett specifikt samarbete om teknikutbildningen som har lagts ned vid SLU: ”SLU är för dyra. JTI borde få överta utbildningsansvaret här. (...) Tätare samarbete med JTI kan också bidra till en utökad status och möjligheten att få fler studenter”. LRF nämnde också uttryckligen bioenergi som ett område, där man bör etablera ett tätare samarbete. Det påpekades också, att den pågående omorganiseringen på Ulltuna kan vara en gyllene möjlighet till att samlokalisera JTI och SLU (Institutionen för biometri och teknik) för att på så sätt utöka samarbetsmöjligheterna, samt utnyttja verkstäder och annan infrastruktur bättre.

Den viktigaste handlingen för att utveckla samarbetet mellan SLU och JTI, verkar vara att det etableras ett samarbetsavtal mellan SLU och JTI efter samma modell som avtalet mellan SLU och Skogforsk (se nedan).

4.2 Samarbetet mellan SLU och Skogforsk

Stiftelsen Skogsbrukets Forskningsinstitut (Skogforsk) är det svenska skogsbrukets forskningsinstitut, finansierat av staten och skogsnäringen. Det etablerades 1992. Skogforsk arbetar med tillämpad forskning inom bland annat skogsträdsförädling, skogsskötsel och miljö, driftsteknik, råvaruutnyttjande och logistik. Skogforsk är således mer direkt bundet till sektorn än SLU, och har först och främst aktörer som utövar näringsmässigt utnyttjande av skogen och råvaror från skogen som målgrupp.

4.2.1 Samarbetet sett från SLU's sida

Responser från SLU när det gäller Skogforsk är, att det samarbetas en hel del, inom olika områden. De flesta är emellertid eniga om att samarbetet kan och bör utvecklas ytterligare. Samarbetsavtalet mellan SLU och Skogforsk daterat 20.12.05 är ett bra utgångsläge för ökat samarbete på ett bredare fält. I förhållande till SLU utövar Skogforsk en mer tillämpad forskning medan SLU har större bredd i sin forskning. Ledningen vid Sydsvensk Skogsvetenskap menar att det tidigare fanns en tydligare arbetsfördelning, men att man blivit mer och mer lika varandra. Dessutom är det en betydande konkurrens, om samma ekonomiska medel. Det råder en bred enighet om att Skogforsk ska bestå som en självständig enhet. Intrycket är att SLU-anställda har ett positivt förhållande till Skogforsk.

4.2.2 Samarbetet sett från Skogforsk's sida

Skogforsk uppfattar Skogs-fakulteten vid SLU som "utpräglat vetenskaplig". Sedan 1977 har: "hela organisationen akademiserats och främmandegjorts, och det har påverkat meritssystemet". SLU har ett brett mandat, med en sektor som har utvidgats och därmed blivit väldigt osammanhängande och komplicerat. SLU:s "uppdragsgivare" är därför mer otydlig än den som Skogforsk har. "Skogforsk är mer renodlat." Å den andra sidan konstaterar Skogforsk, att intresset för FoU inom sektorn har ökat de senaste åren. Skogforsk betonar att forskningsresultaten ska förmedlas till brukarna. De har bl.a. därför etablerat en web-baserad interaktiv tjänst; Kunskap Direkt.

Den kontinuerliga omorganiseringen vid SLU har gjort det problematiskt att vara samarbetspartner. Omorganiseringen av fakulteter har gjort SLU otydligare på ämnet skog. Det finns också något olika arbetskulturer som råder vid SLU och Skogforsk. Skogforsk identifierar kunder, har starka kunder och är tillgänglig för dem. Skogforsk menar, att: "SLU inte frågar kunden. Tredje uppgiften på SLU fungerar inte. SLU använder Skogforsk som informationskanal."

När det gäller samarbetsmöjligheter och hur relationen mellan Skogforsk och SLU kan utvecklas, menar Skogforsk att situationen ändå är god. Skogforsk och SLU har ett omfattande samarbete, och arbetsfördelningen uppfattas som "alldeles utmärkt". Skogforsk har tre adjungerade professorer vid SLU, och det finns många personliga

kontakter. De två organisationerna signerade 2005 ett formellt samarbetsavtal. Den involverar två av fyra fakulteter på SLU: Skogs-fakulteten och NL-fakulteten. Målet med samarbetsavtalet är: ”att gemensamt verka för att utveckla former för ett systematisk, förbrukareanpassat samarbete kring forskning och utveckling, information, fortbildning, grund- och forskarutbildning, inom skogsområdet”. Ansvaret för denna verksamhet ska drivas av en ledningsgrupp. Samarbetet är närmare beskrivet i en bilaga på nio sidor. Det faktum att ett avtal skrivits, säger något om betydelsen av samarbetet. Avtalet kan utgöra en grundsten för nya samarbeten mellan SLU och andra institut.

Inte desto mindre, menar Skogforsk att det finns en del förhållanden som skulle kunna underlätta samarbetet ytterligare:

1. Att SLU själv tog flera initiativ. Hittills har de flesta initiativ kommit från Skogforsk.
2. Att Skogforsk fick möjlighet att medverka mer på undervisningssidan.
3. Att man ömsesidigt accepterade varandras olika roller.

4.2.3 Samarbetet sett från tredje parters sida

LRF menar att SLU och Skogforsk kompletterar varandra bra. SLU har grundläggande och långsiktig forskning som finansieras av staten. Skogforsk håller på med mer tillämpad forskning som näringslivet betalar för. Skogsindustrierna upplever att det ”i dagsläget” råder en bra rollfördelning mellan SLU och Skogforsk, men konstaterar att Skogsindustrierna har en helt annan möjlighet att kunna påverka Skogforsk än att kunna påverka SLU.

4.3 Samarbetet mellan SLU och SVA

Statens Veterinärmedicinska Anstalt, SVA, är ett veterinärmedicinskt kunskapscenter specialiserat på djurs sjukdomar och smittoämnen samt hur de sprids—mellan djur, till människan och i miljön. SVA etablerades 1911 och flyttade till Uppsala 1979, två år efter att SLU upprättades. Juridisk sett är SVA en myndighet som hör till Jordbruksdepartementet. SVAs verksamhetsgrenar definieras som myndighetsuppgifter, uppdragsverksamhet och uppdragsforskning.

4.3.1 Samarbetet sett från SLU: s sida

Flera forskare från SLU samarbetar med anställda vid SVA. Några av dem menar att det finns möjligheter för ännu fler samsarbetsprojekt. Det råder enighet om att SVA fortsättningsvis bör vara en fristående institution.

4.3.2 Samarbetet sett från SVA's sida

SVA utövar en hel del egen forskning. Ledningen vid SVA menar att: ”Det skulle vara helt förödande för SVA utan forskningen.” SVA upplever att samarbetet med SLU har utvecklats bra. Ett skriftligt avtal reglerar samarbetet, och ledningen vid SVA möter rektorn för SLU en gång om året. SVA är samlokaliserat med instituten på VH-fakulteten vid SLU, på en egen del av campus i Ultuna. SLU och SVA har precis byggt ett nytt hus med laboratorier och andra faciliteter. Under normala omständigheter använder de var sin del av lokalerna, men där SVA i händelse av en krissituation, kan disponera hela byggnaden. Detta är ett bra exempel på resursutnyttjande. SLU hyr laboratorier av SVA inom virologi, bakteriologi och parasitologi. SVA har också en förbränningsugn som SLU kan använda. Vetenskaplig personal från SVA bidrar till undervisningen på SLU, och många är också bihandledare för doktorander vid SLU.

Eftersom SVA är en myndighet, menar SVA att det finns gränser för hur långt samarbetet mellan SLU och SVA kan gå. Men SVA ser ändå möjligheter till att vidareutveckla samarbetet ytterligare:

1. Anställda vid SVA borde få tillåtelse att vara huvudhandledare för doktorander och inte bara fungera som bihandledare, men detta, inser SVA, kommer att kräva att SLU ger upp sin exklusiva rätt till att utexaminera doktorer.
2. SLU använder SVA-anställda till undervisningen när de själva behöver det, men glömmer SVA när de inte har behov för dem längre.
3. Det borde finnas ett organ som fokuserar på gemensam forskning mellan de två organisationerna, för att undvika dubletter och för att skapa slagkraftigare ansökningar.
4. SVA konstaterar ett ökande beroende av EU-medel, och man borde ha en gemensam ”Liasson officer” för detta.

4.3.3 Avslutande kommentarer

Eftersom SLU sitter på viktig kompetens inom de gröna näringarna, borde SLU kunna spela en betydligt aktivare roll gentemot Jordbruksdepartementet, men även för andra departement, t ex Näringsdepartementet, när det gäller skogsfrågor. Departementen är små organisationer som bara ska hantera det löpande arbetet kring ministern. Därför läggs större undersökningsuppdrag ut på olika ”verk”. Utredningsgruppen ställer frågan om inte SLU med sin centrala position skulle kunna spela en större och viktigare koordinerande roll som kunskapsskapare och kunskapsbas för den politiska strukturen. En utmaning till vår uppdragsgivare Jordbruksdepartementet är, att på nytt gå igenom i vilken grad SLU med de närstående instituten SVA; Skogforsk och JTI, blir fullt utnyttjade som kunskapsproducenter och premissleverantörer.

4.4 Rollfördelningen mellan branschorganen och SLU

4.4.1 Uppfattningar rörande rollfördelningar.

Responsen från intervjuerna med de anställda, visar att det finns de som samarbetar en hel del med branschorganen, medan andra inte samarbetar så mycket. Med undantag för JTI, är det få anställda vid SLU som ser några problem med rollfördelningen mellan branschorganen och SLU. Detsamma gäller för ledningen vid de olika fakulteterna och universitetsledningen.

I Alnarp är fakultetens samarbetsorgan; Partnerskap Alnarp, ett forum där rollfördelningen med branschorganen diskuteras. Genom de olika ämnesgrupperna som är etablerade, menar ledningen vid fakulteten att man ”kontinuerligt kommer hantera dessa frågor och därmed bygga upp ett samarbete där rollfördelningen mellan olika intressenter är tydlig”. Ledningen vid NL-fakulteten, menar det är ”en utmaning för framtiden att kartlägga ansvarsområden mellan fakulteten och andra organisationer och myndigheter”. NL fakulteten samarbetar med en rad branschorganisationer och är intresserad av att ha en öppen dialog med dem. Skogsfakulteten menar att de har ett bra samarbete med branschorganen som har en mer rådgivande karaktär och är tydlig på att detta är viktigt för att kunna nå ut till brukarna och samhället med sin kunskap.

Universitetsledningen ser inte heller några problem med rollfördelningen mellan SLU och branschorganen. Det finns en del branschorgan som finansierar forskning och ger rådgivning. Dessa organ är finansiärer, medan SLU utför forskningen. När det gäller rådgivning finns det ett stort antal organisationer, företag och myndigheter som sysslar med rådgivning. SLU-ledningen betraktar rådgivning till enskilda personer och företag som en näringsverksamhet som SLU inte ska hålla på med. Mer övergripande rådgivning av informationskaraktär betraktas som en självklar del både av sektorsrollen och av universitetets tredje uppgift. I responsen från olika delar av branschen till SLU, kommer det ibland synpunkter på SLU: s verksamhetsinriktning, och då speciellt med tanke på inriktningen av forskningen.” Det kan gälla att den ska vara mer tillämpningsinriktad, att den ska vara mer inriktad på regional utveckling eller att den ska stötta svaga näringar inom sektorn”.

Det finns en rad branschorgan som bl.a. har till uppgift att serva brukargrupper som utgör viktiga delar av SLU: s sektor. Vi har varit i kontakt med några av dem som först och främst representerar den traditionella sektorn. De här organen menar huvudsakligen att rollfördelningen mellan dem och SLU är bra när det gäller vem som ska hålla på med forskning och vem som ska hålla på med rådgivning. Men flera önskar sig mer understöd av sektorns egen rådgivningskår, något som betonas i ett brev till oss, från Hushållningssällskapet.

Lantbrukets riksförbund (LRF) är en av de större intresseorganisationerna som huvudsakligen vänder sig till SLU: s traditionella sektor. LRF håller inte på med någon forskning, men har genom Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF) forskningsmedel för tillämpad forskning, som utlyses genom FORMAS. Detta är projekt som är främst tillämpade, i relation till de mer traditionella forskningsprojekten vid SLU. SLU är den klart största aktören LRF har, för att genomföra sina forskningsprojekt. LRF/SLF menar, att ”SLU inte ska hålla på med rådgivning, utan att de bör ta ett tydligare ansvar för den tillämpbara forskningen. Olika institutioner inom SLU tar olika grad av ansvar för tillämpbar forskning”. ”Genom att man på SLU ganska nyligen hittat arbetsformer genom det nybildade FältForsk anser LRF att SLU skapat goda förutsättningar för ett tydligare ansvar kring fältförsök och mer tillämpbar forskning inom detta område.” LRF nämner dagens meriteringssystem som en begränsning när det gäller tillämpbar forskning och populärvetenskaplig rapportering. När det gäller att finna goda mötesplatser för kunskapsförmedling ligger ansvaret, enligt LRF, både hos näringen och SLU, om man ska kunna uppnå ett ömsesidigt och positivt samarbete.

När det gäller Ekologiska Lantbrukarna, är detta en 20 år gammal intresseorganisation som inte utövar någon forskning själv eller har medel till att initiera forskningsprojekt. De arbetar mycket tillsammans med Centrum för Uthålligt Lantbruk (CUL), men uppfattar inte att CUL har en framträdande roll inom SLU. Det uppfattas som svårt att finna andra kontaktområden inom SLU systemet att samarbeta om, och ledningen har ingen förståelse för den potential som ligger i ekologisk produktion för Sveriges lantbruk och SLU. Det hävdas att SLU inte vill lyfta fram ett tema som ekologiskt lantbruk. För att studera det säregna med ekologisk produktion är det viktigt med tvärvetenskaplig forskning och ett systematiskt närmande. Ekologiska Lantbrukarna säger, att det är svårt att etablera ett samarbete med forskare vid SLU som huvudsakligen forskar på komponentnivå. Ett annat förhållande som presenteras som ofördelaktigt är att det idag inte finns någon professor på Centrum för Uthålligt Lantbruk. Det kan leda till brist på önskat kunskapsuppbyggande på just detta område.

Hushållningssällskapet (HS) sysslar huvudsakligen med utvecklings- och rådgivningsuppgifter. HS är missförudd med att SLU har nedprioriterat kommunikationen med sällskapet de senaste åren, eftersom de är ”beroende av högkvalitativ tillämpad forskning för att de ska kunna förmedla kvalificerade råd till sina kunder och medlemmar,” som också utgör en del av sektorn för SLU. HS kan bidra till att utveckla de nödvändiga kontaktytorna mellan forskare och praktiken, och pekar på vikten av att SLU ser betydelsen av en aktiv kommunikation och samverkan med sina intressenter.

Från *skogsnäringens* sida, menar LRF Skogsägarna, att det behövs ett sektorsuniversitet, annars kommer vissa (kärn) ämnen att försvinna. Ämnen som skogsskötsel och skogsteknik borde bättre tas till vara vid SLU. Svensk skogsnäring behöver bra forskning för att hänga med i konkurrensen. Samtidigt måste SLU ha ett bra förhållande med andra universitet och högskolor. LRF Skogsägarna ansluter sig till det utvidgade lantbruksbegreppet, där miljö- och rekreationssidan av skogbruket är en del. Begreppen ”grön näring” och ”grön sektor” är mycket relevanta. Staten bör därför satsa på ett sektorsuniversitet för den gröna sektorn. SLU är i särklass LRF Skogsägarnas viktigaste partner inom forskning och utveckling, även om LRF Skogsägarna samarbetar mer och mer med tekniska högskolor. Orsaken till det är att skogbruket successivt har blivit mer högteknologiskt, en utveckling SLU inte har följt med i speciellt bra.

Branschorganisationen Skogsindustrierna upplevde under 1990-talet att SLU gled mer och mer bort från (skogs) branschen och den tillämpade forskningen och profilerade sig mer mot grundforskningen. Anledningen till det kan vara att miljö blev ett viktigt tema inte bara inom skogsbruket, men generellt i Sverige på den tiden, och mycket FoU-pengar gick till miljö. Skognäringen kritiserade SLU för denna svängning, men ser att den i stor grad berodde på förhållanden utanför SLU's kontroll. SLU har tagit till sig kritiken, och de senaste 4-5 åren har pendeln svängt tillbaka, och det råder nu en "bättre balans" mellan miljöforskning och forskning på produktion och tillväxt. Men Skogsindustrierna menar att det fortfarande är fel balans mellan grundforskning och tillämpad forskning inom skogsbruket. En annan förbättring, skulle vara om SLU i större grad var mer lyhörd för idéer från näringen och testade ut dessa, utan att nödvändigtvis kräva att näringen måste finansiera alla projekt. Skogsindustrierna ser det som en stor nackdel att ämnet skogspolitik är frånvarande vid SLU. Skogsindustrierna, menar vidare att det borde vara näringslivsrepresentanter med beslutsansvar i fakultetsstyrelserna vid SLU. Därmed skulle SLU kunna ta till vara på engagemang och relationer med näringen. En annan betydande omständighet, är att skogsindustrin blivit global under de sista 10-20 åren och att sällskapen nu "köper forskning" där den är bäst, oberoende av länder. Det är därför inte tillräckligt att SLU är bäst i Europa, man måste försöka att vara bäst i världen, åtminstone inom en del ämnen.

4.4.2 Ändamålsenligheten av arbetsfördelningen mellan SLU och branschen

Med utgångspunkt i responsen vi har fått, verkar det som om rollfördelningen mellan branschorganen och SLU är relativt oproblematisk med tanke på forskning och rådgivning. SLU har ett huvudansvar för forskningen, också tillämpad forskning. Branschorganen håller inte på med forskning, men kan ibland initiera och finansiera forskning som ofta genomförs av SLU. SLU har då ansvar för att förmedla resultat från sådana projekt. Branschorganen har i större grad ansvar för mer praktiska frågor och rådgivning gentemot brukarna. Detta är en naturlig rollfördelning eftersom branschorganen vanligtvis arbetar "närmare" brukarna än forskarna gör och oftare kan kommunicera med brukarna. Det är inte ovanligt att anställda hos branschorganen är utbildade vid SLU och på så sätt känner de också redan till verksamheten och de anställda där. De kan därför fungera som brobyggare i kommunikationen åt båda håll och se till att relevanta och tillämpade forskningsprojekt etableras. En annan viktig poäng i det här sammanhanget, är att SLU inte har råd att ensam påta sig denna rådgivningsroll. SLU måste samarbeta med andra aktörer i sektorn för att kunna ta vara på sektorsrollen.

Om man ska nämna oklarheter med rollfördelningen, gäller det, enligt både branschen och SLU, hur långt SLU ska sträcka sig i förhållande till tillämpade forskningsprojekt och i finansieringen av infrastrukturen som en del av de tillämpade forskningsprojekten. Faktum är att det förväntas att sektorn ska betala för fältförsök och infrastrukturen i detta sammanhang, vilket kan leda till att det etableras färre tillämpade forskningsprojekt än sektorn har behov för. Bristande meriter för denna typ tillämpade forskningsprojekt, är ett annat förhållande som kan bidra till att färre projekt av denna typ etableras av forskarna.

Med tanke på rollerna verkar det som om SLU och branschorganen kompletterar varandra. Denna rollfördelning kräver emellertid en viss grad av samverkan mellan aktörerna för att SLU ska kunna spela en roll för sektorn. Vi märker, enligt kommentarer från flera branschorgan att denna samverkan inte fungerar tillräckligt bra. Branschens respons är ganska tydlig på att SLU har en potential att kunna utveckla sektorsrollen, men att det måste göras genom en tätare samverkan med sektorn.

4.4.3 Förslag på hur långt SLU: s ansvar bör sträcka sig

Utredningsgruppen tolkar frågan om ansvar för sektorn, som kan uppfattas som tvådelad:

- hur långt bör SLU sträcka sig med tanke på tillämpbar forskning?
- hur långt bör SLU sträcka sig med tanke på rådgivning?

För ett sektorsuniversitet är det en viktig uppgift att kunna genomföra tillämpad forskning som täcker behov i sektorn. Vi har fått intrycket av att flertalet anställda och de flesta i ledningen vid SLU, är eniga om det. Externa aktörer som representerar sektorn är också mycket intresserade av att SLU har nära kontakt med sektorn och att tillämpade forskningsprojekt utgör en viktig del av aktiviteten. För att försäkra att sektorsrollen blir tagen till vara bör SLU ha en viss portfölj med tillämpade forskningsprojekt. Något institut kommer av naturliga skäl att ha fler projekt av denna typ än andra, eftersom de är mer tillämpade i sin vetenskapliga inriktning. Det betyder emellertid inte att SLU ska påta sig alla möjliga projekt av den här typen. Hur långt SLU: s ansvar bör sträcka sig inom detta område måste bestämmas i varje enskilt fall, på institutnivå. Det kan vara viktigt att det finns några kriterier att följa, för att kunna bedöma. I sådana bedömningar blir det viktigt att det finns finansiering

för projekten som ska genomföras, projekten bör vara i enlighet med strategier och satsningsområden som är definierade, det bör vara forskningsprojekt och inte projekt av typen konsultuppdrag, det bör råda en viss balans mellan tillämpade forskningsprojekt och mer grundläggande forskningsprojekt vid de olika instituten, etc. Något som är viktigt att precisera i samband med tillämpad forskning, är att denna forskningen inte kan vara av sämre kvalitet än annan forskning. En viktig utmaning för SLU i detta sammanhang blir att skapa samhällsrelevant forskning som samtidigt har hög vetenskaplig kvalitet och som får ett internationellt genombrott.

När det gäller frågan om hur långt SLU bör sträcka sig med tanke på rådgivning, är det en fråga som tidigare har diskuterats i flera rapporter och utredningar. Mycket av bakgrunden för diskussionen verkar vara att SLU har hållit på med rådgivning tidigare och då gärna gratis. Det har inneburit att både en del forskare som har utövat detta och aktörer i sektorn som har använt sig av denna rådgivning, nu har en stark önskan om att denna ordning ska fortsätta. För någon, verkar det faktisk som om det är svårt att kunna acceptera att systemet nu har ändrats.

Som SLU själv poängterar, är det ett universitets huvuduppgift att utöva utbildning och forskning av god kvalitet. Det är också just denna verksamhet som täcks av statsanslaget. Kvalitet i utbildningen kan ge nyutbildade studenter åt sektorn som har uppdaterad kunskap på sitt område. De kan bidra till kunskapsspridning och rådgivning. Det är ett, mer indirekt, sätt att bidra med rådgivning på. När det gäller forskning är det - eller bör det vara - ett krav när det gäller förmedling. Det bör gälla alla typer av forskningsprojekt oberoende om de är tillämpade eller inte. För projekt av en mer tillämpad karaktär är det speciellt viktigt att förmedlingen går genom kanaler som garanterar att aktuella brukare får tillgång till kunskapen, det kan vara genom olika media, branschtidningar, vetenskapliga tidskrifter, föredrag för brukargrupper, etc. Förutom den mer generella förmedlingen bör huvudsakligen branschorganen ta ansvar för rådgivningen till sina medlemmar. Vid några tillfällen kan det vara både naturligt och ändamålsenligt att SLU påtar sig en sådan uppgift. Men huvudsakligen bör andra institutioner stå för den direkta rådgivningen till enskilda aktörer/grupper i sektorn.

Som redan nämnts, kräver rollfördelning mellan SLU och branschorganen samverkan för att sektorn ska kunna få tillgång på och dra nytta av kunskapen som produceras vid SLU. Att etablera denna samverkan bör vara ett ansvar för både SLU och branschorganen eftersom

båda bör ha ett intresse av kunskapsspridning. Där det inte redan existerar ett forum för samverkan med branschorganen i sektorn, rekommenderar vi att SLU tar initiativ till att etablera det. Som vi ska se i nästa del, har SLU redan etablerat en rad sådana fora. Kommentarer från näringen tyder dock på, att det finns behov för fler.

4.5 Samverkan med andra aktörer i sektorn

4.5.1 Status och uppfattningar med tanke på samverkan med sektorn

En tendens vid SLU de sista åren är, som presenteras i kapitel 3, att samverkan med sektorn har blivit nedprioriterat. Som vi har sett är många aktörer inom SLU: s omvärld också av den samma uppfattningen. Denna nedprioritering har troligen medfört att sektorsrollen blivit otydlig för många, både internt inom SLU och externt.

Det är emellertid stora skillnader inom SLU när det gäller samverkan med andra aktörer i sektorn. Utredningsgruppen har fått en klar respons på att speciellt Skara och Alnarp har etablerat en mer välfungerande struktur på samverkan genom Agroväst i Skara och Partnerskap Alnarp än det man har gjort vid huvudorten i Ulltuna.

De viktigaste målsättningarna för Partnerskap Alnarp är:

- 1) Att genom projektutveckling, kompetensuppbyggnad och forskningsinformation stärka konkurrenskraften för de areella näringarna och därtill knuten industri
- 2) Att skapa en mötesplats där projektidéer och andra samverkansmöjligheter kan diskuteras och förverkligas, på ett fruktbart sätt för alla.

Partnerskapet består av över 50 medlemmar, från hushållningssällskap till större industriföretag. De delfinansierar lantbruksforskning och disponerar ett större miljonbelopp per år till detta arbete.

I Skara är Agroväst ett annat exempel på en samarbetsform där man konkret organiserar och finansierar samarbetsprojekt mellan branschen och SLU. Agroväst har som syfte både att finansiera forskning och utvecklingsarbete. De har ett trettiotal medlemmar, både nationella och lokala, och har en egen budget på ca 10 miljoner SEK. Det mesta av dessa medel används i partnerskap med andra finansiärer. Både anställda vid SLU i Skara och representanter för branschen kommenterar att det här är en modell som fungerar bra.

Andra fakulteter har etablerat andra arbetssätt kring samverkan med näringen. NL-fakulteten i Umeå har etablerat Regional Jordbruksforskning i Norra Sverige. NL – fakulteten har också, som nämnts tidigare, etablerat FältForsk och har specifikt avsatta medel som ska användas till samverkan med sektorn. Det arbetas nu med att skapa en bättre samverkan mellan NL-fakulteten och sektorn. Uppsummerat kan man säga att det på fakultetsnivå existerar olika fora för samverkan med sektorn och incitament för ökad samverkan med sektorn.

SLU: s sektor består inte bara av näringsaktörer. Sektorn består också av en rad andra aktörer. Exempel på detta är centrala myndigheter som regeringen och departementen, olika verk, råd, utskott etc. De som finansierar forskning åt sektorn är också viktiga aktörer i sektorn, detta gäller både aktörer i Sverige, men också inom EU finns viktiga aktörer.

Under intervjuerna fick vi olika kommentarer om SLU från aktörer i SLU: s omvärld. Någon, som t ex Glesbygdverket, är mycket förtjänt med samarbetet med SLU. Andra, som t.ex. Livsmedelverket, är också förtjänt med samarbetet med SLU, men har en önskan om att utöka samarbetet ytterligare. LRF och Hushållningssällskapet däremot, menar att SLU måste bli mer aktiv och uppdaterad när det gäller EU-forskning och speciellt landsbygdsutveckling. Både LRF och FORMAS menar, att en institution som SLU måste genomföra omvärldsanalyser för att följa med i utvecklingen, för att bli kunna positionera sig bättre som ett sektorsuniversitet. Naturvårdsverket saknar ett mer proaktivt utnyttjande av miljödata i forskningssammanhang från SLU: s sida, så att SLU i större grad kan utnyttja möjligheten som ligger i ansvaret de har fått på detta område.

4.5.2 Arbete vid SLU för ökad samverkan och tydliggörande av sektorsrollen

Genom omställningsprocessen som SLU gått igenom har universitetsledningen tagit initiativ till ett omfattande arbete för att tydliggöra och internt kommunicera åsikterna om sektorsrollen⁴¹. Detta var ett arbete som utredningen ”Verksamhet och organisation vid SLU (2002)”, rekommenderade. Man menade att en otydlig sektorsroll skulle kunna hämma universitetets utveckling.

⁴¹ Sektorsrollen: Samverkan för strategisk utveckling, Rapport från översyn av Sveriges lantbruksuniversitets sektorsroll, 2005-11-14; Rapport från utvecklingsarbetet vid SLU – utgångsläge, åtgärder, förslag till fortsatt utveckling, 2006-06-08.

Fakulteterna har i samband med strategiarbetet som genomförts klargjort vilka specifika sektorsuppgifter de kan ta ansvar för. Flera fakulteter har varit i kontakt med viktiga aktörer inom sin sektor för att avklara behov och möjligheter i denna process. Samtidigt har också universitetsledningen haft möten med en rad företrädare för myndigheter, organisationer och företag inom sektorn som en del av strategiarbetet. Utredningsgruppens uppfattning är att SLU har kommit en bra bit på vägen i arbetet med att utveckla en tydligare sektorsroll genom det arbete som redan genomförts och det som planeras att genomföras. Det är viktigt att detta arbete vidareförs och vidareutvecklas av den nya universitetsledningen.

4.5.3 Förslag till ett fortsatt arbete för utveckling av sektorsrollen

Som nämnts ovan, är det viktigt att det arbete som startats fortsätter. Respons från aktörer i omvärlden tyder emellertid på att det fortfarande är behov för ännu mer samverkan och ett strukturerat sätt att genomföra detta arbete från SLU: s sida, för att på så sätt utveckla och tydliggöra sektorsrollen.

En åtgärd som kan vara nyttig för hela SLU handlar om att ta till vara på erfarenheter. Det finns som redan nämnts olika modeller för samverkan med sektorn, där någon säkert fungerar bättre än andra. Vad kan man här lära av varandra av det som redan existerar? När man talar om samverkan med sektorn bör det ske på alla nivåer inom organisationen; från universitetsledningen och fakultetsnivåer till institut, projekt och aktörsnivå. Det kan vara olika modeller för samverkan som fungerar allt eftersom vilken nivå och ändamål det handlar om. Det är vårt klara intryck att både Alnarp och Skara har hittat goda modeller för samarbete som kan vara nyttigt att kommunicera ut till andra enheter vid SLU. Det finns säkert flera andra samarbetsformer som också fungerar bra och som kan vara intressant för fler att känna till. Det bör arrangeras interna seminarier eller liknande, med fokus på överföring av erfarenhet och utveckling av nya samverkningsformer. Det kan också vara nyttigt att se närmare på olika samarbetsformer som existerar på andra platser, både vid sektorsuniversitet och andra universitet och forskningsmiljöer som har nära kontakt med näringen/brukarna.

Att förmedla forskningsresultat till brukare är inte alltid lika lätt. I flera länder har det etablerats olika program för att underlätta kontakten och kommunikationen mellan forskare och brukare för att på så sätt garantera mer tillgänglighet till forskningsresultat och öka sannolikheten för att forskningsresultat implementeras och nyttogöres bland aktuella brukare.

Dessa program vänder sig ofta mot små och mellanstora företag som präglas av relativt små ekonomiska tillgångar till köp av forskning och anställda som ofta saknar erfarenhet av att kommunicera med forskare. För att tillgodose forskningskunskap hos denna typ av brukare krävs det ofta speciell förmedlingskompetens. Personer med denna kompetens har gärna erfarenhet från forskningsmiljöer, samtidigt som de också har en viss kännedom om brukarna och deras problem. För SLU är det viktigt att förstå att forskningsförmedling kan vara krävande och att det i vissa situationer kan vara behov för personer med speciell kompetens att utföra detta arbete. Ett sektorsuniversitet som önskar utveckla sin sektorsroll bör kanske tänka på att etablera en kurs som behandlar just forskningsförmedling, att sprida kunskap och metoder för organiseringen av detta arbete, för att på så sätt få en god dialog med och utveckling av sektorn. Det kan vara värt att dra till sig den kompetens som redan finns i systemet, t ex SLU Omvärld, som har mycket kunskap och erfarenhet inom detta fält.

Som sektorsuniversitet bör SLU sträva efter att upparbeta sig inflytande hos aktörer som skapar förutsättningar för utvecklingen av den gröna sektorn. SLU bör ha som mål att bli en efterfrågad och naturlig diskussionspartner i fora där viktiga frågor som berör utveckling av Sveriges gröna näringar diskuteras. Detta gäller inte bara i Sverige, men också i EU. Speciellt på sina satsningsområden bör SLU ha som mål att påverka inriktningen av forskningen också i EU. Det blir viktigt att markera sig forskningsmässigt på de fälten man önskar att påverka, för att bli en viktig premissleverantör i utformning av politiken. Här handlar det också om att komma i kontakt med de riktiga personerna som bestämmer vem som får komma med inspel där viktiga beslut tas.

När det gäller uppgifter som det är ett konkret behov för i sektorn, men som inte ingår i statsanslaget, enligt universitetsledningen⁴², bör SLU i samverkan med sektorn finna ut hur dessa uppgifter kan tas till vara på. Kan SLU samarbeta med sektorn om några av de här uppgifterna? Är det inte aktuellt för SLU att fortsätta med denna typ av aktivitet längre, kan kanske andra aktörer inom sektorn utföra arbetet? Kanske är det aktuellt att etablera ett eget företag som ska utföra specifika innovativa uppgifter, men som har nära koppling till SLU? Det är viktigt att finna lösningar som de flesta involverade parter blir mest möjligt förenad med. Ett universitet som håller på med lantbruk, och överhuvud taget med biologisk

⁴² Se ”Sektorsrollen: Samverkan för strategisk utveckling, Rapport från översyn av Sveriges lantbruksuniversitets sektorsroll, 2005-11-14, s. 8.

produktion, måste t ex ha försök i skala 1:1. Detta måste vara så också för de delar av den nya produktionen som inte är direkt knuten till stora företag med betydande lönsamhet. Här måste SLU ta ett ansvar över försöksverksamheten för de ofödda och ännu olönsamma näringarna. Om det handlar om uppgifter som är viktiga för utvecklingen av det svenska samhället och landsbygden, men som det är svårt att finna finansiering till i sektorn, måste myndigheterna bidra med finansieringen.

En annan åtgärd kan vara att laga en översikt över vilka aktörer man samarbetar med i sektorn och i samarbete med dessa aktörer bedöma om det bör vidareutvecklas. SLU bör också finna ut vilka nya aktörer man bör utveckla ett samarbete med för att utveckla sektorsrollen i tråd med behov och önskemål.

5 Slutsatser och förslag

5.1 Sammanfattning

Bakgrunden för den här utredningen var en djuptgripande ekonomisk och verksamhetsmässig omställningsprocess vid SLU. I mitten av 1990-talet hade SLU fått en budgetnedskärning på c. 100 miljoner kronor, i samband med att regeringen i propositionen ”Forskning för kunskap och framsteg” (1992/93:170) slagit fast att ”Den mera produktionsinriktade försöksverksamheten bör i allt högre grad finansieras av näringen...”. Några fakulteter och institutioner tog inte detta regeringsbeslut till sig i tillräcklig stor grad. Bristande ekonomisk kompetens och bristande ekonomisystem bidrog till att det i varierande grad skapade stora underskott vid några institutioner och fakulteter. Resultatet var att universitetet under perioden 2003-2005 tvingades gå igenom en smärtsam omställnings- och nedskärningsprocess, med en netto reduktion av arbetsstyrkan på 390 helårsanställningar (13 %). Ca 30 institutioner har lagts ner eller slagits samman och ett antal centrumbildningar påbörjades. Fyra nya fakulteter etablerades i förbindelse med fakultetsreformen 2004, med egna fakulteter i Alnarp och Umeå. Alla fakulteter har infört delvis prestationsrelaterad fördelning av forskningsmedel. Flera institutioner vid Ultuna campusen har flyttat till nya lokaler för att spara hyreskostnader. Nya samlokaliserade kluster håller på att etableras bestående av flera närliggande institutioner. Exempelvis samlas verksamheten vid fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap till fyra kluster. I Umeå pågår en koncentration av verksamheten i Skogishuset och i Alnarp byggs slottet om och verksamheten koncentreras i ett mindre antal hus.

Politiska kretsar i Sveriges Riksdag har tvivlat på hur SLU sköter sitt samhällsansvar. Är det fortfarande nödvändigt att ha ett sektorsuniversitet för de gröna näringarna? Hur är det möjligt att avgränsa en sektor som hela tiden utvidgas utvidgas och får nya dimensioner av samverkan och överskridande. Och kan inte SLU lika gärna höra till Utbildnings- och Kulturdepartementet, eller mer radikalt, bli uppstyckat och få sina fakulteter placerade på andra närliggande universitet? Näringens representanter har dessutom saknat forskning och utvecklingsarbete inom vissa av de produktionsinriktade kärnämnen. Från flera håll hävdas det att kommunikation har prioriterats ned av SLU, vilket medfört större avstånd mellan SLU:s forskare och praktiken. Någon har också ställt frågan vad SLU faktisk bidrar till när det

gäller utvecklingen av Sveriges landsbygd, efter flera misslyckade försök att etablera samhällsvetenskaplig forskning i ämnet landsbygdsutveckling.

SLU blir genom den här utredningen friskskriven. Men som alla patienter som precis blivit friska, står SLU framför en lång period med träning, för att kunna uppnå full styrka igen. Dagens kunskapssamhälle kännetecknas bl.a. av snabb utveckling, hård konkurrens och globalisering. De gröna näringarna och Sveriges landsbygd har stora utmaningar framför sig, men också flera möjligheter. SLU måste därför profilera sig på ett nytt sätt, både för att lösa sitt kunskapspolitiska samhällsuppdrag bättre, men också för att vara mer attraktivt för dagens unga studenter. Med nya relationer mellan stad och land och ett växande intresse för djur och natur bland Nordens unga, finns det en stor attraktionspotential här. Det gäller bara veta hur nyttja en gynnsam situation. Med hänsyn till studentrekryteringen och studentmobiliteten är det speciellt viktigt att implementera Bologna-processen med ett europeiskt gradsystem samt utveckla studier med kurslitteratur och föreläsningar på engelska.

5.2 Det gröna universitetet och det nya samhällsuppdraget

För att förtydliga och profilera det nya SLU, föreslås ett nytt namn; Det Gröna Universitetet. ("The Green University"). I en övergångsperiod används Gröna Universitetet (SLU). Betydelsen av "grön" i detta sammanhang relateras till vår definition av den gröna sektorn, angående den delen av samhället som har samband med de areella näringarnas produktion av varor och tjänster. Namnbytet leder till att grupper som skogsforskare och landskapsplanerare kan känna, att de mer har tillhörighet, under namnet på universitetet. Detta namnförslag presenterar också en betydligt bredare sektor än det dagens namn, med lantbruksanknytning, gör. Fortsättningsvis är det vanligt att tala om den gröna sektorn, det är dessutom ett välkänt begrepp som folk förbinder med något. Problemet kan vara felassociationer i riktning mot gröna partier, men det redan inarbetade namnet på sektorn kommer att bidra till en korrekt förståelse. Det Gröna Universitetet låter också troligen bättre med tanke på urbana studentgrupper, utan att rurala grupper främmandegörs.

Under ledningens överinseende organiseras omgående en strategiprocess. Det sätts igång på alla institutioner eller orter, därefter fortsätter processen till det enskilda klustret, vidare till varje fakultet, innan processen avslutas med en strategiplan, där ägarskapet och ansvaret vilar på den centrala ledningen, hos rektorn. Denna strategiprocess måste knytas till det strategiska

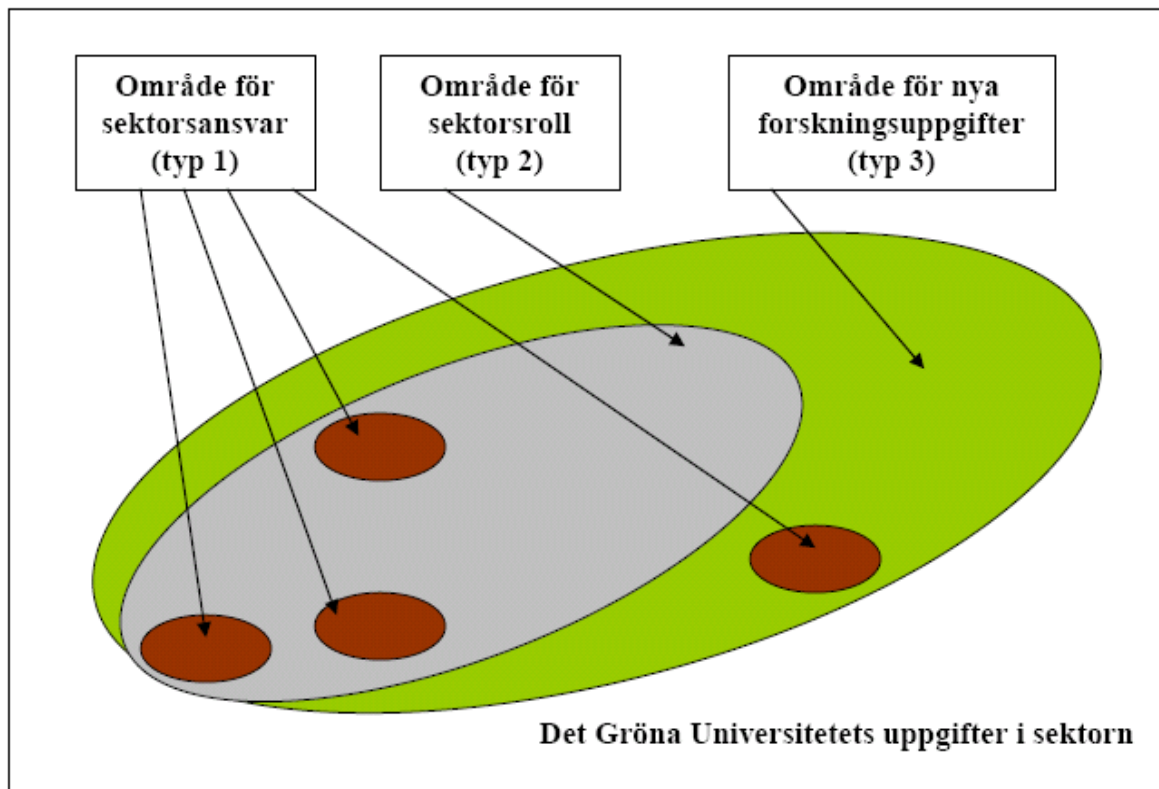
arbetet och profileringskampanjen som fakulteterna redan har genomfört. Till sin hjälp med den här processen engageras en strategi- och reklambyrå, gärna samma byrå som gjort profileringskampanjen som vänder sig till studenter, vilken genomfördes våren 2006. Målet för den interna strategiprocessen är att skapa en gemensam förståelse på bästa sätt, bland de anställda, för det nya samhällsuppdraget som det gröna universitetet ska ha de kommande åren. Målet för profileringskampanjen är också att nå potentiella studenter, de gröna näringarna och allmänheten, som på det här viset blir uppmärksamma på vilka spännande ämnen, kompetenta människor och forskningsuppdrag som faktisk finns på SLU. Som fundament för profileringskampanjen borde det finnas ett nytt och offensivt ”motto eller slagord” liknande det som Wageningen University Centre har, som uttrycker en stolthet över sin sektorsroll (”Science with impact”).

5.3 Tre olika typer av sektorsuppdrag

Utredningsgruppen har på basis av tidigare utredningar och intervjuer genomfört en diskussion kring begreppen sektorsansvar och sektorsroll. Vår konklusion är att SLU både har ett sektorsansvar för flera kärnuppgifter som inga andra universitet i Sverige utför, samtidigt som SLU också har en sektorsroll som SLU i stigande grad påtagit sig eller blivit beordrad att utföra.

Delvis har denna utvidgning av aktivitetsområden slagit rot som en organisk spira inifrån, men det är också ett svar på marknadens och studenternas efterfrågan och slutligen en respons på samhällsmässiga utmaningar och politikernas signaler. Den kurs SLU har haft fram till i dag och kommer att ha i framtiden, beror på de här samlade krafterna och samspelet mellan dem. De tillförda ekonomiska resurserna från staten och marknaden har inte hållit jämna steg med utvidgningen av verksamhetsområdena, något som resulterat i stora omställningar. Förhållandet mellan sektorsansvar, sektorsroll och andra uppgifter som universitetet tar på sig kan illustreras som flera koncentrerade ringar som ligger bredvid varandra. Se figur 5.1

Figur 3 Det gröna universitetets typer av uppgifter

De innersta ringarna innehåller några kärnområden där man har ett klart ansvar (typ 1). Detta är uppgifter universitetet måste genomföra. Utanför denna kärna ligger ännu en ring, där SLU bör spela en aktiv roll (typ 2). Ytterst finner vi ett område där SLU kan ta på sig nya uppgifter som nationellt ligger inom forskningsfronten (typ 3)

Ett exempel på SLU: s *sektorsansvar*, definierat som ett nationellt ansvar för yrkesutbildning - ett verksamhetsområde som inget annat universitet i Sverige har, är utbildningen av veterinärer och jägmästare. Andra exempel på sektorsansvar, är expert- och krisberedskap för virologi hos fågel och djur, samt grundläggande kunskap om sammanhanget mellan den svenska jordmånens natur och odling av olika kulturplantor. På några liknande områden skulle ansvaret kunna fördelas mellan de Nordiska länderna, genom ett samarbete och en arbetsfördelning. Men ingen avancerad kulturnation kan överlåta produktionen och uppdateringen av kunskap, inom centrala agronomiska, skogsvetenskapliga och veterinärmedicinska ämnen till ”marknaden” eller till andra länder. Skala, geografisk placering och ekonomisk storlek kan diskuteras, men någon form för forskningsbaserad utbildning av experter måste finnas i alla moderna kulturnationer. I den innersta kärnan kommer det att finnas behov för grundläggande basämnen som kemi och anatomi, men också

för mer använda ämnen som växtförädling och reproduktionsbiologi. Ett myndighetsdirektiv kommer i det här sammanhanget använda sig av verbet *måste* i sin kravspecifikation för uppgifter av typ 1 som hör till den första ringen. Sektorsansvaret innebär att man får öronmärkta medel, utan konkurrens från andra universitet, till att genomföra klart definierade nationella uppgifter som är viktiga för sektorn, både för att upprätthålla och vidareutveckla kunskapsstatus på området.

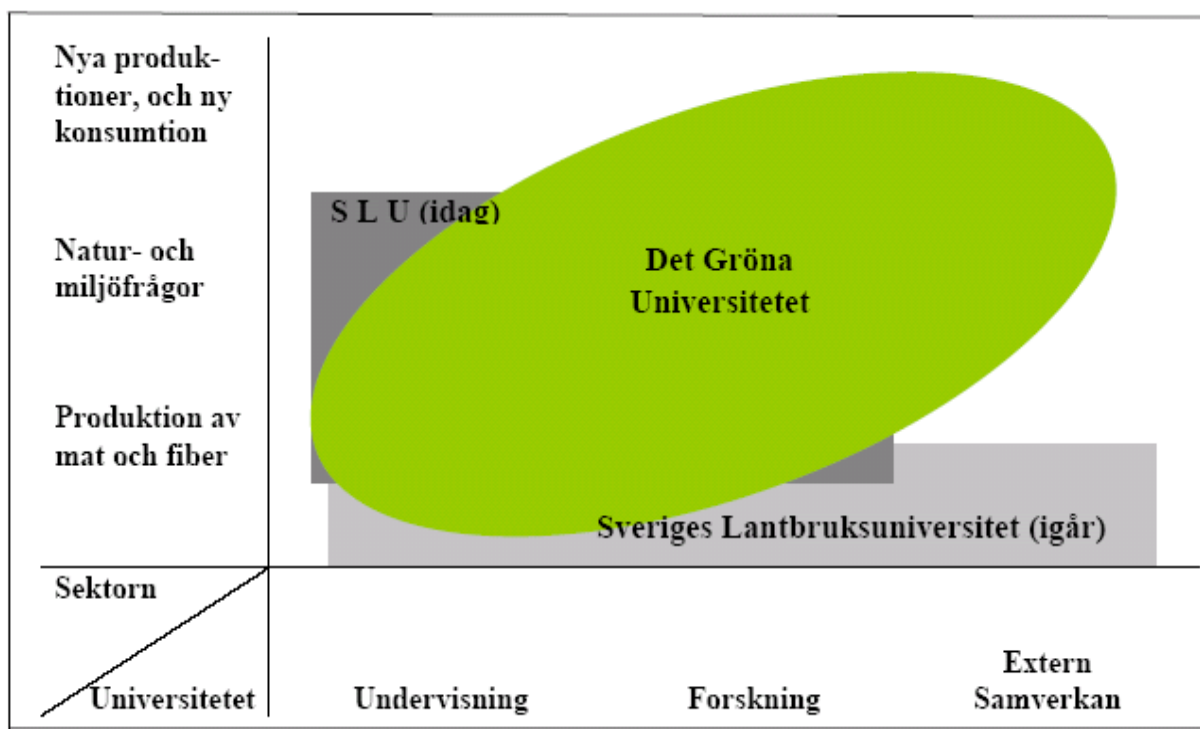
Utanför den innersta kärnan existerar en roll som SLU har fått både av samhället, via Jordbruksdepartementet och andra myndigheter, men också genom sin egen utveckling. Men roller kan spelas på många sätt av de olika aktörerna i FoU-sektorn. Det här varierar från land till land beroende på näringsstruktur, institutionell arbetsfördelning och nationella traditioner. I Sverige är skogsbruk en viktig näring, något som gör produktionen och förmedlingen av kompetens på skogsvetenskap central. På sikt kommer olika universitet på egen hand att gradvis utveckla en förståelse av rollen och tolkningen av sin egen roll. Behov för nya kunskapsområden uppstår, så som ”fortlöpande miljöanalys”, där SLU har fått en viktig uppgift av det internationella samhället och den svenska staten. Etablerade ämnesområden, inte minst inom traditionell agronomi, har fått kritik av staten och samhället och måste därför ändra sig, inte minst på grund av en föränderlig ”omvärld”. Ett statligt direktiv önskar gärna använda sig av begreppet *bör* när det gäller uppgifterna som hör till typ 2 i den andra ringen som ligger innanför sektorsrollen. Här måste SLU acceptera konkurrens från andra universitet i Sverige och andra länder.

SLU har goda förutsättningar när det gäller att utveckla och stärka sin sektorsroll. Exempelvis ligger det stora möjligheter i att koppla ihop samhällsvetenskaplig och naturvetenskaplig forskning på flera forskningsfält – något både anställda och externa aktörer efterlyser. Ökad och medveten utveckling av samarbeten med externa samhällsvetenskapliga miljöer kan bidra till att stärka SLU:s sektorsroll i samhällets medvetande. SLU har också stora möjligheter att öka det interna samarbetet mellan institutioner och ämnen. Om SLU klarar av att knyta samman olika ämnesområden, kan universitetet utveckla en klar fördel konkurrensmässigt gentemot andra universitet och därmed stärka sin sektorsroll. Ett annat exempel är området miljöanalys, där utredningsgruppen har fått klar respons på, att SLU i liten grad har klarat av att bidra med egna analyser av den stora mängd miljödata som är insamlad.

I en tredje ring utanför den roll som SLU spelar, på uppdrag från staten genom Jordbruksdepartementet, finns det uppgifter eller *möjlighetsområden* som universitetet kan starta upp, gärna i skarp konkurrens, men också i samarbete med andra universitet, nationellt och internationellt. Här kommer samspelet, mellan inre akademiska drivkrafter, inte minst duktiga vetenskapsmäns och det de yttre impulserna som studenternas och marknadens efterfrågan representerar, att avgöra utvecklingsriktningen. Duktiga professorer kommer och går, goda yrkesgrupper föds och dör. Satsningsområden innebär ofta en risk. Ingen hade trott att man skulle lyckas få människan till månen, då det forskningsprojektet en gång startade. Genom flervetenskapliga och tvärvetenskapliga samarbeten, vetenskapliga revolutioner och helt enkelt duktiga vetenskapsmäns och forskargrupper outtröttliga arbete över lång tid, utvecklar sig den tredje ringen med *frontforskning* eller "ljuset från snilleblixten".⁴³ I sfären runt de här frontforskarna bildas det kristallkärnor av forskargrupper med enastående vetenskap. I offentliga direktiv kommer sådana uppgifter av typ 3, att benämnas som något som universitetet *kan* utöva, men antagligen kommer det offentliga rummet och politiken först i efterhand att värdesätta betydelsen av detta nydanande arbete. Detta blir vanligtvis områden där man ännu inte har externa medel, och universitetet måste räkna med att använda interna medel, i en riskfylld startfas, för att bygga upp fältet. För att etablera nya frontforskningsområden, blir det speciellt viktigt att utföra omvärldsanalyser och att samverka med externa aktörer, nationellt och internationellt för att få information, idéer och respons. SLU:s verksamhetsidé skapas inom en matris, där man metaforiskt kan se det som SLU faktiskt gör, som ett moln i en förändringsvind, som rör sig hastigt framåt, som hela tiden ändrar kontur och storlek i takt med tillgången på resurser samt med en egen inre dynamik. Politiken har en minskande betydelse från vänster till höger i figuren, medan marknaden har en växande. SLU:s utmaning som organisation, blir att anpassa sitt verksamhetsområde på ett sådant sätt att resurserna räcker till, både för att uppfylla samhällets krav med typ 1 och 2, och måste och bör, och samtidigt sätta igång med tillräckligt många nya uppgifter som omvärlden kommer att ha behov för i framtiden (uppdrag av typ 3).

⁴³ Begreppet "Ljuset från snilleblixten" (originaltitel "Det foranskutte lyn") kommer från Arild Stubhaugs (1996) biografi om den norska matematikern Niels Henrik Abel (1802-29). Ett jämförbart svenskt exempel är Carl von Linnés grundläggande systematiska arbete om växter och djur.

Figur 4 Det gröna universitetets orientering i sektorn

Det svenska samhällets uppdrag till SLU har inte någon statisk storlek. Uppdrag som i dagsläget kan ligga inom en yttre ring, kan om några år hamna i en inre ring, medan andra uppdrag kan hamna utanför ringarna. Figur 5.2 beskriver hur det gröna universitetets orientering i sektorn skiljer sig från det som Lantbruksuniversitetet gjorde igår, och som det nuvarande SLU gör idag. Figuren illustrerar, som vi ser det, att det är behov för att det nya gröna universitetet både orienterar sig mer i riktning mot produktionen och förbrukarna, och att de åter igen fokuserar på sin samverkan med sektorn.

5.4 Förtydligande av sektorsrollen – anpassning till verksamhetsidén

Ett sektorsuniversitet har självklart en sektorsroll, annars kan man inte tala om ett sektorsuniversitet. Vår uppfattning är att detta måste komma fram tydligt också i SLU: s verksamhetsidé och idébakgrund. Vår uppfattning är att SLU: s huvudmål är att utbilda människor till sektorn och forska åt sektorn, med målet att bidra till en bärkraftig, lönsam och positiv utveckling av sektorn. SLU ska ha inflytande på det som sker i sektorn och uppfattas som en positiv bidragsgivare till sektorn. Det som står i verksamhetsidén idag, "SLU ska utveckla kunskapen om de biologiska naturresurserna och människans hållbara nyttjande av dessa" säger ingenting om sektorsrollen. Verksamhetsidén fokuserar på att utveckla kunskap.

Det att utveckla kunskap menar vi, är ett medel för att uppnå ett mål. Målet är att kunskapen ska komma till användning i sektorn och där bidra till en positiv utveckling. Först då kan man tala om en sektorsroll med positiva förtecken.

5.5 Förmedling vid ett sektorsuniversitet.

En akademisk institution måste ha frihet till forskning som utförs av ren vetenskaplig nyfikenhet och kritisk granskning av samhällets utveckling. Samtidigt har alla akademiker en skyldighet att förmedla sin forskning till allmänheten. Speciellt gäller det professorer som tjänstgör vid Sveriges enda högre läroanstalt inom just sitt ämnesområde. När en tidning ringer sent en fredag, då är det den här expertens plikt, att svara på frågor som gäller liv eller död, för svenska djur, fåglar eller människor. Att smita från sitt samhällsansvar i en sådan situation leder bara till att en mindre kunnig person uttalar sig. Dumheterna florerar i våra tabloida tidningar och TV-kanaler, men så fungerar den nya mediala verkligheten i dag. Har man inte förstått tillgänglighetens plikter, har man inte heller förstått den tredje uppgiften. De som kämpar för sanningen och förnuftet i Galileis och Kopernikus anda, kan inte vända sig bort från journalister och media. Det innebär ett svek mot alla andra, som strävar efter sann kunskap baserat på det samma fundamentet som Universitetet är uppbyggt efter. Det är viktigt att SLU blir tydligare i sin förmedling både gentemot sektorn och gentemot samhället samt vidareutvecklar en aktiv kommunikation med SLU: s intressenter. Det krävs specifika resurser och kompetenser för detta, men också insatser från forskarna själva.

Det är vårt intryck, utan att ha mätt det systematiskt, att det skrivs få krönikor och debattartiklar av SLU: s anställda. Det är också få SLU-anställda som engagerar sig som spaltskrivare i dagspressen. Den här typen av forskningsförmedling är ett område som långt fler personer vid SLU borde utföra. Det innebär att SLU blir bättre profilerat och skapar dessutom ett intryck hos allmänheten, om hur omfattande den nya gröna sektorn faktiskt är. Detta är också ett spännande vetenskapligt arbete, i en omvärld som är i en kontinuerlig förändring.

5.6 Sektorsrådgivning, vidare- och efterutbildning

Staten, genom Jordbruksdepartementet tar ett allt mindre ansvar när det gäller rådgivning till den enskilde bonden. Samtidigt som bönder, skogsägare och smådjursägare har ett stort behov

för vidare- och efterutbildning, har de en dålig betalningsförmåga, och kanske också betalningsvilja, att köpa utbildning och rådgivning från SLU och andra. Ett sätt som SLU skulle kunna möta de här delvis nya "kunderna" på, vore att avsätta en procentsats av den totala budgeten till just vidare- och efterutbildning. Genom en egeninsats och öronmärkta medel till generell vidare- och efterutbildning från Kunskapsdepartementets budget, skulle djurägare, bönder, trädgårdsmästare och andra kunna köpa råd och vidareutbildning. Sådan verksamhet bör utvecklas genom ett nära samarbete mellan de olika branschorganisationerna och respektive institut (SVA, JTI och Skogforsk).

5.7 Organisering och internt samarbete

Det råder stora inre spänningar i SLU, på flera områden. Den viktigaste spänningen är mellan basämnena å den ena sidan och "agronomen" å andra. Det är också spänningar mellan dem som representerar de produktiva näringarna (mat, fiber och energi) och de nya ämnena miljö och rekreation. De här spänningarna kan inte fördrivas, eller organiseras bort. SLU måste faktiskt leva med sådana skillnader och konflikter, så som liknande universitet i andra länder måste göra. Hellre än att se situationen som ett problem, bör man utnyttja spänningarna till ett mer fruktbart tvärvetenskapligt och flerämnesvetenskapligt samarbete. Inte minst de stora utmaningarna i skärningspunkten mellan produktion och miljö, exemplifierat genom skogsdöden och effekten av stormen Gudrun, visar att SLU: s breda vetenskapliga portfölj kan vara en styrka om man bara klarar av att samarbeta och samhandla.

5.8 Förslag till finansiering av nya uppgifter

Från flera håll, både i SLU: s omgivning och på SLU, hävdas det att både ämnesansvariga och fakulteter har varit tröga när det gäller att ta på sig nya samhällsuppdrag. Om det ska kunna ändra sig, måste det finnas krafter som söker efter finansiering av gränssprängande uppdrag som typ 3. För att skaffa finansiering till uppgifter av typ 3, "Ljuset från snilleblixten", borde 3-5 % av SLU: s budget avsättas till det. Speciellt aktuellt är det i nuläget då SLU verkar gå med ett stort överskott 2006.

5.9 Landsbygdsutveckling

Baserat på flera intervjuer med naturvetenskapliga grundforskare vid SLU, är det berättigat att fråga: förstår de flesta naturvetarna sig på Sveriges landsbygd, eller de villkor som Sveriges bönder och landsortsbor lever på? Det är välkänt att de försök som har gjorts för att etablera samhällsvetenskaplig forskning i landsbygdsutveckling vid SLU, har varit mindre vällyckade. Det finns dock positiva exempel med lyckade satsningar, som agrarhistoria och miljöekonomi. Men på den andra sidan forskas det och undervisas i landsbygdsutveckling vid SLU. Ett stort antal av de intervjuade har sagt att de håller på med forskning eller undervisning som understödjer landsbygdsutvecklingen. Idag har ”rural development, ” tack vare omläggningen av EU: s lantbrukspolitik, blivit ett honnörsord, så vi bortser inte ifrån att många gärna har lust att gå med i det nya ”teamet” med tillgång till friska pengar som bonus. Men för egen del, har vi observerat att forskningsområden som bioenergi och förädling av skogsråvaror, landskapsplanering och markanvändning, djurhållning och djurskydd, rekreation och fritid samt småskalig livsmedelskunskap, har starka komponenter av landsbygdsutveckling i sig. Undervisning om smådjur, hästkunskap och djurvälstånd har också positiv inverkan på utvecklingen av svensk landsbygd. Trädgårdsvetenskap och landskapsplanering har stor betydelse för hur den svenska landsbygden ska se ut i framtiden, speciellt i stadsnära områden. ”Den nya landsbygden”, så som den blir formad av den postmoderna människan, som ju vill ha det bästa av både stad och land, skapar tvärvetenskapliga kunskapsbehov där ”snilleblixtrande” forskningsentreprenörer kan finna fruktbar mark. Reduktionen av skillnaderna mellan stad och land utmanar också gränserna mellan de etablerade vetenskaperna. Medan den agronomiska kulturen och naturvetenskapskulturen representerar en väletablerad forskningskultur, ligger den tredje kulturen ännu i sin linda.

5.10 Doktorsgradsprogram i landsbygdsutveckling

För att binda samman, synliggöra och förstärka forskningen och undervisningen i landsbygdsutveckling i ett brett perspektiv, föreslår vi ett femårigt flervetenskapligt doktorsgradsprogram, kungjort centralt och organisatoriskt lagt under rektorn. Programmet bör genomföras som ett virtuellt program för studier i landsbygdsutveckling och koordineras från ett Centrum för landsbygdsutveckling lokaliserat i samma kluster som Institutionen för stad och land. För att ge det tvärvetenskapliga fältet landsbygdsutveckling ett fackmässigt

lyft, sätts det av ekonomiska medel till 10-12 stipendiater med en uppstart på tre år, dvs. fem per år. Till stipendiaterna knyts ”handledare” som får ”friköpsfinansiering” motsvarande en halvårslöns samt reseutgifter. Det förutsätter att handledaren formulerar ett forskningsprojekt, ensam eller tillsammans med en stipendiekandidat, som den blivande doktoranden ska genomföra i samarbete med ”handledaren” under den tidsperiod som stipendiaten tar sin doktorsgrad. Publiceringsformen ska normalt vara artiklar i internationella referee-tidsskrifter. Ämnesområden som är aktuella är; bioenergis roll i landsbygdsutvecklingen, hästens och smådjurens betydelse för landsbygdsutvecklingen, bondgårdsturism, grön omsorg (”farming for health”), skog, friluftsliv och hälsa, landsbygdsutveckling i relation till EU: s CAP-reform, landsbygdsutvecklingens roll i Interreg-programmen, EU: s Leader-program.

Stipendierna skulle kunna profileras under rubriker som

- Grön energi
- Grön turism
- Grön omsorg
- Gröna tjänster
- Grönt landskap

Här måste de som har bättre kännedom om svenska förhållanden skrida till verket. Men utan motiverade handledare och en pådrivande ledare för Centrum för landsbygdsutveckling, kommer ett stipendieprogram inte att fungera. I och med att den svenska forskningen på området är relativt marginell internationellt sett, är det också viktigt att knyta till sig kontakter utomlands. Deltagande i EU projekt genom 7. ramprogram kan vara en god början för att uppnå det. Det kan också vara ett bra initiativ för att knyta till sig utländska bihandledare.

5.11 Institutet för landsbygdsutveckling

SLU bör i sitt strategiarbete undersöka om det finns behov för att upprätta flera helägda randsonsinstitut för nya forskningsområden, där undervisningen är underordnad. Ett exempel kan vara ett institut för studier i landsbygdsutveckling i relation till den stora reformprocessen av EU: s lantbrukspolitik, CAP, till en politik för landsbygdsutveckling (”rural development”). Om så är fallet borde en ledande svensk seniorforskare med just det här som specialitet, bjudas in för att bygga upp ett sådant institut, med en dubbelfunktion som institutchef och professor vid SLU. Det finns inte många personer som kan klara av ett sådant ansvar och hantera en så viktig roll i Sverige, men de finns.

5.12 Enhet för strategisk omvärldsanalys

SLU borde ha ett ansvar för att följa med i vad som sker inom de gröna näringarna internationellt sett, både på marknaden för gröna produkter och för tjänster samt i politiken. Speciellt är det viktigt att följa internationella förhandlingar och regleringar (WTO, Codex) och EU: s lantbrukspolitik. Det är en paradox att det idag inte finns någon ledande expert på EU: s lantbruks- och landsbygdspolitik vid SLU. Den nya enheten för omvärldsanalys måste ha ett ansvar för rådgivning åt ledningen, SLU: s egna anställda och den svenska offentligheten i framtiden. Dagens enhet, SLU omvärld, fungerar i liten grad som enhet för strategisk omvärldsanalys som kan understödja den egna ledningens strategival, och anställda rapporterar att bara ett fåtal har interna experter att fråga om råd, i den omvärldsanalys de har behov för. Det bör därför upprättas en enhet för omvärldsanalys under rektorn, placerad dels vid centraladministrationen, samt några adjungerande tjänster vid fakultetsadministrationerna.

5.13 Egendomsutveckling

De byggnader och den jord som SLU hyr idag, ägs som vi vet, av Akademiska Hus. Det bör undersökas om Akademiska Hus kan överlåta delar av dessa egendomar på Ulltuna campusen till SLU, så att SLU i sin tur skulle kunna bedriva egendomsutveckling, med ett mål att samla ett starkare grönt ”cluster”. Ett definitions- och ett strategiarbete borde utgöra grunden för den här egendomsutvecklingen, och en geografiskt samlad grön klunga på Ultuna-markerna skulle fysiskt och visuellt kunna illustrera det nya uppdraget. Om egendomsutvecklingen genomförs på ett skickligt sätt, av fackpersoner som har erfarenhet med egendomsutveckling, i nära samarbete med SLU: s centrala ledning, borde staten med Jordbruksdepartementet kunna låta SLU använda det här överskottet till utveckling av ämnen och verksamhetsområden som får prioritet i strategiarbetet. Metoden med att låta egendomsutveckling bidra med tillväxt vid akademiska institutioner är välkänt från ”Land Grant Universities” i USA.

Detta förslag kräver politiska ändringar med konsekvenser också utanför SLU, men den här utvecklingsmetoden borde inte stå obeprövad på grund av det.

5.14 Post.doc.- problemet

Ett välkänt problem på SLU, som har kommit fram i en rad intervjuer, är alla de forskare med doktorsgrad som år efter år arbetar i temporära forskartjänster, utan att få en fast anställning. Flera idéer har främjats, och SLU arbetar internt med att utveckla ett "tenure"-system efter amerikanskt mönster. Enligt utredningsgruppens mening är det också möjligt att bygga vidare på den nuvarande ordningen med universitetslektor, där ett ledigt professorat kan göras om till ett lektorat med krav på kvalificering inom en viss tid. Det här systemet kan också kombineras med ett utfasningsbidrag eller avslutningsbidrag till äldre professorer, där de under sista delen av sin karriär kan behålla sin lön, men avträda från sin tjänst, för att på så sätt få tid att kunna avsluta ofärdiga publikationer. Ett kompletterande system skulle ett sabbatsår för välförtjänta professorer vara, där fackpersoner med relevant post.doc. - kompetens kan fungera som vikarier för att på så sätt skaffa sig professorserfarenhet. De två sistnämnda systemen med "avslutningsbidrag" och "bidrag till ett sabbatsår", skulle kunna administreras av FORMAS.

5.15 Proaktiv vs reaktiv

Utredningsgruppen menar att ledningen gjort ett utmärkt arbete för att få SLU på rätt köl, de sista åren. Det som kanske är slående, i förhållande till intervjuer med ledningen och rapporter från ledningen, är emellertid den något defensiva hållningen i relation till den egna utvecklingen. Ledningen är mycket angelägen om att fokusera på uppdraget från myndigheterna och sköta det arbetet på bästa sätt. Samtidigt är de också intresserade av att få svar från andra på hur sektorn och sektorsrollen ska definieras. Det kan naturligtvis vara naturligt med en något ödmjuk attityd när det gäller den egna utvecklingen, under en period då institutionen har varit inne i en vågdal i samband med stora ekonomiska problem. Vi tror ändå, att en mer offensiv attityd till den egna utvecklingen är något positivt, att man vågar lita på sina egna bedömningar och att i större grad staka ut sin egen kurs. SLU känner bäst till sin egen kompetens och har också relativt god vetskap om sektorn, vad den har för behov och resurser. Då måste man kunna ställa vissa krav, i förhållande till myndigheterna, och kunna komma med förslag på lösningar till oklara frågor i relation till den egna verksamheten. Man kan också vara kreativ på egna vägnar och försöka finna lösningar på egen hand.

För oss som utomstående verkar det som om institutionen som helhet är något byråkratisk och hierarkiskt uppbyggd, något som kan medföra att vissa processer sker långsamt och måste igenom flera instanser innan beslut kan tas. För mycket byråkrati och hierarki kan gärna hämma kreativiteten och innovationen och det kan leda till att anställda blir desillusionerade av systemet. Detta intrycket av SLU bekräftades av intervjuer med representanter från utländska systerinstitutioner.

Bilaga 1 Kommittédirektiv

Kommittédirektiv

Sveriges lantbruksuniversitetets roll i det
högskolesystemet - sektorsrollen

Dir.
2005:63

svenska

Beslut vid regeringssammanträde den 2 juni 2005

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare skall se över Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) roll i det svenska högskolesystemet – den s.k. sektorsrollen. Utredaren skall utifrån en föränderlig omvärld definiera och tydliggöra SLU:s framtida roll som sektorsuniversitet. Utredaren skall bedöma hur långt samhällets ansvar för de areella näringarnas utveckling och naturresursernas bevarande och kunskapsspridning om dessa kan anses sträcka sig.

I uppdraget ingår också att värdera och komma med förslag på nödvändig infrastruktur för att SLU skall kunna bedriva en effektiv utbildning och forskning med hög kvalitet, och utredaren skall bl.a. föreslå möjliga finansieringsformer.

Utredaren skall vidare se över samarbetsformerna mellan SLU och Institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI), Skogforsk samt Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).

Bakgrund

SLU:s roll i samhället

Verksamheten vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) regleras dels genom högskolelagen (1992:1434) som gäller universitet och högskolor under statligt, kommunalt och landstingskommunalt huvudmannaskap, dels genom förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet. Förordningens föreskrifter är till stora delar desamma som finns i högskoleförordningen (1993:100).

SLU intar en särställning inom det svenska högskoleväsendet genom sitt väl definierade samhällsuppdrag och sin tydliga koppling till de areella näringarna. Av 3 kap. 1 § förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet framgår att det vid Lantbruksuniversitetet bedrivs forskning, forskarutbildning och grundutbildning inom jord- och trädgårdsbruk, landskapsplanering, livsmedelsproduktion, naturvård, skogsbruk och vedråvarans förädling, vattenbruk samt veterinärmedicin och husdjursskötsel. Någon motsvarande specificering för verksamheten vid andra lärosäten finns inte i högskoleförordningen. SLU har dessutom en övergripande verksamhetsidé som är formulerad utifrån dess specifika ansvarsområden: Sveriges lantbruksuniversitet skall utveckla kunskapen om de biologiska naturresurserna och människans hållbara nyttjande av dessa.

SLU har av tradition en stark förankring i den gröna sektorn och verksamheten har karaktäriserats av ett sektorsansvar. Begreppet sektorsansvar har ingående diskuterats i departementspromemorian *SLU:s sektorsansvar* (Ds 1998:62). Det kan härledas tillbaka till tiden före sammanslagningen av de tre fackhögskolorna Lantbrukshögskolan, Skogshögskolan och Veterinärhögskolan till Sveriges lantbruksuniversitet 1977. Redan på 1960-talet införlivades i dåvarande Lantbrukshögskolan och Skogshögskolan ett antal forskningsinstitut och andra inrättningar som bedrev forskning av tillämpad karaktär och utvecklings- och försöksverksamhet. Vår neutralitetspolitik medförde att Sverige till stor del skulle vara självförsörjande i fråga om livsmedel. Det offentliga intresset för de areella näringarna och livsmedelsproduktionen var därför stort och utbildning och forskning inom sektorn hade en stark

koppling till jordbrukspolitiken. I propositionen *Forskning för kunskap och framsteg* (prop. 1992/93:170) slog regeringen fast att SLU skulle vara ett samlat sektorsuniversitet för de areella verksamheterna.

I propositionen fastslogs också att SLU skulle bedriva dels grundutbildning, dels grundforskning och tillämpad forskning med tillhörande försöksverksamhet. När det gäller tillämpad forskning har SLU en funktion som i de flesta andra europeiska länder innehas av särskilda forskningsinstitut. Ett av syftena med att på 1960-talet inlemma sektorns forskningsinstitut i det som nu är SLU var att den samlade problemorienterade forskningen samt den dåvarande försöksverksamheten skulle knytas till grundutbildning och forskarutbildning. SLU skulle enligt propositionen även i fortsättningen ansvara för tillämpad forsknings- och försöksverksamhet, men att den produktionsinriktade försöksverksamheten skulle i allt högre grad finansieras av näringen, och på sikt helt finansieras av respektive bransch.

Sektorsansvaret har omfattat utveckling och förmedling av kunskaper av stor betydelse för de areella näringarnas utveckling och konkurrenskraft, men även för omställningen av dessa (och samhället som helhet) till ekologisk hållbarhet, och av kunskaper av stor betydelse till stöd för jordbruks- och livsmedelspolitiken. Sektorsansvaret har också inneburit ansvar för kunskaper, kunskapsutveckling och kunskapsutbredning inom mer specifika områden som livsmedelskvalitet, säkra livsmedel ("food safety"), livsmedelsförsörjningssäkerhet ("food security"), djurskydd, djurhälsa samt sektorsintegrering av miljömålen i de areella näringarnas utveckling. Genom att de areella näringarna är under omvandling och utveckling finns det ett kontinuerligt förändringsbehov då det gäller sektorsansvaret.

Verksamheten vid SLU är i dag inriktad på fem ansvarsområden:

- kvalitet i livsmedelskedjan,
- djurhållning, djurhälsa och djurskydd,
- skog, skogsbruk och förädling av skogsråvaran,
- naturresurser för landsbygdsutveckling, rekreation och fritid,
- landskapsplanering och markanvändning.

Tidigare utredningar

En utvärdering av Sveriges lantbruksuniversitet har redovisats i betänkandet *Landskap näring kunskap* (SOU 1991:101). Regeringen gjorde därefter i propositionen *Forskning för kunskap och framsteg* (prop. 1992/93:170) bedömningen att SLU genom forskning, utbildning och information skall öka kunskaperna om förutsättningarna för en varaktig och effektiv biologisk produktion och om hur denna skall bedrivas och utnyttjas. Slutsatsen var att universitetet även i fortsättningen skulle vara ett samlat sektorsuniversitet för de areella verksamheterna.

En diskussion om SLU:s departementstillhörighet föranledde 1998 en utredning med titeln *SLU:s sektorsansvar* (Ds 1998:62) varvid en kartläggning och konkretisering av sektorsansvaret gjordes.

I samband med det förändringsarbete av organisationen som bedrivits inom universitetet de senaste åren genomfördes på uppdrag av rektor en utredning av verksamheten och organisationen för att utifrån ett övergripande SLU-perspektiv belysa SLU:s vision och strategiska mål (*Verksamhet och organisation vid Sveriges lantbruksuniversitet*, SLU au 11.11-3295/02). Utredningsgruppen fann därvid att det var svårt att definiera begreppet sektorsansvar. Gruppen ifrågasatte begreppet sektorsansvar, men slog fast att SLU har och skall ha en *sektorsroll* och att denna sektorsroll skall planeras med sikte på framtiden. Gruppen ansåg att en tydligt formulerad sådan roll för universitetets samlade verksamhet främjar universitetets utveckling.

En intern översyn av sektorsrollens omfattning och mål pågår i en öppen dialog inom universitetet och med berörda näringar och övriga samhället. SLU skall till regeringen, Jordbruksdepartementet, inkomma med en rapport med anledning av översynen.

Omvärldsförändringar

Sedan regeringens senaste uttalande om SLU:s roll som sektorsuniversitet i propositionen *Forskning för kunskap och framsteg* (prop. 1992/93:170) har väsentliga förändringar skett i vår omvärld. Sverige har anslutit sig till Europeiska unionen och omfattas därmed av den *gemensamma jordbrukspolitiken*. Den förändring för jordbruket som uppkommit av EU:s reformerade jordbrukspolitik skapar nya

frågeställningar som rör både jordbrukets ekonomi och inriktning samt jordbrukarens/lantbrukarens sociala situation. Det handlar om att utveckla ett jordbruk som är ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart, men även om att se jordbruket som en resurs för en hållbar utveckling i samhället i stort, som producent av inte bara livsmedel utan även av förnybara bioråvaror, tjänster med de areella näringarna som bas, kollektiva nyttigheter t.ex. ett öppet odlingslandskap. Ett allt större fokus kommer att ställas på kvalitetsaspekter hos såväl produkter som produktionsmetoder.

Sverige deltar också aktivt och spelar en framträdande roll i olika internationella fora. Åtaganden under olika *internationella konventioner* och andra åtaganden påverkar i hög grad prioriteringar inom forskningen.

Skogspolitiken förändrades radikalt i och med regeringens och riksdagens beslut 1993. Då jämfördes produktionsmålet med ett miljömål för skogspolitiken. Vidare avreglerades skogspolitiken så att den tidigare skogsvårdsavgiften avskaffades samtidigt som merparten möjliga statsbidrag försvann. Undantaget är rena miljöstödd. Skogsägaren har med 1993 års politik en större frihet än tidigare att själv utforma sitt skogsbruk utan detaljstyrning från staten. Statens skogspolitiska mål är dock mycket högt ställda och ställer stora förväntningar på skogsnäringen.

Verksamheten vid SLU har också fått allt större betydelse för *miljöpolitiken*, bl.a. när det gäller arbetet med miljö kvalitetsmålen, att skydda och bevara den biologiska mångfalden samt för miljöövervakning och miljöanalys.

SLU:s *utbildningsuppdrag* har det senaste decenniet ökat med ca 1 000 helårsstudenter per treårsperiod. Denna kraftiga ökning tillsammans med strävandena att näringen skall ta ett stort ansvar för den produktionsnära försöksverksamheten har medfört att SLU:s samhällsuppdrag närmar sig det som övriga universitet och högskolor har, även om det finns skillnader i utbildningsuppdrag.

En *ny myndighetsstruktur för forskningsfinansiering* har etablerats fr.o.m. den 1 januari 2001 (prop. 1999/2000:81, bet. 1999/2000:UbU17, rskr. 1999/2000:257). Syftet med reformen var att bättre anpassa myndighetsstrukturen till de krav som forskningens och samhällets utveckling ställer på forskningssystemet. Kraven kan sammanfattas med begreppen vetenskaplig kvalitet, relevans, flexibilitet och kraftsamling, internationalisering, samverkan och effektivitet.

Regeringen har i propositionen *Forskning för ett bättre liv* (prop. 2004/05:80) framhållit de stora utmaningar som vi står inför i fråga om ekologisk, ekonomisk och socialt hållbar utveckling och konstaterat att det finns goda förutsättningar för forskningen för den s.k. gröna sektorn att möta dessa utmaningar.

Institutssektorns omstrukturering

Institutssektorn i Sverige genomgår genomgripande strukturförändringar för att bli starkare och mer konkurrenskraftiga i ett internationellt perspektiv. Sedan 2003 bedrivs ett omstruktureringsarbete bland industriforskningsinstituterna inom den s.k. IRECO-sfären, dvs. de institut som sorterar under Näringsdepartementet. Arbetet leds av IRECO, som ansvarar för statens ägande i instituten. I propositionen *Forskning för ett bättre liv* (prop. 2004/05:80) framhåller regeringen att samverkan mellan institut och lärosäten bör utvecklas. Instituterna bör också kunna medverka till att öka mobiliteten mellan näringsliv och lärosäten för att på så sätt öka möjligheterna till att forskningsresultaten skall kunna bidra till en tillväxt i samhället.

Institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI), som tillhör Jordbruksdepartementets ansvarsområde, basfinansieras gemensamt av staten, via Formas, och intressenterna, via Stiftelsen Jordbruks- och Miljöteknisk forskning med hälften vardera. JTI, som är ett litet institut, har undersökt möjligheterna till samverkan med övriga aktörer både i Sverige och inom Norden för att därigenom öka sin konkurrenskraft.

Till Jordbruksdepartementets ansvarsområde hör även Skogforsk. Skogforsk är ett forskningsinstitut som basfinansieras gemensamt av staten, via Formas, och skogsnäringen.

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), som är en myndighet under Jordbruksdepartementet, har enligt sin instruktion i uppdrag att bedriva forsknings- och utvecklingsverksamhet inom sitt ansvarsområde och fungerar i viss mån som ett institut. SVA har sitt säte på Ultunacampus i nära anslutning till SLU, och det finns ett samarbete med SLU redan i dag t.ex. genom gemensamma professurer.

Uppdraget

En särskild utredare tillkallas för att utreda SLU:s sektorsroll.

En utgångspunkt i utredningen skall vara att SLU även fortsättningsvis skall ha såväl grundläggande som tillämpad forskning, och inom sina ansvarsområden såväl yrkesinriktade som mera generella akademiska utbildningar.

En ytterligare utgångspunkt skall vara att det även fortsättningsvis skall finnas en samlad organisation med en bred kompetens för att med hög kvalitet skapa en bas för värdekedjorna inom livsmedels- och skogsproduktionen och för övrig produktion inom de areella näringarna.

- Utredaren skall definiera och tydliggöra SLU:s framtida sektorsroll och hur långt dess samhällsansvar för de areella näringarnas utveckling och naturresursernas bevarande och kunskapspridning om dessa kan anses sträcka sig. Utredaren skall analysera om och i så fall hur SLU:s sektorsroll skiljer sig från andra lärosäten med en sektorsroll.
- Sektorsrollen kräver en aktiv omvärldsanalys som inte bara påverkar forskningens inriktning utan också utgör en del av universitetets forskningsuppgift. Det kan innebära att nya forskningsbehov och forskningsområden uppmärksammas. Nya kunskapsbehov i samhället inom SLU:s ansvarsområden kan leda till introduktion av nya vetenskapsfält som inledningsvis kan ha etableringsproblem gentemot etablerade vetenskapsområden. Utredaren bör belysa om och hur detta påverkar SLU:s medelsbehov samt hur detta forskningsbehov kan påverka SLU i förhållande till inomvetenskapliga värderingsnormer.
- I uppdraget ingår att värdera och komma med förslag beträffande nödvändig infrastruktur vid SLU för att utbildning och forskning skall kunna bedrivas effektivt och med hög kvalitet och föreslå möjliga finansieringsformer och organisation för denna.
- Utredaren skall även ta hänsyn till samhällets behov av utveckling och forskning kring landsbygdsutveckling och s.k. kollektiva nyttigheter. Härvidlag skall utredaren samråda med Landsbygdskommittén (dir. 2004:87), Skogsutredningen (dir. 2004:70), utredningen om Kunskapsupbyggnad om de biologiska förhållandena i Sverige (dir. 2004:144) och med Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande som genom uppdrag i regleringsbrev för 2005 har i uppgift att utforma en nationellt strategi för forskning om landsbygdsutveckling.
- Vidare skall utredaren analysera den rollfördelning som finns mellan berörda branschorgan och SLU vad gäller främst forskning och rådgivningsverksamhet. Utredaren skall göra en bedömning av ändamålsenligheten av denna fördelning och lämna förslag till hur långt SLU:s ansvar bör sträcka sig.
- Utredaren skall komma med förslag vad gäller eventuella möjligheter till att närmare knyta JTI till SLU i ett för båda parter fördelaktigt samarbete. I samband med detta skall utredaren göra en bedömning av om och hur ett närmare samarbete kan utveckla SLU:s sektorsroll. Samarbetet skall förutsätta en fortsatt gemensam finansiering mellan staten och näringslivets intressenter.
- Utredaren skall dessutom belysa samarbetsmöjligheter mellan Skogforsk och SLU och hur relationen dem emellan kan utvecklas. Samarbetet skall förutsätta en fortsatt gemensam finansiering mellan staten och näringslivets intressenter.
- Vidare skall utredaren, med utgångspunkt i befintligt samarbete mellan SVA och SLU, belysa eventuella möjligheter till en utveckling av samarbetet.
- Utredaren skall i sitt arbete samråda med berörda parter och myndigheter.

Redovisning av uppdraget

Utredaren skall redovisa uppdraget senast den 1. november 2006.

(Jordbruksdepartementet)

Bilaga 2 Översikt över informanter

	Navn	Fakultet - organisation
1.	Algers, Anne	Meny/Skara-adm
2.	Algers, Bo	VH-fak
3.	Allard, Anna	Skogs-fak
4.	Andersson, Per	SLU Omvärd
5.	Andersson, Rune	NL-fak
6.	Andrèn, Anders	NL-fak
7.	Ascard, Kristina	LTJ-fak
8.	Backéus, Sophia	Skogs-fak
9.	Beckman, Malin	NL-fak
10.	Blennow, Kristina	Skogs-fak
11.	Blomgren, Sture	FORMAS
12.	Bryngelsson, Tomas	LTJ-fak
13.	Brännäs, Eva	Skogs-fak
14.	Bucht, Eivor	LTJ-fak
15.	Burvall, Jan	NL-fak
16.	Busk, Leif	Livsmedelsverket
17.	Bylund, Ann-Christin	SLU rektor
18.	Bång, Ulla	NL-fak
19.	Clason, Åke	Hushållningsselskapens Förbund
20.	Danielsson, Hanna	VH-fak
21.	De Toro, Alfredo	NL-fak
22.	Dirke, Maria	Ecologiska Lantbrukarna
23.	Ebenhard, Torbjörn	NL-fak
24.	Eckerberg, Klas	NL-fak
25.	Edqvist, Lars-Erik	KSLA
26.	Ekbom, Barbara	NL-fak
27.	Ekelund, Lena	LTJ-fak
28.	Ekö, Per-Magnus	Skogs-fak
29.	Emanuelsson, Ulf	VH-fak
30.	Emilson, Mats	Agroväst
31.	Engvall, Anders	SVA
32.	Ericson, Lars	NL-fak
33.	Eriksson, Erik	NL-fak
34.	Eriksson, Staffan	VH-fak
35.	Finlay, Roger	NL-fak
36.	Florgård, Clas	NL-fak
37.	Fogelfors, Håkan	NL-fak
38.	Frankki, Sofia	Skogs-fak
39.	Fredriksson, Marianne	SLU-adm.
40.	Freeman, Michael	NL-fak
41.	Fryk, Jan	Skogforsk
42.	Geber, Ulrika	Centrum for uthålligt lantbruk (CUL)
43.	Gebresenbet, Girma	NL-fak
44.	Gerremo, Inge	SIDA

45.	Glass, Marianne	FORMAS
46.	Glimelius, Kristina	NL-fak
47.	Grahn, Patrik	LTJ-fak
48.	Greve, Torben	Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (KVL)
49.	Gunnarsson, Stefan	VH-fak
50.	Gustafson, Arne	NL-fak
51.	Gustavsson, Roland	LTJ-fak
52.	Haga, Moa	LTJ-fak
53.	Hakelius, Karin	NL-fak
54.	Hartmann, Göran	NL-fak
55.	Hartz, Søren	Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (KVL)
56.	Hedhammar, Åke	VH-fak
57.	Hessle, Anna	VH-fak
58.	Heyman, Ulf	SLU-adm
59.	Hillring, Bengt	NL-fak
60.	Hjälten, Joakim	Skogs-fak
61.	Holmberg Lange, Karin	LTJ-fak
62.	Hove, Knut	Universitetet for Miljø og biovitenskap (UMB)
63.	Insulander, Michael	LRF
64.	Ivarsson, Kjell	LRF
65.	Jansson, Christer	NL-fak
66.	Jennische, Per	SLU-adm.
67.	Johansson, Christer	Götene kommun
68.	Johansson, Dag	Hästsjukhuset i Skara
69.	Johnsson, Sölve	VH-fak
70.	Jonsson, Anders	NL-fak
71.	Kaliff, Maria	NL-fak
72.	Kenne, Lennart	NL-fak
73.	Kronoberg, Hjalmar	NL-fak
74.	Kvarnheden, Anders	NL-fak
75.	Kämpe, Göran	Skogs-fak
76.	Larsen, Rolf	LTJ-fak
77.	Larsson, Jesper	NL-fak
78.	Lestander, Torbjörn	NL-fak
79.	Lidfors, Lena	VH-fak
80.	Lindbladh, Matts	Skogs-fak
81.	Lindeløf, Åke	NL-fak
82.	Lindèn, Stig	SLF / LRF
83.	Lindholm, Gunilla	LTJ-fak
84.	Ljung, Magnus	Skara-adm
85.	Lundberg, Daniel	NL-fak
86.	Lundborg, Tomas	LTJ-fak
87.	Lundborg, Tomas	LTJ-fak
88.	Lundell, Sven	LRF Skogsägarna
89.	Lundén, Anne	VH-fak
90.	Lundin, Lars	NL-fak
91.	Lundmark, Thomas	Skogs-fak
92.	Lundqvist, Hans	Skogs-fak
93.	Lundqvist, Peter	LTJ-fak
94.	Lundqvist, Susanna	LTJ-fak

95. Malmberg, Kristina	VH-fak
96. Malmfors, Gunnar	NL-fak
97. Malmström, Anna	NL-fak
98. Martinsson, Kjell	NL-fak
99. Merker, Arnulf	LTJ-fak
100. Merker, Arnulf	LTJ-fak
101. Mueller Bäckman, Carol	SIDA
102. Nelson, Lennart	JTI
103. Nilsson, Bruno	KSLA
104. Nilsson, Christer	LTJ-fak
105. Nohrstedt, Hans-Örjan	FORMAS
106. Nordborg, Fredrik	Skogs-fak
107. Nordin, Annika	Skogs-fak
108. Norrby, Thomas	NL-fak
109. Notter, Manuela	Naturvårdsverket
110. Olsson, Kerstin	LTJ-fak
111. Olstorpe, Matilda	NL-fak
112. Oremark, Kerstin	Landsbygdskommittén, (Jordbruksdep.)
113. Petterson, Eva	KSLA/LRF/SLF
114. Philipsson, Jan	VH-fak
115. Pickova, Jana	NL-fak
116. Pihlgren, Aina	NL-fak
117. Powell, Neil	NL-fak
118. Prage, Lennart	SLU Omvärd
119. Pringle, John	VH-fak
120. Ramert, Birgitta	LTJ-fak
121. Ranneby, Bo	Skogs-fak
122. Reiter, Ole	LTJ-fak
123. Roland, Johan	NL-fak
124. Rosén, Kaj	Skogforsk
125. Rothpfeffer, Caroline	NL-fak
126. Rydberg, Tomas	NL-fak
127. Rämert, Birgitta	LTJ-fak
128. Rådström, Lennart	Skogforsk
129. Sallnäs, Ola	KSLA
130. Sandgren, Vanja	Hestcentrum/ Skara-adm
131. Sarap, Tiina	LTJ-fak
132. Schober, Gitte M.	Wageningen UR
133. Schroeder, Håkan	LTJ-fak
134. Segerström, Ulf	Skogs-fak
135. Sennerby Forsse, Lisa	SLU rektor
136. Servin, Dave	LTJ-fak
137. Sigvald, Roland	NL-fak
138. Stal, Marianne	LTJ-fak
139. Stengärde, Lena	VH-fak
140. Stenström, Elna	NL-fak
141. Stenström, John	NL-fak
142. Stigson, Margareta	Skara-adm
143. Ståhl, Per H.	Skogforsk
144. Sundell, Björn	SVA

145. Svensson, Sven-Erik	LTJ-fak
146. Söderbom, Fredrik	NL-fak
147. Söderström, Mats	NL-fak
148. Sörensen, Ann-Britt	LTJ-fak
149. Thorell, Lars	SLU-adm.
150. Valinger, Erik	Skogs-fak
151. Vink, Simon	Wageningen UR
152. von Arnold, Sara	NL-fak
153. von Bothmer, Roland	LTJ-fak
154. von Wachenfelt, Eva	LTJ-fak
155. Waldenström, Cecilia	NL-fak
156. Wallin, Kerstin	Glesbygdsverket
157. Wallin, Mats	NL-fak
158. Westerlund-Lind, Lena	NL-fak
159. Westholm, Erik	FORMAS' landsbygdsutredning
160. Wetterlind, Johanna	NL-fak
161. Wingren, Carola	LTJ-fak
162. Wirtén, Stefan	Skogsindustrierna
163. Wolters, Willem	Wageningen UR
164. Zehaie, Ficare	NL-fak
165. Öborn, Ingrid	NL-fak
166. Ågren, Göran	NL-fak